

ORTAOKUL

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

ÖĞRETİM MATERYALİ

5

ORTAOKUL

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

ÖĞRETİM MATERYALİ

5

YAZARLAR

Murat GÖÇER
M. Emin YAŞLI

Devlet Kitapları
Birinci Baskı

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI
DERS KİTAPLARI DİZİSİ

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

EDİTÖR

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Bariş CAN

DİL UZMANI

Özlem ESEN

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Toper AKBABA

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Mehtap ERMAN

REHBERLİK UZMANI

Naile SEVER

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan, İlâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

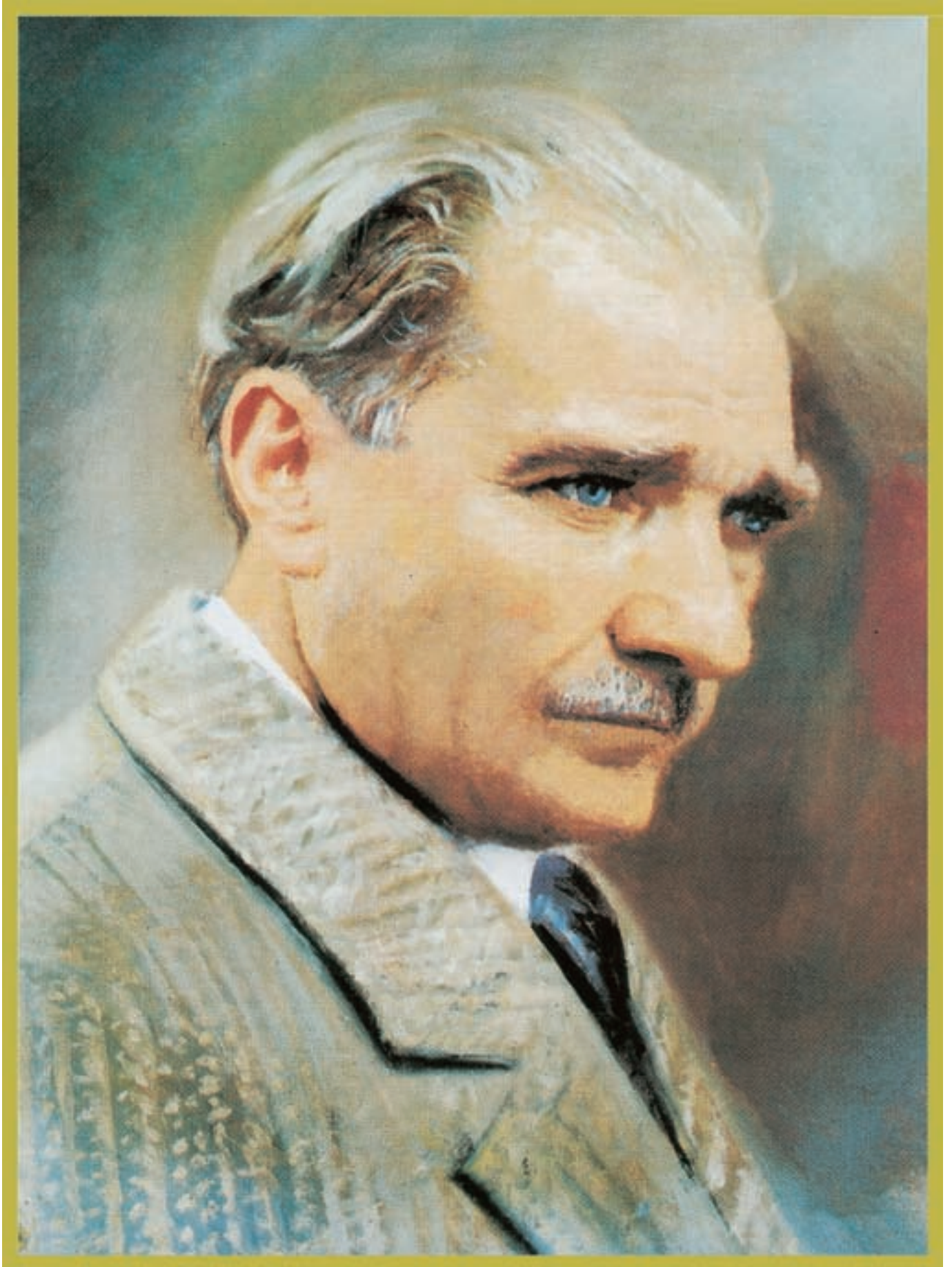
Mehmet Âkif ERSOY

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden, mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

EDİTÖRÜN NOTU

Temel Dinî Bilgiler dersi öğrencilerin İslam'ın evrene ve hayata bakışı hakkında bilgi sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Bu dersin içeriğinde, İslam'ın iman esasları, ibadetler ve bunların uygulamaları, temel ahlak konuları, toplumsal sorumluluklar, toplumu oluşturan ve devamını sağlayan ilkeler bulunur.

Temel Dinî Bilgiler dersi, müfredatta yer alan genel amaçlara uygun olarak işlenmelidir. Derslerin planlama ve işlenişi sırasında her bir ünite için belirlenmiş olan kazanım ve ders saatlerine bağlı kalınmalıdır. Ancak öğretmenler bu konuda öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun değişiklikler yapabilirler.

Temel Dinî Bilgiler dersi konuları görsel, işitsel materyallerden yararlanılarak ilgi çekici hâle getirilmelidir. Yapılandırıcı eğitim yaklaşımına göre öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına uygun olarak öğrenciler konuların işlenişinde aktif rol almalıdırlar.

Temel Dinî Bilgiler dersi özellikle ayet ve hadislere dayalı olarak işlenmelidir. Bu çerçevede, ders için hazırlanmış olan materyalde “Temel Ayet” veya “Temel Hadis” bölümleri öğretmenin kendi hazırlıkları doğrultusunda genişletilerek aktarılabilir. Öğretim materyalinde bulunan Temel Ayet ve Temel Hadis bölümlerinin konuyla ilgili olarak genişletilmesi ders öğretmenin inisiyatifi-ne bırakılmıştır.

Öğrencilerin konularla ilgili olan ayet ve hadisleri ezberlemeleri zorunlu değildir. Ancak ezberlemek isteyen öğrencilere doğru ezberleme teknikleri ders öğretmenleri tarafından öğretilir. Ezberden çok ilgili ayet ve hadisleri öğrencilerin anlam bütünlüğü içerisinde kavramaları esastır.

Temel Dinî Bilgiler dersinin ana kaynakları içinde yer alan Kur'an-ı Kerim mealleri ve temel hadis kaynakları, okul kütüphanesi veya branş sınıfı uygulaması olan yerlerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersliklerinde kullanıma hazır bulundurulabilir. Böylece öğrencilerin bu kaynaklara ulaşmaları kolaylaştırılmış olur.

Temel Dinî Bilgiler dersinde kolaylaştırıcı, ilgi ve merak uyandırıcı bir yöntem izlenmeli, öğrenciyi bıktırarak ve onlarda olumsuz duygular uyandıracak tutumlardan sakınılmalıdır.

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE I: İSLAM'A GİRİŞ

9

1. İslam Nedir?	10
2. İslam'ın Temel Özellikleri.....	11
2.1. Tevhid Dinidir	11
2.2. Akla Önem Verir	13
2.3. Barış Dinidir	14
2.4. Sevgi Dinidir	16
2.5. Evrensel Dindir.....	17
2.6. Kolaylık Dinidir ve Aşırılıklardan Uzaktır	18
2.7. Dünya ve Ahiret Dinidir.....	21
2.8. Fıtrat Dinidir.....	22
3. İslam ve Evren.....	24
4. İslam ve Hayatımız.....	25
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	27

ÜNİTE II: İSLAM'A GÖRE YARATILIŞ

28

1. İslam'a Göre Evrenin Yaratılışı	29
2. İslam'a Göre İnsanın Yaratılışı.....	32
2.1. İlk İnsanın Yaratılışı	33
2.2. İnsanın Yaratılış Evreleri	34
2.3. İnsan Niçin Yaratıldı?	36
3. Yaratılıştaki Uyum ve Güzellik	37
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	41

ÜNİTE III: İMAN'IN ŞARTLARI

42

1. Allah'a İman.....	43
2. Meleklerle İman.....	46
3. Kitaplara İman.....	49
4. Peygamberlere İman	51
5. Ahiret Gününe İman	54
6. Kadere İman	56
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	59

ÜNİTE IV: İSLAM'IN BEŞ TEMELİ

60

1. Kelime-i Şehadet.....	61
2. Namaz	63
3. Zekât	70
4. Oruç.....	72
5. Hac.....	74
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	77

ÜNİTE V: İSLAM'A GÖRE İYİLİK

78

1. İslam İnsanın İyiliğini Amaçlar	79
2. İyi insanın Temel Özellikleri	81
2.1. Doğru Sözlü ve Güvenilir Olmak.....	83
2.2. Adaletli ve Merhametli Olmak.....	85
2.3. İffetli Olmak.....	87
2.4. Yardımsever ve Cömert Olmak	89
3. İyilikte Yarışmalı ve Yardımlaşmalıyız.....	91
4. İyiliği Emredip Kötülüğe Engel Olmalıyız.....	95
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	98

ÜNİTE VI: İSLAM'A GÖRE SORUMLULUKLARIMIZ

99

1. Sorumluluk Bilinci.....	100
2. Allah'a Karşı Sorumluluklarımız	101
3. Peygamberimize Karşı Sorumluluklarımız	103
4. Kendimize Karşı Sorumluluklarımız	105
5. Annemize ve Babamıza Karşı Sorumluluklarımız	107
6. Akrabalarımıza Karşı Sorumluluklarımız	109
7. Komşularımıza Karşı Sorumluluklarımız.....	111
8. Topluma Karşı Sorumluluklarımız	113
9. Çevreye Karşı Sorumluluklarımız	115
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	117

SÖZLÜK	118

KAYNAKÇA.....	122

1. ÜNİTE

İSLAM'A GİRİŞ

Hazırlık Soruları

- 1. İslam kelimesinin anlamını sözlükten bulunuz.*
- 2. Tevhit, şirk, fitrat, evrensel, irade kelimelerinin anlamlarını araştırıp öğreniniz.*
- 3. İslam dininin temel özellikleriyle ilgili bir araştırma yapınız.*

1. İSLAM NEDİR?

Ne dersiniz?

Hakkında hiç bilgi sahibi olmayan birine, İslam'ı nasıl anlatırdınız? Anlatırken neler söylerdiniz?

Allah önce dünyayı yarattı. Ardından akıl sahibi ve seçme hürriyeti bulunan insanı var etti. İlk insan Hz. Âdem ve eşi yeryüzüne gönderildiler. Çevrelerindeki her şey emirlerine sunulmuştu ve istedikleri gibi kullanabiliyorlardı.

İnsanoğlu zamanla Hz. Âdem ve eşinden çoğalmış, yeryüzünün nüfusu artmıştı. Bu kez yeni bir sorun ortaya çıktı. Yeryüzünün yeni sakinleri kendileri ve Allah arasında hangi kurallara bağlı kalacaklardı? Neden buradaydılar? İçinde oldukları bu düzen nasıl devam etmekteydi? Birbirlerine ve diğer varlıklara karşı nasıl davranmalıydılar? Bu sorularına, öncelikle Hz. Âdem'in Allah'tan aldığı mesajlarla cevap buldular. Zamanla insan, Allah ve evren arasındaki ilişkileri açıklayan, insanın görev ve sorumluluklarını bildiren birçok peygamber gönderildi. Onların öğrettiği ilahî kuralların tümüne "din" denir.

Kavram

Din; hür, irade ve akıl sahibi insanları, iyiye, doğruya, güzele ve ebedî mutluluğa ulaştıran ilahî kurallar bütünüdür.

Allah, ilahî kuralları peygamberlerine vahiy yoluyla bildirmiştir. Bu peygamberler değişik coğrafyalara, farklı zamanlarda gönderildiler. Ancak kendilerine bildirilen dinin esasları temelde aynıydı ve bozulmadıkları sürece yürürlükte kaldı. İlk insan olan Hz. Âdem aynı zamanda ilk peygamberdir. Kendisiyle gönderilen dinin temelini "tevhit" inancı oluşturur ve bu inanç aynı zamanda İslam'ın da temelidir.

TEMEL AYET

Kur'an'ı Kerim'de insanoğlu için din olarak İslam'ın seçildiği şöyle ifade edilmektedir: "Allah katında kabul edilen tek din İslam'dır." (Al-i İmrân suresi, 19. ayet.)

Allah'ın, insanlar için seçtiği dine İslam adını verdiği şöyle belirtilmektedir: "Bugün size dininizi kemale erdirdim. Üzerinize olan nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslam'ı seçtim." (Mâide suresi, 3. ayet.)

Hız. Âdem'den sonra da birçok peygamber gönderildi. Bu peygamberler insanlara aynı hak dinin inanç esaslarını ve ortak ilkelerini öğrettiler. Peygamberlerin öğretileri arasında temelde bir ayrım yoktu.

Peygamberler aracılığıyla öğretilenler aynı olmasına rağmen sonradan mensuplarınca asılları bozuldu.

Hız. Muhammed (s.a.), bu peygamberlerin sonuncusudur. Allah, son peygamber Hız. Muhammed (s.a.) aracılığıyla tekrar gönderdiği ortak ilkelere "İslam" adını vermiştir.

İslam'ın kelime anlamı barıştır. Allah'a teslim olmak, ona boyun eğmek gibi anlamlara da gelir. İslam'ın özünde Allah'a itaat, yalnız ona sığınma, sevgi ve huzur içinde yaşama gibi esaslar vardır. Aynı zamanda İslam, insanlara evrensel akla uygun yaşama kuralları sunar. İslam; kalbiyle inanarak Hız. Muhammed (s.a.)'in Allah tarafından aldığı vahiyleri kabul etmek, bu inancı dil ile söyleyip gereğini yapmaktır. Müslümanlık sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda inancın gereği olan dinî emir ve ibadetleri yerine getirmektir. İnancını söz ve hareketlerine yansıtmaktır.

2. İSLAM'IN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Ne dersiniz?

Arkadaşlarınıza İslam'ın özellikleri hakkında sunum yapacak olsaydınız hangi başlıkları seçerdiniz? Sizce İslam'ın en temel özellikleri nelerdir?

İslam dini Allah'ın bir olması inancına dayanır. İslam'ın inanç esasları, ibadet ilkeleri, ahlak kuralları, haklar ve özgürlükler akla uygundur. Bu yüzden kabullenilmesi ve yaşanması kolaydır. Bireyler zorla değil isteyerek İslam'ı seçerler. İslam, insanlar ve toplumlar arasında sevgi ve barış esasına dayalı bir ilişki kurulmasını ister. Huzursuzluk, kavga ve savaş olmasını istemez. Kurallarına dünyanın her yerinde, her çağda ve tüm insanlar arasında uyulabilir. İslam dini; aşırılıkları hoş görmez, insana yapamayacağı şekilde zorluk ve sıkıntı yüklemeyi, haram olmadığı sürece kolay yolun tercih edilmesini teşvik eder. Kuralları insanın yaratılışına uygundur. Dünya ve ahiret dengesinin kurulmasını hedefler.

2.1. Tevhid Dinidir

Ne dersiniz?

Bazen televizyonda, Müslümanlığı seçen bir kişi ile ilgili haber görürüz. İslam'a girişte kelime-i şehadet getirdiğini izleriz. Sizce Müslüman olmak için neden kelime-i şehadet getirilir?

Yeryüzünde mükemmel bir düzen içinde yaşıyoruz. Her şeyden önce bu düzen bir düzenleyiciye muhtaçtır. Nasıl ki insanların inşa ettiği binalar, köprüler, yollar kendi kendine oluşmuyorsa evren ve içindekilerin de kendi kendine oluşmadığı kesindir.

Evrende yaşamın düzenli sürmesi için tek ilah olması gerekmektedir. Allah kendisinden başka ilah olamayacağını, eğer olsaydı bunun karmaşaya yol açacağını söyler. Bu karmaşa içinde göklerin ve yerin düzeni bozulacaktı. Kur'an-ı Kerim bu konuya şöyle dikkat çeker: "Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki arşın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden yücedir."¹ Çok başlı yönetimlerde düzensizlik hâkimdir. Kâinatın düzeni göz önüne alındığında birden fazla ilahın olmadığı daha kolay anlaşılır.

İslam inancının temeli Allah'ın var ve bir olduğunu, evrendeki her şeyin tek yaratıcısı olduğunu kabul etmektir. İslam'ı seçmek isteyen bir kişi öncelikle Allah'ın birliğini kabul eder. Bunu da söylediği kelime-i şهادet'le gösterir. Örneğin Hz. Peygamber'in yakın arkadaşlarından biri olan Ebu Hureyre, annesinin kelime-i şهادet getirerek İslam'a girdiğini ifade etmiştir.²

Kavram

Kelime-i şهادet: Kişinin Müslüman olduğunu gösteren bir ifadedir. Müslüman olan kişi bu sözü söyleyerek Allah'tan başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in de Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik eder. Kişiler bu sözü bilerek ve inanarak söylemelidir.

İslam dini, Müslümanlığı seçmek isteyen kişiden öncelikle Allah'ın var ve bir olduğunu kabullenmesini ister. Ancak bunu sadece söylemek yeterli değildir. İslam, bu sözde belirtilen ilkenin yaşarken birey tarafından gösterilmesini ister. Aksi halde tevhit ilkesi sadece sözde kalmış demektir. Allah'ın bir olduğunu söyleyen insan yalnızca ona kulluk eder. Bir gün Hz. Muhammed (s.a.) Mekke'nin ileri gelenleri ile karşılaşır. Onlardan sadece kelime-i şهادeti kabul etmelerini, başka hiçbir şey istemeyeceğini söyler. Mekke'nin ileri gelen putperestleri heyecanla o sözün ne olduğunu sorarlar. Peygamberimiz de o sözün "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed (s.a.) onun elçisidir." sözü olduğunu söyleyince hemen reddediler.³ Oysa sadece söylemek yeterli olsaydı kesinlikle reddetmezlerdi.

1 Enbiya Suresi 22. ayet

2 Müslim, Fezailu's-Sahabe, 158

3 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fî't-Târîh, thk. Ebu'l-Fidâ' Abdullah el-Kâdî, Dâru'l-Kütübi'lmiyye, I. bs. Beyrut 1987, I, 588.

TEMEL AYET

Kur'an'ı Kerim'de Allah'ın "bir" olduğunu en güzel ifade eden surelerden biri İhlas suresidir. İhlas suresinin ilk ayetinde şöyle buyrulmaktadır: **"De ki: Allah Birdir."**

"Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik ederse, Allah onu cehenneme asla göndermez ve mutlaka cennete koyar." (Tirmizi, Kıyame, 10.)

İslam tevhit dinidir ve yalnızca Müslümanları değil tüm insanlığı tevhide çağırır. Örneğin Hz. Muhammed'in Müslüman olmayanlara yapması gereken çağrı Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır. "De ki: Ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda müşterek bir kelimeye gelin. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp bir kısmımızı bir kısmımızı Rabler edinmeyelim. Eğer yine yüz çevirirlerse deyin ki: Şahit olun, biz gerçekten Müslümanlarız."⁴

Kavram

Tevhit; birlemek, tek kabul etmek demektir. İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve hadislerde Allah, zatı ve sıfatları ile birdir. Eşi, benzeri yoktur, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Bu inancın tersi şirk koşmaktır. Şirk koşmak, sadece Allah'a ait olan yüce özelliklerin başka bir varlıkta da olabileceğini kabullenmek demektir. Allah, şirk koşmayı günahların en büyüğü olarak nitelenmiş ve asla affetmeyeceğini söylemiştir. **"Allah kendine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Dilerse bundan başkasını bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur."** (Nisâ suresi, 48. ayet.)

2.2. Akla Önem Verir

Ne dersiniz?

Sizce bir işi isteyerek yapmak için aklınıza uygun, mantıklı olması gerekli midir? Yoksa size mantıksız gelen her işe kolayca katılmayı düşünür müsünüz?

⁴Al-i İmrân suresi, 64. ayet.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özellik akıldır. Bedensel ihtiyaçlar açısından insanoğlu diğer canlı türlerine benzer. Yeme, içme, dinlenme ve nefes alma gibi özellikler onu diğer canlılardan ayırmaz. Ancak insan, akıllı olması yönüyle varlıklar dünyasında özel bir yere sahiptir. İslam dinî akla önem verir, dindeki emir ve yasaklardan sorumlu olunabilmesi için akli ön şart olarak sunar. Bu nedenle akli olmayanın dini de yoktur, denilmiştir. Henüz aklını tam olarak kullanamayacak çağda olan bebek ve çocuklar, aklını kullanma yeteneği olmayan zihinsel engelliler dinî açıdan sorumlu değildirler. Sorumluluk alma konusunda Hz. Peygamber şunları söylemiştir: "Üç sınıf insandan sorumluluk kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, ergenlik çağına varıncaya kadar çocuktan ve akıllanıncaya kadar aklını yitirmiş olandan."⁵ Üç grup insanın da ortak özelliği akli yeterince kullanamadıkları için sorumlu olmamalarıdır.

TEMEL AYET

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde aklını iyi işlerde kullanan insanlardan "Akıl sahipleri" diye bahsedilir. Tıpkı şu ayette olduğu gibi:

"(Fakat bunu) ancak akıl sahipleri anlar."
(Rad Suresi 19. ayet)"

İslam dinine göre akıl iyi olan şeyleri öğrenip yapmak, Allah'ın emir ve yasaklarını anlamak ve uygulamak için kullanılmalıdır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde aklın iyi yolda kullanılmasını isteyen ayetler vardır. Allah, var ettiği eserlerinin üzerinde düşünülmesini ve onlardan ibret alınmasını ister. Düşünme ve ibret alma için aklın kullanılması gerektiği Kur'an'da şöyle ifade edilir: "Gece ile gündüzün değişmesinde ve Allah'ın gökten bir rızık sebebi olan yağmuru indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde ve rüzgârları yönlendirmesinde aklını kullanan bir topluluk için nice deliller vardır."⁶

İslam körü körüne taklitçiliğe karşıdır. İslam'a göre insan bilerek inanmalı, ibadetlerini kendi istek ve iradesiyle yapmalıdır. "Onlar ayakta iken, otururken, yanları üstüne yatarken, hep Allah'ı hatırlayıp anarlar ve göklerin, yerin yaradılışı hakkında inceden inceye düşünürler."⁷ Düşünme akıl ile yapılan bir iştir. Neyin düşünülmesi ve nasıl dersler çıkarılması gerektiği de aklın üzerine düşen sorumluluklardandır.

2.3. Barış Dinidir

Hız. İsa'nın gönderilişinin üzerinden yaklaşık 600 yıl geçmişti. Yeryüzü haksızlık ve zulümlerin yaşandığı bir yer hâline gelmişti. İnsanlar Yaratıcılarının kendilerinden istediği davranışları sergilemez olmuş-

5 İbn Mace, Talak, 15

6 Casiye suresi, 5. ayet.

7 Al-i İmrân suresi 191. ayet.

lardı. Kan davaları, savaşlar yaygındı. Güçlüler zayıfları ezmekte, hak-hukuk hiçe sayılmaktaydı. Pek çok olumsuzluğun yaşandığı o dönemlerde insanlar huzur, barış ve sükûnete çok ihtiyaç duyuyorlardı. İşte insanlığın ihtiyaç duyduğu barış İslam'la geldi. İslam'ın, Kur'an'da geçen bir diğer ismi de "Barış"tır ve şöyle anlatılmaktadır: "Ey iman edenler! Hep birden barışa, huzura girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır."⁸

İnsanlığın en çok ihtiyaç duyduğu huzuru ve barışı sağlamak için Hz. Muhammed (s.a.) son peygamber olarak görevlendirildi. O, Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara tekrar hatırlatıyordu. Nitekim İslam'ı kabul edip yaşayan topluluklar kısa zamanda toplumsal barış ve huzura kavuştular. Bunun nedeni, İslam'ın insanların mutluluğunu sağlayacak ilkeler içermesi ve Allah-insan-evren arasındaki ilişkileri en güzel şekilde düzenlemesidir.

TEMEL AYET

Yüce Allah, İslam'a girmenin barış içinde yaşamakla eş anlamlı olduğunu şu ayetle ifade eder: "Ey iman edenler! Hep birlikte barış (İslam) içinde olun. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır." (Bakara suresi, 208. ayet.)

İslam barışa önem verir. Barışı bozan davranışları yasaklar. Kur'an-ı Kerim bu konuya şöyle değinir: "...Kim bir kişiyi... öldürürse muhakkak ki o bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de (bir kişinin hayatını kurtarmak suretiyle) yaşatırsa bütün insanları yaşatmış gibi olur..."⁹ İnsanoğlu kötü arzularına uyup günün birinde Allah'ın huzurunda hesap vereceğini unutursa kendisini ve çevresini mutsuz edecek birçok olumsuz davranışta bulunabilir. Bu ise bireyin bizzat kendisinden tüm dünyaya yayılacak huzursuzluğu başlatacaktır. Bu nedenle İslam, tüm insanlığın huzurunun, yeri geldiğinde tek bir insanın huzuruna bağlı olduğunu söyler. Her bireyi barış için çaba harcamaya çağırır.

Allah, biz Müslümanlardan aralarında kavga ve düşmanlık bulunan iki kişi veya topluluğun arasını düzeltmemizi ister. Allah bu isteğini şöyle ifade eder: "Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine karşı aşırı düşmanlık yaparsa Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar haddi aşan tarafa karşı mücadele edin. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) adaletli davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever."¹⁰

⁸ Bakara suresi, 208. ayet.

⁹ Mâide suresi, 32. ayet.

¹⁰ Hucurat suresi, 9. ayet.

2.4. Sevgi Dinidir

Ne dersiniz?

Hz. Peygamber (s.a.) şöyle dedi: "Mümin, kendisiyle dostluk kurulabilen kişidir. (İnsanlarla) dost olmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kişide hayır yoktur." (Ahmed b. Hanbel, II, 400)
Sizce insanlarla dostça yaşamının şartları neler olabilir? Hadisi de dikkate alarak düşününüz.

Sevgi, Allah tarafından bize verilen bir duygudur. Bu duygu doğuştan gelir. Örneğin bir anne bebeğini kucağına ilk defa alırken onu sever. Bebeğini sevmesi gerektiğini kimsenin ona söylemesine ihtiyacı yoktur. Gönülleri sevgiyle birbirine yaklaştıran Allah'tır.

Allah bizlerden en başta kendisini sevmemizi ister. Bizler Allah'ı her şeyden çok sevmeliyiz. Çünkü o bizi yarattı, nimetler verdi, dünya ve içindekileri bizim için var etti. Ayrıca sevdiğimiz, hoşumuza giden her şeyi de ona borçluyuz. Bu yüzden onu severiz, onun isteklerini yapmaya özen gösteririz.

Bizler Allah'a olan sevgimizi çeşitli şekillerde ifade ederiz. Dua etmek, şükretmek, hamdetmek, namaz kılmak, emir ve yasaklarına uymak Allah'a olan sevgimizi ifade etme yollarımızdan bazılarıdır. Ayrıca Kur'an'ı, sevdiğimizden gelen mektup sayfaları gibi saklar, defalarca okuruz. Okurken değer verir, içindekileri anlamaya çalışırız.

Hz. Muhammed (s.a.) bir seferinde arkadaşlarıyla birlikte oturuyordu. Derken biri yanlarından geçti. Oradakilerden biri, "Ey Allah'ın elçisi! Ben şu geçen adamı Allah için çok seviyorum." dedi. Hz. Muhammed (s.a.) bu güzel söz üzerine "Sevdiğini ona söyledin mi?" buyurdu. Adam "Hayır!" cevabını verince Hz. Muhammed (s.a.), "Öyleyse hemen git, bunu ona söyle!" buyurdu. Adam ardı sıra koşup yetiştiği arkadaşına "Seni Allah için seviyorum." diye seslendi. Arkadaşı da ona dönerek "Beni kim için sevdiysen o (Allah) da seni sevsin." diye karşılık verdi.¹¹ Hz. Muhammed (s.a.v) zamanında gerçekleşen bu olay İslam'ın sevgiye önem verdiğini gösterir. İslam dini insanlarla ilişkilerde sevginin esas olduğunu belirtir.

Rabbimiz bizlerden;

- Kendisini,

¹¹ Ebu Davud, Edeb, 113.

- Hz. Muhammed (s.a.)'i,
- Kendimizi, ailemizi, diğer büyüklerimizi,
- Komşularımızı, yakın çevremizi,
- Bitkileri, hayvanları, tüm varlıkları,

Kısacası evrendeki her varlığı sevmemizi ister. Ayrıca sevginin yanı sıra insanlara, canlılara saygı duymamızı, onların yararı için çalışmamızı da ister.

TEMEL HADİS

Hz. Peygamber bir kimsenin cenneti kazanması için iman etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak iman etmenin temel şartını da sevgiye bağlamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bunu şöyle açıklamaktadır: "İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de gerçek anlamda iman etmiş olmazsınız." (Müslim, İman, 22)

İslam dini, Müslümanların Hz. Muhammed (s.a.)'i sevmesini ister. Adı geçince salavat getirmek, onun için dua etmek, kendisini örnek almak, isteklerini yerine getirmeye çalışmak onu sevdiğimizi gösterir. O da bizleri severdi, bizim iyiliğimize olan şeyleri isterdi. İnsanların iyiliği için güzel tavsiyelerde bulunur, onların yardımlarına koşardı. Bir gün arkadaşı olan Muaz'ın elinden tutarak söylediği şu sözlerdeki gibi: "Ey Muaz! Vallahi ben seni seviyorum. Sana şunu tavsiye ediyorum, her namazın sonunda şöyle söylemeyi asla terk etme: "Allah'ım! Seni zikretmem, nimetlerine şükretmem ve sana güzel ibadet etmem için bana yardım et."¹²

İslam, kendimizi sevmemizi ve kendimizle barışık olmamızı da ister. Bu nedenle insanların hem beden hem de ruh sağlığına yönelik kurallar koyar. Örneğin içki, kumar ve uyuşturucu gibi beden ve ruh sağlığını bozacak kötü alışkanlıkları yasaklar. Beden ve akla zararlı işlerden uzak durarak mutlu bir yaşam sürmemizi ister.

İslam küçükler ve büyükler arasındaki ilişkilerin sevgi ve saygıya dayanmasını ister. Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle söylemiştir: "Küçüklerini sevmeyen, büyüklerine değer vermeyen bizden değildir."¹³ Öyleyse küçüklerimizi sevmeli, büyüklerimize saygı duymalıyız.

2.5. Evrensel Dindir

TEMEL AYET

Allah, değişik zamanlarda yaşamış peygamberlere aynı esasları göndermiştir. Kur'an-ı Kerim'de buna şöyle örnek verilir: "O, doğru anlayıp hükümlerini uygulayın ve ayrılığa düşmeyin diye, din olarak Nuh'a emrettiğini, yine İbrahim'e, Musa'ya, İsa'ya emrettiklerini sana da vahyederek sizin için de din kıldı..." (Şûrâ suresi, 13. ayet.)

¹² Ebu Davud Tefsiru ebvabi'l-vitr, 26.

¹³ Tirmizi, Birr, 15; Ebu Davud, Edep, 58.

İslam dini bütün insanlığı ilgilendiren ilahî kurallar içerir. Özellikle inanç esasları konusunda Hz. Âdem'den Hz. Muhammed (s.a.)'e kadar tüm peygamberler aynı ilkeleri bildirmişlerdir. İlahî dinlerin ibadet esasları değişiklik gösterse de inanç esaslarında hiçbir değişiklik olmamıştır.

İslam'ın evrensel olan bir diğer yönü ise ahlak kurallarıdır. Allah'ın biz insanlardan uymamızı istediği ahlaki kurallar hiç değişmeden yaratılıştan günümüze kadar gelmiştir. Bu kurallar geçerliliğini kıyamete kadar koruyacaktır. Örneğin yalan söylemek günümüzde nasıl hoş olmayan, günah sayılan bir davranış ise geçmişte de bu durum böyleydi. Gelecekte de yalan söylemenin helal sayılacağı bir zaman olmayacaktır.

İslam'ın evrenselliğinin üç anlamı vardır:

1. İslam'ın kuralları kıyamete kadar **tüm zamanlar için** geçerlidir. Bu anlamda tüm peygamberler İslam'ın peygamberleridir ve öğrettikleri inanç ve ahlak değerleri Hz. Muhammed (s.a.)'inkilerden farklı değildir.

2. İslam, **dünyanın her yerinde** geçerli ve ilkeleri uygulanabilen ilahî dindir. İnsanoğlu yeryüzünün neresinde yaşarsa yaşasın İslam'ın kurallarına uyarak Allah'a karşı görevlerini yerine getirebilir. İslam'ın inanç, ibadet ve ahlakla ilgili esasları bölgesel ve yerel özellik taşımaz. Yöreden yöreye farklılık göstermez.

3. İslam, dünyanın her yerinde yaşayanlara hitap eder. İslamiyet ırkı, milleti, rengi, dili ne olursa olsun tüm insanlar için geçerli olan bir dindir.

Kısaca İslam'ın evrensel olması; dünyanın her yerinde, tüm insanlar için kıyamete kadar geçerli olması demektir.

2.6. Kolaylık Dinidir ve Aşırılıklardan Uzaktır

Ne dersiniz?

Hiç oturmadan ne kadar ayakta durabilirsiniz ya da yemek yemeden kaç gün dayanabilirsiniz? Hiç düşündünüz mü?

İslam dini insanın dünya ve ahirette mutlu yaşamasını amaçlar. Bu amaca uygun bir yaşam tarzı sunar. Bu yaşam tarzı, insanların yerine getiremeyecekleri zorluklar içermez. İslam, uygulanması kolay olduğu kadar hayatı da kolaylaştırıcıdır. Bunun için toplumda büyük üzüntülere yol açan kötü iş ve davranışları yasaklamıştır. Örneğin kumarı yasaklayan İslam dini birey ve toplumların zor durumda kalmalarını engellemek ister. İçki ve uyuşturucunun yasaklanması ile akıl sağlığını ve aileyi korumayı hedefler. Böylece daha mutlu ve kolay bir yaşam öngörür.

Hız Muhammed (s.a.)'i en iyi tanıyan insanlardan biri Hz. Aişe'dir. Bunu bilen Peygamberimizin arkadaşları bazı zamanlar ona Hz. Muhammed (s.a.) ile ilgili sorular soruyorlardı. Bir keresinde Hz. Muhammed (s.a.)'in aynı konuda iki farklı seçenek ile karşılaştığında neyi tercih ettiğini Hz. Aişe'ye sordular. Şöyle bir cevap aldılar: "Allah Resulü iki şey arasında seçme açısından hür olduğunda, günah olmadığı sürece mutlaka en kolayını seçerdi. Günah olursa bundan en çok o uzak dururdu."¹⁴

TEMEL HADİS

Rasûlullah (s.a.v.) sahabelerinden birini (bir yere görevli olarak) gönderdiği zaman ona, "Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz. Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız." diye emretmiştir. (Ebu Davud, Edeb, 17.)

Allah kulları için zorluk dilememiştir. Onlardan kulluk görevi beklerken yapamayacakları işler emretmemiş, onlara kaldıramayacakları yükler yüklememiştir. Örnek olarak oruç sağlıklı olan her Müslümana farz olan bir ibadettir. Ancak kişi hastalandığı veya yolculuğa çıktığı zaman oruç tutma konusunda serbesttir: "... Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez..."¹⁵ Çünkü Allah kullarının sıkıntılı durumlara düşmelerini istemez.

İslam'da yer alan kolaylıklardan biri de yolculukta namazın kısaltılmasıdır. Allah, yolcu olma şartlarını taşıyan kişilerin, öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzlarını kısaltarak kılmalarına izin vermiştir. Buna "ruhsat" adı verilir. Mesh etme, oturarak namaz kılma ve tutulamayan oruçların yerine fidye verme gibi uygulamalar İslam'da bulunan diğer kolaylıklara örnektir.

Hız Muhammed'in gelişiyile Mekke'de büyük bir değişim başladı. Yıllar içerisinde Müslümanların sayısı hızla çoğaldı. Önceleri cehaletin karanlığında kaybolmuş birçok insan mutluluğun kaynağını bulmanın sevinciyile dört elle İslam'a sarıldılar. Heyecanla dinin kurallarını yerine getirmeye çalıştılar. Hatta bazen daha fazla sevap kazanırız ümidiyle zorlanmalarına rağmen çokça ibadet etmeye çalıştılar. Oysa Allah onlardan güçlerinin yetmeyeceği işler yapmalarını istememişti. Bu tür durumlarda Hz. Muhammed (s.a.) tarafından uyarılıyorlardı. Bir keresinde şöyle buyurdu:

"Ey insanlar, gücünüzün yeteceği işler yapın. Zira siz (dua-ibadet etmekten) usanmadıkça Allah da sevap yazmaktan usanmaz. Allah'a en hoş gelen amel, az da olsa devamlı olanıdır."¹⁶

TEMEL HADİS

İslam'da teheccüd namazı (gece namazı)nın özel bir yeri vardır. Kişi gecenin bir bölümünde kalkarak bu namazı kılar. Ancak gecenin tamamında ve her gece namaz kılınması istenmemiştir. Şu hadis buna örnek olabilir. Bir gün Hz. Peygamber mescide girmişti ki iki direk arasına gerilmiş bir ip gördü. "Bu da ne?" diye sordu. Bu, Zeynep'in kullandığı ipidir, namaz kılarken uykusu gelince buna takılıyor (ip onun düşmesini önüyor)" dediler. Hz. Peygamber: "Hayır (olmaz öyle şey) çözün ipi. İsteğiniz varken namaz kılın, uykunuz gelince de yatın." diye emretti. (Buhari, Teheccüd, 18.)

¹⁴ Müslim, Fezail, 20, 77.

¹⁵ Bakara suresi, 185. ayet.

¹⁶ Buhari, İman, 16, Ezan 81, Rikak, 18; Müslim, Salat, 283, (782).

Peygamberimiz iş ve ibadetlerimizde orta yolu tutmamızı istemiştir. Aşırılıklardan uzak durulmasını, güç yetirilemeyecek işlere kalkışılmaması gerektiğini şöyle belirtmiştir: "Orta yolu tutun, güzele yakın olanı arayın. Sabah vaktinde, akşam vaktinde, bir miktar da gecenin son kısmında ibadet edin, böylece ağır ağır hedefe varabilirsiniz."¹⁷

Medine'de bazı Müslümanlar akşamları iftar etmeden ertesi günkü oruca başladılar. Oysa Allah bunu istememiştir. Nihayet Hz. Muhammed (s.a.) onları şöyle uyardı: "Sizler orucunuzu öbür günün orucuna eklemeyiniz."¹⁸

Bir gün Hz. Muhammed (s.a.) bir yıl boyunca görmediği bir arkadaşını görmüştü. Adam son derece zayıflamış, güçsüz kalmıştı. Peygamberimiz adamı bu hâlde görünce nedenini sordu. Adam bir yıl boyunca oruç tuttuğunu söyleyince Peygamberimiz şöyle söylemiştir: "Kendine neden eziyet ettin?" dedi ve devamla "Ramazan ayında her gün ve her aydan bir gün oruç tut." buyurdu...¹⁹ Bu hadisten de anlaşılacağı gibi İslam'da ibadetler konusunda bile aşırıya kaçmak yoktur.

İslam'ın yasakladığı aşırıya kaçma örneklerinden biri de kişinin malının tamamını sadaka olarak dağıtmasıdır. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın."²⁰ Ayrıca malının tamamını sadaka olarak dağıtmak isteyen Sa'd b. Ebî Vakkas'a Peygamberimiz izin vermemiştir. Yoğun ısrarları sonucunda ancak malının üçte birini sadaka olarak dağıtabileceğini söylemiştir.²¹

İslam dini haramlar konusunda aşırılığa kaçılmasını da hoş görmez. Bizler Allah'ın koyduğu yasakların yanına yeni yasaklar ekleyemeyiz. Toplumumuzda bazı batıl inançlar vardır. Bu yanlış inanışlara göre helal olan bazı iş ve davranışlardan toplumumuz kaçınır. İki bayram arası düğün yapılmaz, merdiven altından geçilmez gibi uygulamalar bunlardan bazılarıdır.

Düşünelim

Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Yolculukta oruç tutmak iyi Müslüman olmak demek değildir. Allah'ın sizin için tanıdığı kolaylık ruhsatını kabul edin ve yolculukta oruç tutmayın." (Nesai, Sıyam, 48)

Yukarıdaki hadise göre Hz. Peygamber yolculukta nasıl davranmamızı istemiştir? Düşününüz.

17 Buhari, Rikak, 18.

18 Buhari, Savm, 49.

19 Ebu Davud, Savm, 54.

20 İsra suresi, 29. ayet.

21 Buhari, Merda, 16; Malik, Vasiyye, 4.

2.7. Dünya ve Ahiret Dinidir

Ne dersiniz?

“Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru...”
(Bakara suresi, 201. ayet.)

Yukarıdaki ayette Allah’tan iyilik isterken dünya ve ahiretin ayrılmamış olması size ne düşündürüyor?

Allah, dünyayı ve içindekileri yaratmış ve bizim hizmetimize vermiştir. O, kullarına sunduğu nimetlerden faydalanılmasını ister. Bizler Allah’ın verdiği nimetlerden yararlanırız. Ayrıca dünyada çeşitli sıkıntılarla karşılaşır, türlü denemelerden geçerek Allah’ın huzuruna çıkacağımıza inanırız. Ancak günün birinde dünyadaki yaşamımızın sona ereceğini de aklımızdan çıkarmayız.

TEMEL AYET

Allah, bizlerden dünya için ahiretten vazgeçmemizi istemez. Ahiret için de dünyadan el etek çekmemizi beklemez. İki hayatı da dengede tutmamızı ister. Bu durum Kur’an-ı Kerim’de şöyle belirtilir: **“Allah’ın sana verdiği ile ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana iyilik ettiği gibi sen de öylece iyilik yap. Yeryüzünde sakın fesat çıkarma. Doğrusu Allah fesat çıkarıcıları sevmez.”** (Kasas suresi, 77. ayet)

İslam’ın dünya hayatı ile ilgili kuralları vardır. Bu kurallar insanların birbirlerine, Allah’a ve diğer yaratılmışlara karşı görev ve sorumluluklarını düzenler. Huzurlu bir dünya hayatı için Allah tarafından konulmuşlardır. Eğer insanoğlu dünyayı boş verecek olsaydı bu kurallara da ihtiyaç olmazdı. Oysa bizim üzerimize düşen, dünyadan tamamen el etek çekmek değil orada kurallarına göre yaşamaktır.

İslam dini mal edinmeyi, zengin olmayı yasaklamaz. Helal yollardan olmak kaydıyla kişiler zengin olabilir. Ancak İslam helal yollardan kazanılan zenginliğin yine helal yollarla harcanmasını tavsiye eder. Kişi dünyada zengin olmanın, dünya nimetlerini kazanma ve harcamanın bir amaç olmadığını bilmelidir. Toplumumuzda yaygın olan

bir söz vardır: “Dünya ahiretin tarlasıdır.” Bu anlamda dünya ve ahiret hayatı birbirinden ayrılmaz, birbirini tamamlayan iki parçadır. Ahiret varılacak son noktadır. Ancak oraya giden yolun dünyadan geçtiği

de unutulmamalıdır. Biri için diğeri feda edilmez. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirtilir: "Allah'ın, yüceltilmesine ve işlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar, buralarda sabah akşam onu tespih ederler. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar."²²

Düşünelim

Enes b. Mâlik anlatıyor: Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki: "... insanların en üstünü, hem dünya hem de ahiret işine dengeli bir arzu gösteren mümindir." (İbn Mâce, Ticaret, 2.)
Hz. Muhammed'in bu hadiste vermek istediği mesaj sizce nedir? Düşününüz.

2.8. Fıtrat Dinidir

Ne dersiniz?

İnsan iyi bir davranış sergilediğinde mutlu olur, huzur duyar. Kötü olan davranışlar canını sıkır, moralini bozar. Sizce insanlardaki bu ortak tavırların nedeni ne olabilir?

Allah kullarını yaratırken onların güzel davranışlarda bulunmalarını, kötü işlerden uzak durmalarını ister. Yüce Rabb'imiz insanı, bu isteğini gerçekleştirmeye uygun özelliklerde yaratmıştır. Fıtrat; Allah'ın insanı yaratması, yoktan var etmesi ve onu emir ve yasaklarına uymaya yatkın, Allah'a yönelmeye hazır²³ olarak dünyaya göndermesidir. Bu özellik, dünyaya gelen her insan için geçerlidir. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Her çocuk fıtrat üzere doğar, sonra annesi, babası onu ya Yahudi, ya Hristiyan, ya da ateşperest yapar..."²⁴ Her insan, Allah'ın uyulmasını istediği kuralları kabule yatkın olarak dünyaya gelir. Hayatının sonraki dönemlerinde, gençlik çağında çevre şartları ve akıl gelişimine bağlı olarak istediği dine yönelir ve bu hakka sahiptir.

²² Nur Suresi 36-37. ayetler.

²³ Diyanet Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 186

²⁴ Buhari, Cenaiz, 79

TEMEL HADİS

"Fıtrat" insanın İslam'ı kabullenmeye yatkın olarak yaratılmasıdır. Hz. Muhammed'in şu hadisine göre doğan her insan dünyaya, İslam'ı tercih etmeye uygun olarak gönderilmiştir. "Her çocuk, fıtrat üzere doğar..." (Buhari, Cenaiz, 79.)

İnsanlar kötü bir davranışı ilk defa yapmak istediklerinde utanırlar, yapmak istemezler. Çünkü Allah, gönül rahatlığıyla kötülük yapmaya uygun özelliklerde yaratmamıştır. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.) günahın ne olduğunu anlattığı bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "İyilik güzel ahlaktır. Günah ise içini tırma- layan ve insanların bilmesini istemediğin her şeydir."²⁵

Allah'ın kulları için belirlediği esaslar, kurallar insanın yaratılış özellikleriyle uyumludur. Bu nedenle İslam fıtrat dinidir. İslam'ın ilkeleri, esasları insanın fıtratına, yaratılış özelliklerine uygundur. Kur'an-ı Ke- rim'deki şu ayet buna işaret eder: "Sen yüzünü dosdoğru bu dine, Allah insanları hangi "fıtrat" üzerine yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yarattığının yerini tutacak bir şey yoktur. İşte sağlam din bu dindir. Ama insanların çoğu bunu bilmezler."²⁶

Düşünelim

İbadet ettiğimizde niçin huzur duyarız? Düşününüz.

²⁵ Müslim, Birr, 14.

²⁶ Rum suresi, 30. ayet.

3. İSLAM VE EVREN

Ne dersiniz?

“Yeri döşeyen, onda oturalı dağlar ve ırmaklar yaratan ve orada bütün meyvelerden çiftler çiftler yaratan odur. Geceyi de gündüzün üzerine o örtüyor. Şüphesiz bütün bunlarda düşünen bir toplum için ibretler vardır.” (Ra’d suresi, 3. ayet)

Sizce evren ve içindekiler nasıl meydana gelmiştir? Yukarıdaki ayeti de dikkate alarak arkadaşlarınızla konuşunuz.

Kur’an-ı Kerim Fatıha suresiyle başlar. Besmele çekildikten hemen sonra Allah’a hamdedilir. Sayısız nimeti bize verdiği için ona teşekkür eder, Allah’a sevgimizi ifade ederiz. Şükürümüzü sunmak için okuduğumuz “Elhamdülillah” ifadesinden sonra Allah, kendisiyle ilgili tanımamızı istediği ilk özelliğini açıklar. Bu özellik, Allah’ın âlemlerin Rabb’i olmasıdır. Çünkü Allah canlı cansız tüm âlemlerin Rabb’idir.

Allah, evreni ve içindekileri yarattıktan sonra onları başıboş bırakmamıştır. Evrende bazı kurallar koymuş, insanoğlu dışında yarattıklarını bu kurallara uymaya mecbur etmiştir. Çünkü her varlığa irade ve akıl vermemiştir. Örneğin hayvanlar içgüdülerinin ve kendileri için var edilmiş yaşam biçimlerinin dışına kendi istekleri ile çıkamazlar. Onlar için günah-sevap, haram-helal ve kötü-iyi gibi kavramlardan söz edilemez. Bu sebeple hesaba da çekilmezler. İnsan içirse durum farklıdır.

TEMEL AYET

Evren ve içindekiler insanlar için yaratılmıştır. Kur’an-ı Kerim’de bu konu şöyle açıklanır: **“O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra gökyüzüne yöneldi, onu da yedi kat olarak yaratıp düzenledi. O, her şeyi hakkıyla bilendir.”** (Bakara suresi, 29. ayet.)

İnsan seçim yapabildiği alanlarda sorumludur ve ölümden sonra hesap vermek mecburiyetindedir. Onun görevi evrenin tek bir yaratıcısı olduğu kabul etmek, Allah’a kulluk etmek, evrenin kendi hizmetine emanet olarak verildiğini bilmek ve sadece kendine aitmiş gibi davranmamaktır. İnsan bu görevlerini yerine getirmek için dünyaya gönderilmiş ve birçok nimet emrine sunulmuştur.

Evren görünen ve görünmeyen âlem diye sınıflandırılabilir. Görünmeyen âlem Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle “gayb” âlemidir. Gayb; gizli olan, bilinmeyen, göz önünde olmayan anlamlarına gelir. Kur’an-ı Kerim’de pek çok ayette bu ifade geçer. Yalnız Allah’ın bildiği, o izin vermeden kimsenin elde edemeyeceği bilgileri ifade eder. Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “De ki: Ey gökleri ve yeri

yaratan, gizliyi de (gayb), açığı da bilen Allah!"²⁷ Ayette ifade edilen gizli kavramı insanlar için kullanılır. Allah için gizli, bilinmeyen diye bir şey yoktur. Evren sadece görebildiğimiz varlıklardan oluşmaz. Görünmeyen âlemi oluşturan her şey de evrenin bir parçasıdır. Gayb âlemi hakkında bildiklerimiz Allah'ın bize öğrettiği kadarla sınırlıdır. Örneğin melekleri gözümüzle göremeyiz. Ancak var olduklarını bize Allah bildirir. Onlar hakkındaki bilgilerimizin kaynağı Allah'tır.

Düşünelim

"Göklerde ve yerde bulunanlarla dizi dizi kuşların Allah'ı tesbih ettiklerini görmez misin? Her biri kendi duasını ve tesbihini (öğrenmiş) bilmıştır. Allah, onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilir." (Nur suresi 41. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre kuşlar kendilerince Allah'ın emirlerini yerine getirirler. Ayetin mesajı ne olabilir? Düşününüz.

4. İSLAM VE HAYATIMIZ

Ne dersiniz?

"...Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz." (İsrâ suresi, 15. ayet.)
Sizce peygamberler toplumlara niçin gönderilmiş olabilir?

İslam dini, yaşamın her alanında nasıl davranacağımızı gösteren kurallar içerir. Toplum içinde nasıl davranmalıyız, çevremize karşı sorumluluklarımız nelerdir, Allah'a karşı görevlerimizi nasıl yaparız vb. soruların cevabını bu kurallardan öğreniriz. Bu kurallar ya Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerle ya da Hz. Muhammed (s.a.)'in tavsiyeleriyle bildirilmiştir.

Allah, insanın her an kulluk bilincine sahip olmasını, kendisini yaratanın Allah olduğunu asla aklından çıkarmamasını istemiştir. Böylece kişi mümkün olduğunca kendisine Allah tarafından yasaklanmış işlerden uzak duracaktır. Yaşadığı her an kulluk bilincinde olan insan ayrıca günün belirli bir kısmını da özel olarak Allah'a ayırmalıdır. Bu anlarda kendisinden istenen ibadet görevlerini yerine getirmelidir. Örneğin kişinin doğru ve dürüst bir insan olması, yaşamı boyunca Allah'a saygı duyması gerekirken bu özelliğini ayrıca günün belli saatlerinde namaz kılarak göstermesi lazımdır. Böylece kişi, yaşamına yaydığı güzel özellikleri, ibadetler sırasında daha yoğun göstermelidir.

²⁷ Zümer suresi, 46. ayet.

Toplumsal kurallar: Toplum içinde nasıl davranılacağı, nelere uyulması gerektiğini belirleyen Allah'ın koyduğu kurallardır. Aile düzeni, sosyal ilişkiler, temel hak ve özgürlükler, topluma zarar veren alışkanlık ve yasaklar bu kapsama girer. Allah, toplum yaşantısı ile ilgili kurallarını kitap ve peygamber göndererek bildirir. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de şöyle bir ayet bulunur: **"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Hanımlar da başka hanımlarla alay etmesinler. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın..."**²⁸ Bu ayete göre sosyal hayatta türlü anlaşmazlık ve sorunlara neden olan alay, ayıplama ve lakap takma yasaklanmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.) de sosyal hayatın düzenlenmesi ile ilgili bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerden biri şöyledir: **"Birbirinize kin beslemeyin! Birbirinizi kıskanmayın! Birbirinize sırt çevirmeyin! Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun! Bir Müslümana din kardeşini üç geceden fazla terk etmesi (küsmesi) helal değildir!"**²⁹

İslam dini temiz ve huzurlu bir yaşam sürülmesi için kötü alışkanlık ve davranışları da yasaklamıştır. Örneğin içki içilmesi dinimizce haramdır. Böylece kişinin hem bedeni hem aklı korunmuş olur. Ancak bu yasağın toplumu ilgilendiren bir yönü de bulunur. İçki aile ve topluma ciddi zararlar verir.

Ekonomik kurallar: Mal edinme ve harcama biçimi de insanın önemli sorumluluk alanlarındandır. İslam ekonomi alanında da kurallar koymuştur. Rüşvet ve faizle mal kazanmanın haram olduğunu bildiren, kazanılan mallardan zekât ve sadaka verilmesini emreden ayetler vardır. Kur'an-ı Kerim'in en uzun ayetinde, bir insanın diğerine borç verdiği mutlakla şahitler huzurunda borcun adaletle yazılması emretilir.³⁰ Ayrıca şu hadiste Peygamberimizin söyledikleri de bu konuda bize örnektir: **"Müşteri kızdırtmayın! Biriniz diğerinin pazarlığı üzerine pazarlık etmesin!"**³¹

TEMEL HADİS

Peygamberimiz şöyle buyurur: **"Bu çarşı ve pazarlarda ticaretin içerisine boş söz ve yalan karışabilir. Bu sebeple ticaretinizi sadaka vererek temizleyin."** (Nesai, Eyman ve Nuzur, 23. hadis.)

Günlük hayatla ilgili kurallar: Gündelik yaşamda sıradan gibi görünen ancak sürekli tekrar edilmesi açısından insan hayatında çokça yer alan davranışlar vardır. İslam dininin bu konularla ilgili de kuralları bulunur. Örneğin Peygamberimiz hangi davranışların Allah katında daha değerli olduğunu soran birisine şunları tavsiye etmiştir. **"Başkalarına yemek yedirirsin, tanıdık-tanımadık kiminle karşılaşırsan selam verirsin."**³²

28 Hucurât suresi, 11. ayet.

29 Müslim, Birr ve Sıla, 23.

30 Bakara suresi, 282. ayet.

31 Müslim, Birr ve Sıla, 32.

32 Müslim, İman, 63.

Değerlendirme Çalışmaları

1. İslam'ın barış dini olmasını örnekler vererek açıklayınız.
2. Tevhit kavramını açıklayınız.
3. İslam dininin günlük hayatla ilgili tavsiyelerine örnekler veriniz.
4. Aşağıda boş bırakılan yerleri, karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

tüm zamanlar mümin

fitrat

tevhid

..... İnsanın İslam'ı kabullenmeye yatkın olarak yaratılmasıdır.

..... kendisiyle dostluk kurulabilen kişidir.

İslam'ın kuralları Hz. Âdem'den kıyamete kadar, için geçerlidir.

İlk insan olan Hz. Âdem aynı zamanda ilk peygamberdir. Kendisine verilen din dinidir.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. "Allah'ın sana verdiği ile ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma." (Kasas suresi 77. ayet.)

Yukarıdaki ayette İslam'ın hangi özelliği ifade edilmektedir?

- a) Sevgi ve barış dini olduğu
- b) İslam'ın dünya ve ahireti dengesini amaçladığı
- c) İslam'ın evrensel bir din olduğu
- d) İslam'ın tevhit inancına dayalı olduğu

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi İslam'ın dayandığı tevhit inancına örnektir?

- a) "Rabbimiz bize dünyada ve ahirette iyilikler ver."
- b) "Görmedin mi Rabbin fil sahiplerine ne yaptı?"
- c) "Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur."
- d) "Dini yalan sayanı gördün mü?"

7. Aşağıdaki örneklerden hangisi İslam'da bulunan kolaylıklara örnek olamaz?

- a) Yolcuların farz namazlarını kısaltmaları
- b) Sürekli rahatsızlığı olanların oruç tutmamaları
- c) Soğuk günlerde kişinin suyla abdest alma yerine mesh etmesi
- d) Ramazanda Kur'an-ı Kerim'in baştan sona okunması

2. ÜNİTE

İSLAM'A GÖRE YARATILIŞ

Hazırlık Soruları

1. Evrenin neleri kapsadığına dair bilgiler toplayınız.
2. Evren, kâinat, tekvin, halife kelimelerini sözlükten araştırınız.
3. Kur'an-ı Kerim'den ilk insan Hz. Âdem'in yaratılış hikâyesi ile ilgili ayetler araştırınız.
4. Evrendeki uyum ve düzenle ilgili düşüncelerinizi defterinize not ediniz.

1. İSLAM'A GÖRE EVRENİN YARATILIŞI

Ne dersiniz?

Geceleri gökyüzünde yıldızlar görürüz. Binlerce yıldır Güneş Dünya'mızı ısıtıp aydınlatır. Sizce bu düzen bunca zamandır nasıl devam ediyor olabilir?

Hiçbir şey yokken Allah vardı. Allah her şeyi yaratandır. Evreni ve tüm varlıkları yoktan var edendir. Tabiat kurallarını yaratır, yaratmaya devam eder. Evrenin yaratılışı ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet bulunur. Allah evreni hak ile yarattığını şöyle ifade eder: "Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri ancak hak ile yarattık. O saat (kıyamet), mutlaka gelecektir. Şimdilik onlara güzel muamele et."¹

Hak kavramının anlamı oldukça geniştir. Hak kelimesi; doğru, doğruluk, bir sebebi olmak, inkârı doğru olmayan şey ve ahenk gibi anlamlara² gelir. Evrenin yaratılışını tarif etmek için kullanılan bu ifade, onun ahenkli, gerçek ve bir sebebe uygun olarak yaratıldığını gösterir. Yani Allah evreni boşuna ve sebepsiz yaratmamıştır.

Evrenin yaratılışının birçok sebebi vardır. Kur'an-ı Kerim'de, "Biz, göğü, yeri ve bunlar arasındakileri, eğlence olsun diye yaratmadık."³ buyrulur. Evren, insanın sığınma alanıdır. Allah evreni yaratıp insanın hizmetine vermiştir. Ancak bu bir emanettir ve insan onu gereği gibi kullanırken yaratıcısını da unutmamalıdır.

Allah insanı kendisine inanmaya yatkın bir şekilde yaratmıştır. Müslüman olsun ya da olmasın tüm insanların içinde bu inancı kabul etme eğilimi vardır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "Andolsun ki onlara, Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan, mutlaka Allah... derler. De ki: (Öyleyse) övgü de yalnız Allah'a mahsustur ama onların çoğu bilmezler."⁴

Müslüman, evrenin bir olan Allah tarafından yaratıldığına inanır. Allah'ın evreni yaratması aynı za-

1 Hicr suresi, 85.ayet.

2 Diyanet Dinî Kavramlar Sözlüğü, Hak maddesi.

3 Enbiyâ suresi, 16.ayet.

4 Lokmân suresi, 25.ayet.

manda Allah'ın sınırsız güç sahibi olduğunu gösterir. Bizler Allah'ın evreni en güzel şekilde yarattığına inanırız.

TEMEL AYET

Kur'an-ı Kerim evren ve varlıklar üzerinde düşünülmesini ve ibretler alınmasını ister: "Sizin yaratılışınızda ve (Allah'ın) yeryüzünde yaydığı canlılarda, kesin olarak inanan bir toplum için ibret verici işaretler vardır. Gecenin ve gündüzün değişmesinde, Allah'ın gökten indirmiş olduğu rızıkta (yağmurda) ve ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde, rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde, aklını kullanan toplum için dersler vardır." (Câsiye suresi, 4-5. ayetler.)

Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre Allah gökleri ve yeri altı günde yaratmıştır. Bazı İslam âlimlerine göre altı gün ifadesiyle altı evre kastedilmiştir. Bu yaratmanın içinde yerin ve göğün düzeni ve devamını sağlayan ilahî yasalar da vardır. Bu yasalar kıyamet kopana kadar geçerli olacaktır.

"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da işleri yerli yerince idare ederek arşı kuşatan (arşa yönelen) Allah'tır... İşte o, Rabbiniz Allah'tır. O hâlde ona kulluk edin. Hâlâ düşünmüyor musunuz?"⁵ Evreni yaratan Allah, ona hükmetmeye devam etmektedir. Yaratma süreklidir. Kıyamete kadar evrenin parçası olan birçok varlık yaratılmaya devam edecektir. Örneğin sürekli yetişen, yenilenen bitkiler, doğan insanlar buna örnektir. Kur'an-ı Kerim'de tohum ve çekirdeklerden yeni bitkiler yaratıldığı şöyle ifade edilir: "Şüphesiz Allah, tohumu ve çekirdeği çatlatandır, ölüden diriye çıkaran, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte bunu yapan Allah'tır. O hâlde (haktan) nasıl dönersiniz!"⁶

Allah önce evren ve içindekileri yarattı. Henüz insan yoktu. Yeryüzü ve gökyüzü yaratıldı. Sonra yeryüzü; içindeki dağlar, ırmaklar, bitki ve hayvanlarla birlikte insanoğlunun kullanımına hazır hâle getirildi. Tüm bunlar Kur'an-ı Kerim'in farklı ayetlerinde açıklanır. Örneğin yeryüzünün yaratılması, oraya dağların yerleştirilmesi ve içerisinde türlü bitkilerin var edilmesi şu ayette konu edilir: "Yeri uzatıp yaydık, orada sabit dağlar yerleştirdik, yine orada miktarı ve ölçüsü belirli olan şeyler bitirdik."⁷ Yine bir başka ayette dağlar, ırmaklar ve meyvelerin yanı sıra gece ve gündüzün oluşmasından şöyle bahsedilir: "Yeri döşeyen, onda oturaklı dağlar ve ırmaklar yaratan, orada bütün meyvelerden çiftler çiftler yaratan odur. Geceyi de gündüzün üzerine o örtüyor. Şüphesiz bütün bunlarda düşünen bir toplum için ibretler vardır."⁸

5 Yûnus suresi, 3. ayet.

6 En'âm suresi, 95. ayet.

7 Hicr suresi, 19. ayet.

8 Ra'd suresi, 3. ayet.

Kavram

Yüce Allah'ın yaratma ile ilgili sıfatı "tekvin"dir. Tekvin; yaratmak, yoktan var etmek gibi anlamlara gelen ve sadece Allah'a ait olan bir özelliktir. Allah'ın bir şeyi yaratmak için araca ihtiyacı yoktur. Allah bir şeyi yaratmak istediğinde ona sadece "ol" der o da olur. Şu ayette ifade edildiği gibi:

"O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur." (Bakara suresi 117. ayet)

Evrenin bir parçası da canlılar âlemidir. Canlılar âlemi içerisinde bitkiler, hayvanlar ve insanlar vardır. Bu türlerin yaratılışı Kur'an-ı Kerim'de ayrı ayrı ayetlerde konu edinilmiştir. Örneğin bir ayette, "Hayvanları da o yarattı. Onlarda sizin için ısıtıcı (ham maddeler) ve birçok faydalar vardır. Onlardan bir kısmını da yersiniz."⁹ buyrulmuştur. Bu ayette, evrenin bir parçası olan hayvanların yaratılışında insanlar için yararlar olduğu belirtilir. Biz insanlar ısınmak için hayvanların yünlerinden yararlanırız. Ayrıca onlar bizim için besin kaynağıdır.

TEMEL AYET

"İşte o, her şeyin yaratıcısı olan Rabb'iniz Allah'tır. Ondan başka ilah yoktur. O hâlde nasıl olup da (Allah'ın istemediği yönlere) döndürülüyorsunuz!" (Mü'min suresi 62. ayet.)

Düşünelim

Hizmet Muhammed (s.a.) bir gün dostlarıyla otururken gökyüzünde bir bulutu işaret eder. Onun Allah'ın eseri olduğunu söyler ve "Allah, bu nimetleri yaratıp kullarına gönderirken onların şükredip etmediklerine bakmaz (dünyada herkesimden insana gönderir)" der. (Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 57)

Yukarıdaki hadise göre Allah, verdiği nimetler karşısında bizden ne bekler? Düşününüz.

⁹Nahl suresi, 5. ayet.

2. İSLAM'A GÖRE İNSANIN YARATILIŞI

Çok uzun zaman önce yeryüzü yaratıldı. Gökyüzü çatı gibi yeryüzünün üzerine konuldu. Yerin ve göğün bir düzen içinde varlığını sürdürmesini sağlayan ilahî kurallar var edildi. Örneğin sonraları insanoğlunun varlığını keşfettiği yer çekimi kanunu, atmosferi oluşturan katmanların yoğunlukları farklı gazlardan oluşması gibi.

Ardından yeryüzünde dağlar sıralandı, çeşitli yer şekilleri ile bezendi dünyamız. Irmaklar, denizler, ağaçlar, bitki ve hayvanlar yaratıldı. Kısaca canlı ve cansız tüm varlıklarla doldu dünya. Tüm bunlar yeryüzüne hükmedecek olan insanoğlunu bekliyordu. Onlar insan için var edilmişti ancak insanoğlu da onlarla birlikte kıyamete kadar yaşamak ve değerlerini bilmek zorundaydı. İnsanın kullanımına sunulan bu nimetler emanetti ve gün gelecek, bunların kullanım hakkı sona erecekti. Böylesi bir başlangıçla oldu insanoğlunun yaratılışı.

TEMEL AYET

İnsan var olmak ve varlığını sürdürebilmek için Allah'a muhtaçtır. Eğer Allah dilemeseydi ne ilk insan ne de sonrasında dünyaya gelmiş olan bizler var olabilirdik. Kur'an-ı Kerim'de bu durum açıklanırken bizden istenen şey yaratıcımızı asla unutmamak, kendi kendimize var olduğumuzu zannetmemektir. Tıpkı gökler, yer ve diğer her şeyi yaratanın Allah olduğunu unutmamak gerektiği gibi. Kur'an-ı Kerim bu gerçekleri unutanların tekrar hatırlaması için şöyle sorular sorar:

"Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır, onlar kesin olarak inanmıyorlar." (Tûr suresi 35-36. ayetler.)

Elbette Hz. Âdem ve eşinin yaratılışı, çocuklarının yaratılış şekli ile aynı değildir. Çünkü onların annesiz babaları yoktu. Biz ise yeryüzünün bu ilk ailesinden çoğalarak dünyaya geldik. Allah insanların atasının Hz. Âdem olduğunu şöyle bildirmiştir. "O, sizi bir tek nefisten (Âdem'den) yaratandır... Anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık." ¹⁰

10 En'âm suresi, 98. ayet.

İnsanlar yeryüzünün ilk sakinleri olan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'dan çoğaldılar. Allah'ın insanoğlunu yaratma işi o zamandan günümüze devam etti ve daha halâ da devam etmektedir. Kur'an-ı Kerim bu konuyu şöyle izah eder: "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, ondan en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır."¹¹ Bu ayete göre İslam dini bir annesiz dünyaya gelmeyi, yoktan var edilmenin farklı bir şekli olarak kabul eder. Çünkü bizim dünyaya gelişimizle ilgili kuralları da yaratan Allah'tır.

2.1. İlk İnsanın Yaratılışı

Ne dersiniz?

İnsanlara niçin Âdemoğlu denir, hiç düşündünüz mü?

İnancımıza göre insanların atası, tarihin kendisiyle başladığı kişidir Hz. Âdem. O yokken melekler vardı. Allah böyle bir varlık yaratacağını önce onlara söyledi. Melekler sordular: "Ey Rabbimiz! Biz sana hamd ederken, seni yüceltirken yeni bir varlık mı yaratacaksın? Üstelik bu varlık yeryüzünde kan dökebilecek, oranın düzenini bozabilecek özellikte iken."¹² Ancak Allah "Ben sizin bilmediğinizi bilirim." cevabını verdi. Melekler sustular.

Allah Âdem'i topraktan sadece "ol" diyerek yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim bunu şöyle ifade eder: "Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol!" dedi ve o da oluverdi."¹³ Hz. Âdem'in yaratılışı hiçbir aracı olmaksızın Allah tarafından gerçekleştirilen olağanüstü bir durumdur. Allah "Ol!" dedi, topraktan yarattığı kulunu şekillendirip ona ruh verdi. Kulu Âdem'i eşsiz bir şekilde yaratan Allah, meleklerle emir verir. Onlardan Hz. Âdem'in önünde saygı ile eğilmelerini ister: "Rabb'in meleklerle demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın!"¹⁴ Gerçekte bu secde isteği Âdem'e tapma anlamına gelmez. Meleklerin Âdem'e secdesi, Allah'ın yüceliğini kabullenme anlamında bir boyun eğiştir.

Onun üstünlüğü karşısında saygı göstermedir. Yoksa Allah kendisinden başkasına secdeyi yasaklamıştır.

11 Hucurât suresi, 13. ayet.

12 Bakara suresi, 30. ayet.

13 Âl-i İmrân suresi, 59. ayet.

14 Sâd suresi, 71- 72. ayetler.

TEMEL AYET

"Sizi topraktan yaratması, onun (varlığının) kanıtıdır. Sonra siz, (her tarafa) yayılan insanlar oluverdiniz." (Rûm suresi, 20. ayet) Yukarıdaki ayette ne anlatılmak isteniyor?

Melekler hemen secdeye kapandılar. Aralarında önceleri Allah'a ibadet eden ve bu nedenle değer kazanan "İblis" adında bir varlık da bulunmaktaydı. Emir onun için de geçerliydi. Bu bilgi Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: "Hani biz meleklerle: Âdem'e secde edin, demiştik; İblis hariç olmak üzere melekler hemen secde ettiler. İblis cinlerdendi; Rabbinin emrinden dışarı çıktı. ..." ¹⁵

Melekler hemen secdeye kapanırken İblis kıskançlığına yenildi ve Âdem'e secde etmedi. Sebebi sorulduğunda ise kendisinin ateşten yaratıldığını, Âdem'in ise topraktan yaratıldığını söyleyerek kendinin daha değerli ve üstün olduğunu iddia etti. ¹⁶ İblis (şeytan) bu bahaneyi, kendini beğenmişliğini ve kıskançlığını gizlemek için kullandı ve sınavı kaybetti.

2.2. İnsanın Yaratılış Evreleri

Yaratılış yoktan var edilmeye başlar. Yoktan var etme gücü yalnız Allah'a aittir. İnsan icatlar yapar, keşiflerde bulunur ancak onun yaptıkları ya kâinatta bulunan ham maddelerin şeklini değiştirmek ya da önceden Allah tarafından yaratılmış bir şeyi keşfetmektir. Kendisi de yoktan var edilmiştir ki bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "İnsan düşünmez mi ki daha önce o hiçbir şey olmadığı hâlde biz,

¹⁵ Kehf suresi, 50. ayet.

¹⁶ Araf suresi, 11-12. ayetler.

kendisini yaratmışızdır?”¹⁷ Yaratılışın ilk evresi, yoktan var etme aşamasıdır. Bu da Allah'ın tek bir "Ol!" demesiyle olur.

Hız. Âdem ve eşinin yaratılışı özel bir durumdur. Onlardan sonra gelecek nesiller ise dünyaya gelirken bir anne ve babaya muhtaçtır. İnsanoğlu Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre "bir damla sıvıdan"¹⁸ meydana gelmiştir. Kur'an-ı Kerim'de "nutfe"¹⁹ adı verilen bu madde, insanın anne karnındaki ilk hâline verilen isimdir.

İnsanın özünü oluşturan bu maddenin anne karnında yer edinmesiyle oluşan yeni evreye Kur'an-ı Kerim'de "alaka" evresi denilir. Bilimsel bir ifadeyle "embriyo" dönemi denilen bu dönemden sonra insanoğlu anne karnında şekillenmeye başlar. Organları oluşturan uzantılar yavaş yavaş ortaya çıkıp kemik ve kıkırdak dokular belirlemeye başlar. Son olarak et ve derinin oluşmasıyla Allah tarafından ruh verilen varlık artık dünyaya geleceği günü beklemektedir.

TEMEL AYET

İnsanları yaratan Allah'tır. Yaşarken insanın müdahale edemediği konulardan biri olan ömür süresi Allah'ın elindedir. Bu kural bir ayette şöyle ifade edilir: "Sizi Allah yarattı; sonra sizi vefat ettirecek. İnzinizden bazıları (gençlikte) bilgili iken hiçbir şeyi bilmez hâle geleceği ömrün en son çağına kadar (ihtiyarlık) yaşatılacak. Şüphesiz ki Allah (sınırsız) bilgi sahibidir, kudretlidir." (Nahl suresi, 70. ayet.)

Kur'an-ı Kerim, insanın anne karnında oluşumunu şöyle anlatır: "Andolsun biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta (anne rahmi) nutfe hâline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılınmış yumurta) yaptık. Peşinden, alakayı bir parçacık et hâline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratılışla insan hâline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir."²⁰ Evrendeki diğer varlıkların yaratılması nasıl devam ediyorsa insanlar da Allah tarafından yaratılmaya devam etmektedir.

17 Meryem suresi, 67. ayet.

18 Nahl suresi, 4. ayet.

19 Kıyamet suresi, 37. ayet.

20 Mü'minûn suresi, 12 -14. ayetler.

2.3. İnsan Niçin Yaratıldı?

Ne dersiniz?

Muaz b. Cebel'in anlattığına göre birlikte çıktıkları bir yolculukta Peygamberimiz ona şöyle sormuştur: "Ey Muaz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?"

Muaz, "Bilmiyorum." cevabını verince Peygamberimiz devamında şöyle demiştir:

"Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, ona hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadet etmeleridir." (Buhari, İsti'zan, 30.)

Yukarıdaki hadise göre insanın en temel görevi nedir?

Hız. Âdem ve eşi cennetteydi. Allah onlara, cennette diledikleri kadar kalabileceklerini, istedikleri nimetlerden yararlanabileceklerini söyledi. Her şey ne güzeldi; istediği gibi yaşamak, istediği her nimetten yararlanmak, istediği her şeyi yapabilmek... Ancak bu özgürlüğün sınırsız olmadığı, Hız. Âdem ve eşi için konulan bir sınavla kısa sürede anlaşıldı. Çünkü her işte olduğu gibi insanın özgürlüğü de sınırlı idi ve Allah'ın izin verdiği ölçüde devam edebilirdi.

Yüce Allah, Âdem ve eşinin cennette dilediği gibi yaşayabileceklerini ama sadece bir ağaca yaklaşmalarını gerektiğini şöylece ifade etti: "Dedik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin ama şu ağaca yaklaşmayın! Yoksa zalimlerden olursunuz."²¹

Bu sınama insanlık için konulmuş ilk imtihandı. Çünkü Allah yarattığı bu yeni varlığın başıboş bırakılmayacağını da Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade etmektedir: "İnsan, 'kendi başına ve sorumsuz' bırakılacağını mı sanıyor?"²²

Hız. Âdem'den beri hiçbir insan başıboş ve sorumsuz bırakılmamıştır. İnsanın yaratılışının amacı olan kulluk görevini yerine getirmek zorundadır. Üstlendiği görevlerini yerine getirmediği takdirde ölümden sonra Yaraticısının huzurunda hesap vereceğini bilmelidir.

İnsanın üzerine düşen sorumluluklardan biri de kendisine verilen nimetlere şükretmektir. Şükür; verilen bir nimet, yapılan bir yardım karşılığında teşekkür için söylenen söz veya yapılan iş. Bir ayette insanın kendisine verilen nimetlere karşı çokça şükretmesi gerektiği şöyle ifade edilir: "Ve sizin için kulaklar, gözler, kalpler yaratmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!"²³

İnsanın mükemmel bir varlık olarak yaratılmış olmasının bir sebebi de Allah'ın varlığının ve sınırsız kudretinin kanıtı olmasıdır. Allah mükemmel bir varlık yaratacak kadar kudret sahibidir. Onun kudreti sonsuzdur. İnsanın yaratılmasının Allah'ın varlığı ve kudretine işaret etmesi Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "Sizi topraktan yaratması, onun (varlığının) delillerindedir. Sonra siz, (her tarafa) yayılan insanlar oluverdiniz."²⁴

21 Bakara suresi, 35. ayet.

22 Kıyamet suresi, 36. ayet.

23 Secde suresi, 9. ayet.

24 Rûm suresi, 20. ayet.

Yine konuyla ilgili bir başka ayette şöyle buyrulur: "Anne karnında size dilediği gibi şekil veren odur. Ondan başka ilah yoktur. O mutlak güç ve hikmet sahibidir"²⁵

İnsan Allah'a kulluk etmek için yaratılmıştır. Rabbimiz insanı kendisine kulluk etmesi için yarattığını şöyle belirtir: "Ben... insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."²⁶

Allah tarafından insanoğluna yüklenen görev ve sorumluluklar arasında;

- Kabul etmesi gereken inanç esasları,
- Yapması gereken ibadetler,
- Uyması gereken evrensel ahlak ilkeleri,
- Dikkat etmesi gereken hak ve özgürlükler bulunur. Bu ilke ve esaslar aynı zamanda İslam dininin temel unsurlarıdır.

Düşünelim

Aşağıdaki ayette, insanoğlu hangi konuda uyarılmıştır? Düşününüz.

"Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" (Mü'minûn suresi, 115. ayet.)

3. YARATILIŞTAKİ UYUM VE GÜZELLİK

Ne dersiniz?

Karlarının yağışı seyrettiniz mi hiç? Kar tanelerinin yere iniş hızlarının aynı olduğunu biliyor muydunuz? Bu tanelerin birbirine çarpmadan yeryüzüne inmekte olduğunu daha önce hiç duydunuz mu? Sizce Allah kar tanelerinin birbirlerine çarpmadan aynı hız ve ağırlıkta yeryüzüne inmelerini sağlayarak neyi arzu etmiş olabilir?

25 Âl-i İmrân suresi, 6. ayet.
26 Zâriyât suresi, 56. ayet.

İnsanın yapısından bitki örtüsüne, hayvanlardan denizlere varıncaya kadar canlı ve cansız, evreni oluşturan tüm unsurların yaratılışında çok hassas dengeler vardır. Günümüzde yapılan pek çok araştırma, evrenin mükemmel bir düzen ve ahenk içinde yaratıldığını gösterir. Yüce Allah, bizzat yarattığı gökyüzündeki bu uyum ve güzelliğe şöyle örnek verir: "Üstlerindeki gökyüzüne bakmazlar mı? Onu nasıl var ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur."²⁷

Kur'an-ı Kerim'de evrenin yaratılışındaki uyum ve güzelliğe dikkat çeken birçok ayet bulunur. Bu ayetlerde evreni oluşturan çeşitli unsurların yaratılışına örnekler verilir. Aşağıdaki ayetler bu konuda dikkat çekicidir:

"O, gökleri görebildiğiniz bir direk olmadan yarattı, sizi sarsmasın diye yere de ulu dağlar koydu ve her çeşit canlıyı yeryüzünün değişik bölgelerine yaydı. Biz gökyüzünden su indirip orada her faydalı bitkiden çift çift bitirdik."²⁸

"O, gökten su indirendir. İşte biz her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. O bitkilerden de kendisinde üst üste binmiş taneler yetiştireceğimiz bir yeşillik; hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar; üzüm bağları; bir kısmı birbirine benzeyen, bir kısmı da benzemeyen (çeşitli cinslerde) zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik. Meyve verirken ve olgunlaştıkları zaman her birinin meyvesine bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda inanan bir toplum için ibretler vardır."²⁹

"Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, farklı cinsleri bulunan hurmaları, ekinleri, çeşit çeşit zeytin ve narları yaratan odur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."³⁰

"Görmedin mi? Allah gökten bir su indirdi, onu yerdeki kaynaklara yerleştirdi, sonra onunla türlü türlü renklerde ekinler yetiştiriyor. Sonra onlar kurur da sapsarı olduklarını görürsün. Sonra da onu kuru bir kırıntı yapar. Şüphesiz bunlarda akıl sahipleri için bir öğüt vardır."³¹

27 Kaf suresi, 6. ayet.

28 Lokmân suresi, 10. ayet.

29 En'âm suresi, 99. ayet.

30 En'âm suresi, 141. ayet.

31 Zümer, suresi, 21. ayet.

TEMEL AYET

“O ki birbiri ile ahenktar yedi göğü yaratmıştır. Rahman olan Allah’ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir bak; göz (aradığı bozukluğu bulamayıp yorgun olarak) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir.” (Mülk suresi, 3-4. ayetler.)

Kur’an-ı Kerim, yaratılıştaki güzelliği anlatırken hiçbir şeyin tesadüf eseri oluşamayacağına da dikkat çeker. Kutsal kitabımıza göre evrende bir düzen mevcuttur ve bu düzenin de bir düzenleyiciye ihtiyacı vardır. Aksi hâlde düzen yerini düzensizliğe bırakacak, her şey gelişigüzel olacak ve karmaşa çıkacaktır.

Evrenin düzenleyicisi Allah’tır ve evrenin bu kadar düzenli olması da Allah’ın var olduğuna işarettir. Tıpkı şu ayette ifade edildiği gibi: “Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde temiz akıl sahipleri için gerçekten ayetler (deliller) vardır. Onlar ayakta iken, otururken, yan yataken Allah’ı zikrederler, göklerin ve yerin yaratılışı konusunda düşünürler. (Ve derler ki:) Rabbimiz, sen bunu boşuna yaratmadın. Sen pek yücesin, bizi... koru.”³²

Evren sadece dünya ve içindekilerden ibaret değildir. Dünya dışındaki her şey de Allah tarafından en mükemmel şekilde yaratılmıştır. Biz insanlar son yıllarda çok gelişen bilim ve teknolojik imkânlar sayesinde evrenin ne kadar mükemmel yaratıldığını daha yakından öğreniyoruz. Gelişen teknoloji sayesinde Kur’an-ı Kerim’de yer alan bazı ayetlerde anlatılan konuları daha kolay anlıyoruz. Şu ayetler bu konuda en güzel örneklerdendir: “Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah’ın takdiri (düzenlemesi)dir. Ay’ın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur.

³² Al-i İmrân suresi, 190-191. ayetler.

Ne Güneş Ay'a yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede akıp gitmektedir.”³³ Bu ayetlere göre Dünya, Güneş ve Ay'ın belli yörüngeleri bulunur. Ay'ın evreleri, Dünya'nın kendi eksenini etrafında dönüşüne bağlı olarak gece ile gündüzün birbirini takip etmesi ve güneş sisteminin de bir yörüngeye göre uzayda hareket etmesi kıyamete kadar sürecektir. Allah tüm bunların yaratıcısı ve evrendeki düzenin devam ettiricisidir.

Düşünelim

“Şimdi siz, içmekte olduğunuz suyu gördünüz mü? Onu sizler mi buluttan indiriyorsunuz, yoksa indiren biz miyiz? Eğer dilemiş olsaydık onu tuzlu kılardık; şükretmeniz gerekmez mi?” (Vâkıa suresi, 68-70. ayetler.)

Su yaşamın kaynağıdır. Su olmadan yaşam olmaz. Ancak suyun her çeşidi insan bedeni tarafından tüketilmeye uygun değildir. Yukarıdaki ayete göre Yüce Allah'ın sorduğu sorunun cevabı üzerinde düşününüz.

³³ Yasin suresi, 37-40. ayetler.

Değerlendirme Çalışmaları

1. Evrenin yaratılışının mükemmel olması ne anlama gelir, bir örnekle açıklayınız.
2. Hz. Âdem ve eşinin yaratılış olayını kısaca açıklayınız.
3. İnsanın başıboş yaratılmamış olması ne anlama gelir? Allah tarafından insanlara yüklenen görev ve sorumluluklar nelerdir?
4. Aşağıda boş bırakılan yerleri karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

Âdem

Allah'tır.

İslam'ın

uygunsuzluk

"İşte O, her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz"(Mümin suresi 62. ayet)

Allah'ın yarattığı ilk insan Hz.....'dir.

Evrenin Allah tarafından yaratıldığına inanmak temel esaslarındandır..

Rahman olan Allah'ın yaratışında hiçbir bulunmaz.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. "Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar?..." (Tur suresi 35. ayet)

Yukarıdaki ayette yaratılış ile ilgili hangi özelliğe dikkat çekilmektedir?

- a) Yaratılışın önemli olduğu
- b) Yaratılışı Allah'ın gerçekleştirdiği
- c) Tüm yaratılanların kendi kendine de var olabildiği
- d) Yaratılışın her zaman gerçekleşebileceği

6. Allah, Âdem Peygamberi yarattıktan sonra meleklerle ne emri verdi?

- a) Âdem'e secde etmelerini emretti.
- b) Âdem'i sevmelerini istedi.
- c) Aralarında tartışmalarını söyledi.
- d) Âdem'e hizmet etmelerini emretti.

7. "Tekvin" sıfatı ile Allah'ın hangi özelliğine dikkat çekilmiştir?

- a) Her şeyi bilen
- b) Rızık veren
- c) Her şeyi yaratan
- d) Her şeyi duyan

3. ÜNİTE

İMANIN ŞARTLARI

الله

Hazırlık Çalışmaları

- 1. Temel iman esaslarının neler olduğu araştırınız.*
- 2. Âmentü duasının anlamını öğreniniz.*
- 3. Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamberlerin isimlerini araştırınız.*

1. ALLAH'A İMAN

Ne dersiniz?

Allah ve özellikleriyle ilgili hangi bilgilere sahipsiniz?

Allah'a iman; onun var olduğuna, bir olduğuna, eşi-benzeri olmadığına inanmaktır. O her şeyin yaratıcısıdır ve en güçlüdür. Dünyada kurallar koyar, peygamberler gönderir, ilahî mesajlarını melekleriyle bildirir. Her şeyin sahibidir. Tüm bu özellikleri ile birlikte Yüce Yaradan kendini nasıl tanıtıyorsa öyle olduğuna inanmamız gerekir.

TEMEL AYET

Allah'a imanın temel kuralı onun tek olduğunu kabul etmektir. Kur'an-ı Kerim bu konuya şöyle dikkat çeker: "Allah evlat edinmemiştir; onunla beraber hiçbir tanrı da yoktur. Aksi hâlde her tanrı kendi yarattığını yönetirdi ve mutlaka onlardan biri diğerine üstünlük sağlardı. Allah, onların (Allah'a ortak koşanların) yakıştırdıkları şeylerden uzaktır." (Müminûn Suresi 91. ayet.)

Allah'a ve onun istediği esaslara kalbimizle inanmalı, inandığımızı dilimizle söylemeliyiz. Ancak ona inandığımızı ifade etmek için bunlar yetmez. İnançımıza uygun iş ve davranışlar sergilemeli, yalnız onun için kulluk görevlerimizi yerine getirmeliyiz. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.) bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "İman, kalben bilip tasdik etme, dil ile söyleyip tekrar etme, yaşantısıyla da inancının gereği işler yapmaktır."¹

¹ İbn Mace, Mukaddime, 9.

TEMEL HADİS

Allah'a inancın bir gereği de onu "Rab" olarak kabul etmektir. Rab kavramı terbiye eden, uyulması için kurallar koyan anlamlarına gelir. Buna göre Allah bize doğru yolu gösterir, bizim için kurallar koyar. Bizler de ona seslenirken çoğu zaman "Rabbimiz" deriz. Allah'ın Rab olarak kabul edilmesi gerektiği ile ilgili Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Kim Rab olarak Allah'ı, din olarak İslam'ı, peygamber olarak Muhammed'i kabul edip hoşnut oldum derse mutlaka cennete girer." (Müslim, Salât, 13; Ebû Dâvûd, Salât, 36.)

Allah'a iman cennete girmenin ön şartıdır. Bir gün Hz. Peygamber arkadaşlarından biri olan Muaz'a, Allah'ın tek ilah olduğunu kabul eden kişinin cennete gireceğini söylemiştir. Muaz, bu sözü başkalarına da iletirim mi, diye sorunca Peygamberimiz önce izin vermemiş, sebep olarak da insanların bu sözü sadece dil ile söylemeye güvenileceklerini, ibadetleri terk edebileceklerini ifade etmiştir.²

Allah'a inanan kişi her şeyi yaratanın o olduğuna inanmalıdır. Var olan her şey Allah'ın yaratmasıyla olur. Rızık veren odur. Herkes, herşey için ona muhtaçtır. Yaratan, yaşatan, öldüren, hastalara şifa veren odur. O, aynı zamanda yaratılanlar ile ilgili her şeyi bilir. Allah yarattığı her şeyin sahibidir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur:

"Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. İşler, dönüp dolaşıp Allah'a varır."

"Ey insanlar! Resul size Rabbinizden gerçeği getirdi (bunda şüphe yoktur), şu hâlde kendi iyiliğiniz için (ona) iman edin. Eğer inkâr ederseniz göklerde ve yerde ne varsa şüphesiz hepsi Allah'ındır (Onun sizin inanmanıza ihtiyacı yoktur.). Allah geniş ilim ve hikmet sahibidir."³

Düşünelim

"O, görülmeyeni de görüleni de bilen ve kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'tır. Yine o Rahman'dır, Rahim'dir.

O, öyle bir Allah'tır ki kendisinden başka hiçbir ilah yoktur. Mülk sahibidir, eksikliklerden münezzehtir, selamet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür, istediğini yaptırır, büyüklükte eşi olmayandır. Allah, (puta tapanların) ortak koştukları şeylerden münezzehtir.

O, yaratan, var eden, varlıklara şekil veren Allah'tır. En güzel isimler onundur. Göklerde ve yerlerde olanlar, onun şanını yüceltmektedirler. O, galip olan, her şeyi hikmeti uyarınca yapandır." (Haşr suresi 22-24. ayetler)

Toplumumuzda "Hüvallahüllezî" ismiyle meşhur olmuş Haşr suresinin 22-24. ayetleri arasında Yüce Allah'ın hangi özelliklerine vurgu yapılmıştır? Düşününüz.

² Buhari, İlim, 49.

³ Nisâ suresi, 170. ayet.

Özetle Allah'a iman;

- Onun var olduğuna inanmak,
- Onun bir olduğunu kabul etmek,
- Onun her şeyin yaratıcısı olduğuna inanmak,
- Onun en güçlü olduğuna inanmak,
- Onun kendini Kur'an-ı Kerim'de nasıl tanıtıyorsa öyle olduğuna inanmaktır.

Allah'ın değişik bir özelliğini ifade eden 99 ismi vardır. Onun, "Esmâ'ül Hüsnâ" (en güzel isimler) denilen tüm bu isimleri kapsayan en özel ismi "Allah"tır.

Allah'ın, inanmamız gereken mükemmel sıfatları da vardır. zâtî sıfatlar ve subûtî sıfatlar diye ikiye ayrılır. Zâtî sıfatlar sadece Allah'a ait özellikleri ifade eder. Subûtî sıfatlar ise sınırlı da olsa başka varlıklarda bulunabilir.

Zâtî Sıfatlar (Sadece Allah'a özgü sıfatlar):

- 1-Vücut: Allah vardır.
- 2-Kıdem: Allah'ın varlığı için bir başlangıç söz konusu değildir. O, her şeyden önce var olandır, ezeldir.
- 3-Bekâ: O bâkidir, ebedîdir. Onun varlığının sonu yoktur.
- 4-Vahdaniyet: Allah birdir. Eşi, benzeri, ortağı yoktur.
- 5-Kıyam bi Nefsihî: O, kendiliğinden var olandır. Var olmak için başkasına ihtiyacı yoktur.
- 6-Muhâlefetün li'l-havâdis: Başka varlıklara benzemez. O, her şeyden farklıdır.

Subûtî Sıfatlar (Allah'ın, diğer varlıklarda benzeri olan sıfatlar):

- 1-Hayat: Allah, diri ve dâimdir. Hayy'dır, hayat sahibidir, hayat verendir.
- 2-İlim: Her şeyi bilendir. Bilgisi her şeyi kuşatır. Olmuş ve olacak ne varsa hepsi hakkında bilgiye sahiptir. Onun bilgisinin dışında hiçbir olay meydana gelmez.
- 3-Semi': O, işitendir, içeriğini anlayamayacağımız bir şekilde her şeyi duyar.
- 4-Besar: Her şeyi görendir.
- 5-İrade: İsteddiğini yapandır. Ne dilerse onu yapar. Bir şey yapmak istediği zaman ona yalnızca "ol" der, o da hemen olur.
- 6-Kudret: Onun her şeye gücü yeter, Kâdir'dir. Kudret, güç, otorite sahibidir. Kudretinin bir derecesi, sınırı yoktur.
- 7-Kelam: Konuşandır, söz söyleyendir. Peygamberlerinden dilediğiyle konuşur. Onlara ilâhî kitaplar göndermiştir.
- 8-Tekvin: Âlemlerin tek yaratıcısı odur ve sürekli yaratma hâindedir. Herhangi bir şeyi önceden örneği olmadan ilk defa o yaratır. Her şey onun eseridir.

2. MELEKLERE İMAN

Ne dersiniz?

Gözümüzle göremediğimiz varlıklar nelerdir?

İslam'ın temel inanç esaslarından biri de Allah'ın melekleri yarattığına inanmaktır. Melekler gözle görülmezler. Meleklerin varlığını duyu organlarımızla kavrayamayız. Bu yüzden bize düşen onların var olduğuna inanmaktır.

Meleklerin var olduğunu ve bir kısım özelliklerini bize Allah bildirir. Kur'an-ı Kerim'de meleklerle ilgili birçok ayet bulunur. Meleklerle ilgili bir kısım bilgiyi de Hz. Muhammed (s.a.)'in sözlerinden öğreniriz. Bu konuda sağlıklı bilgi sahibi olabileceğimiz başka kaynak bulunmaz.

Kur'an-ı Kerim'de meleklerin varlığına inanılması gerektiği şu şekilde belirtilir:

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler..."⁴

Melek "haberci, elçi, güç ve kuvvet" anlamlarına gelir. Bu tanımlamaya göre melekler Allah'ın habercileri ve elçileridir. Kendilerine verilen görevleri yerine getirirler.

Allah, mesajlarını melekler aracılığıyla peygamberlerine gönderir. Allah'ın insanlara gönderdiği elçileri olan meleklerin var olduğunu inanmamak, aynı zamanda Allah'ın insanlara mesaj gönderdiğini kabul etmemektir. Sonuç olarak peygamberler ve kutsal kitaplar da kabul edilmemiş olur.

Özel görevler yüklenmiş meleklerin yanı sıra tüm meleklerin ortak bir görevi vardır. Bu ortak görev Allah'ı anmak, ona ibadet etmektir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur: "Kuşkusuz Rabbin katındakiler (Melekler) ona kulluk etmekten çekinip büyüklenmezler. Yalnız onu tespih eder ve yalnız ona secde ederler."⁵

⁴ Bakara suresi, 285. ayet.

⁵ Araf suresi, 206. ayet.

TEMEL AYET

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de gerçek iyiliğin iman olduğunu ve inanılması gereken iman esaslarını içerisinde meleklerin var olduğuna inanmanın da bulunduğunu şu ayette belirtir: "...Asıl iyilik Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman edenlerin iyi amelidir..."(Bakara suresi, 177. ayet.)

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde meleklerin özellikleri şöyle açıklanır:

1- Melekler nurdan yaratılmıştır. Bu özellik bizzat Peygamberimiz tarafından bildirilmiştir.⁶

2- Meleklerde insanlarda olan yeme-içme ihtiyacı, uyuma, cinsiyet, çoğalma, büyüme gibi özellikler yoktur. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle bir ayet bulunur: "Göklerde ve yerde kimler varsa, onun hizmetindedir. Onun huzurunda bulunanlar, ona ibadet konusunda büyüklemezler ve yorulmazlar. Bıkıp usanmadan gece gündüz Allah'ı tespih ederler."⁷

3- Melekler çok güçlü ve çok hızlı varlıklardır. Allah'ın emriyle bir anda yerleri ve gökleri dolaşacak yetenektedirler. Kur'an-ı Kerim bu özelliğe şöyle dikkat çeker: "Melekler ve Ruh (Cebrail) oraya miktarı (dünya senesi ile) elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar."⁸

4- Melekler gözle görülmezler. Gözlerimiz onları görme yeteneğiyle yaratılmamıştır.

5- Melekler, Allah'ın emriyle farklı şekillere girebilirler. Örneğin Cebrail çeşitli zamanlarda Hz. Peygamber'e insan şeklinde görünmüştür.⁹ Yine Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim'e de insan şeklinde melekler gönderildiği ifade edilmiştir.

6- Melekler gaybı bilemezler. Ancak Allah tarafından kendilerine gaybla ilgili ne öğretilmişse yalnız onu bilirler. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Âdem'in yaratılış hikâyesinin anlatıldığı ayetlerde bu özellik şöyle ifade edilir: "Melekler, Yâ Rabbi! Sen ne yücesin ki, senin bize öğrettiklerinden başka biz bir şey bilmeyiz. Şüphesiz Alîm ve Hakîm olan yalnız sensin, dediler."¹⁰

Kavram

Gayb: Yalnız Allah tarafından bilinen bilgidir. Allah'ın öğretmesi olmasa başka yollarla öğrenilmesi mümkün değildir.

6 Müslim, Zühd, 10.

7 Enbiyâ suresi, 19-20. ayetler.

8 Meâric suresi, 4. ayet.

9 Müslim; İmân, 1.

10 Bakara suresi, 32. ayet.

7- Melekler Allah'a karşı çıkmazlar. Hangi iş için yaratılmışlarsa o işi yaparlar. Allah bu konuda şu ayeti göndermiştir: "Çünkü onlar Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emredilmişse onu yaparlar."¹¹ Tahrim suresinin 6. ayetinde ise "...Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen her şeyi yapan melekleri vardır." buyurmuştur.

İsimleri bilinen ve özel görevleri olan bazı melekler şunlardır:

1- Cebrail: Peygamberlere Allah'ın vahyini getirmekle görevlidir.

2- Mikâil: Allah'ın emri ile tabiat olaylarını yönetir.

3- Azrâil: Eceli gelenlerin canını almakla görevlidir.

4- İsrâfil: Biri kıyamette, diğeri de ölüm sonrası dirilişte olmak üzere toplam iki kez sûra üfleyecek olan melektir.

5- Kirâmen – Kâtibîn: İnsanın sağ ve sol yanında bulunup yaptıklarını bütün ayrıntılarıyla kayda geçiren meleklerdir. İsimlerinin anlamı "Şerefli Yazıcılar"dır.

6- Rıdvan – Malik: Cennetteki meleklerin başkanının adı Rıdvan, cehennem görevlilerinin başı ise Mâlik'tir.¹² Rıdvan ve Malik isimleri Hz. Peygamber'in hadislerinde geçer.

Özel olarak isimlendirilmiş olan meleklerin yanında kendilerine isim verilmemiş ancak özel bazı görevleri olan melekler de vardır.

Düşünelim

Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Kullar her sabah gözlerini açınca gökten iki melek iner ve biri şöyle dua eder: Ey İlahımız! İnfak eden kimsenin malına bereket ver! Diğeri de şöyle dua eder: Ey İlahımız! Cimri kimsenin malının bereketini al!" (Buhari, Zekât, 28; Müslim, Zekât 57.)

Özetle meleklerle inanan bir Müslüman;

- Allah'ın melekleri yarattığına,
- Gözüyle görmese de meleklerin var olduğuna,
- Meleklerin Allah'ın belirttiği özelliklere sahip olduklarına,
- Sürekli Allah'ı tespih ettiklerine ve kendilerine yüklenen görevleri eksiksiz yaptıklarına inanır.

11 Nahl suresi, 50. ayet.

12 Tirmizi, Cehennem, 5.

Düşünelim

Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Kardeşinin arkasından dua eden hiçbir mümin yoktur ki o anda bir melek de 'Âmin! Bir misli de sana olsun' demesin." (Müslim, Zıkr, 86; Ebû Dâvud, Salât, 364.)

Yukarıdaki hadiste anlatılan melekten hangi amaçla bahsedilmiştir? Düşününüz.

3. KİTAPLARA İMAN

Ne dersiniz?

Kur'an-ı Kerim'in diğer bir ismi Allah Kelamı'dır. Sizce Kur'an-ı Kerim'e neden böyle bir isim verilmiş olabilir?

Hız. Âdem'den bu yana Allah hiçbir insan ve toplumu başıboş, kendi hâlinde bırakmadı. Onlara peygamberler aracılığıyla sahifeler ve kitaplar gönderdi.

Allah tüm insanlara uymaları gereken buyruklarını peygamberlerine gönderdiği mesajlarla bildirmiştir. Yüce Allah'ın tüm insanlığa farklı zaman ve coğrafyalarda, farklı peygamberlerle gönderdiği ilahî mesajların içeriği temelde aynıdır.

Allah'ın bazı peygamberlerine gönderdiği sayfa sayısı az olan ilahî kitaplara suhuf denir. Bugün eski çağlarda gönderilen bu sahifelerden (suhuflardan) elimizde örnek yoktur. Kur'an-ı Kerim'in şu ayetinde İbrahim Peygambere içinde Allah'ın emirleri bulunan sahifeler verildiğinden bahsedilir: "Yoksa kendisine, Musa'nın sahifelerinde ve ahdine vefa gösteren İbrahim'in (sahifelerinde bulunan şu gerçekler kendilerine haber verilmedi mi?, Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez."¹³

Kendilerine suhuf gönderilen peygamberler ve gönderilen sahife sayıları şöyledir:

Hız. Âdem: 10 sahife

Hız. İdris: 30 sahife

Hız. İbrahim: 10 sahife

Hız. Şit: 50 sahife

¹³Necm suresi, 36-38. ayetler.

Allah, sahifelerden başka dört de ilahî kitap göndermiştir. Bu kitapların gönderildiğini Kur'an-ı Kerim'den öğreniyoruz. Dört ilahî kitap ve gönderilen peygamberler sırasıyla şöyledir:

1- Tevrat: İbranice bir kelime olup "töre, kanun ve öğreti" anlamlarına gelir. Hz. Musa'ya indirilmiştir. Tevrat'a Eski Ahit de denilir. Tevrat'ın Musa Peygambere inen aslının Allah kelamı olduğuna inanmak her Müslümana farzdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de Tevrat'ın Allah'ın kutsal kitaplarından biri olduğu şöyle anlatılır: "Biz, içinde nur olan ve doğruya rehberlik eden Tevrat'ı indirdik..."¹⁴

2- Zebur: "Yazılı şey ve kitap" anlamına gelir. Hz. Davut'a verilmiştir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgulanır: "... Gerçekten biz, ... Davut'a da Zebur'u verdik"¹⁵

3- İncil: Kelime olarak "müjde, talim ve öğretici" anlamına gelir. Hz. İsa aracılığıyla indirilmiştir: "Kendinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak peygamberlerin izleri üzerinde, Meryem oğlu İsa'yı arkalarından gönderdik. Ve ona, içinde nur bulunan ve doğruya rehberlik eden, önündeki Tevrat'ı tasdik eden, sakınanlara bir hidayet ve öğüt olan İncil'i verdik."¹⁶

4-Kur'an-ı Kerim: Peygamberimize verilmiştir. Allah tarafından gönderilen ilahî kitapların sonucusudur. Sözlükte "toplamak, okumak, bir araya getirmek ve çokça okunan" anlamlarına gelen Kur'an kelimesi terim olarak şöyle açıklanabilir: "Hz. Peygamber'e indirilen, mushaflarda yazılı, Peygamberimizden bize kadar en sağlam şekilde aktarılmış, kendisiyle ibadet edilen, insanların bir benzerini getirmelerinin imkânsız olduğu ilahî kelimedir." Bu tanıma uygun olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle bir ayet bulunur: "De ki: Andolsun, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar onun bir benzerini ortaya koyamazlar."¹⁷

TEMEL AYET

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam anlamıyla doğru yoldan ayrılmıştır." (Nisa suresi, 136. ayet.)

14 Maide suresi, 44. ayet.
15 İsrâ suresi, 55. ayet.
16 Mâide suresi, 46. ayet.
17 İsrâ suresi, 88. ayet.

Özetle İslam dinine göre kitaplara iman;

- Allah'ın, tarihin çeşitli dönemlerinde sahifeler ve kitaplar gönderdiğine,
- Gönderilen kitap ve sahifelerde yazılı bilgilerin doğru olduğuna,
- Tüm sahife ve kitaplarda aynı inanç esaslarının yazılı olduğuna,
- Yeryüzünde geçerli olan ilahî kitabın Kur'an-ı Kerim olduğuna inanmaktır.

Düşünelim

"Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk." (Bakara suresi, 136. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre bir Müslüman Allah'ın farklı peygamberlere gönderdiği buyruklar arasında ayırım yapabilir mi? Konuşunuz.

4. PEYGAMBERLERE İMAN

Ne dersiniz?

"Biz, peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar üzüntü de çekmeyecekler." (En'âm suresi, 48. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre peygamberlerin gönderiliş amaçları ile ilgili ne dersiniz?

İnsanı yaratan Allah onu başıboş bırakmamıştır ve bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilir: "Yoksa insan başıboş bırakıldığını mı zannediyor?"¹⁸

TEMEL AYET

Peygamberlere inanmanın anlamı tüm peygamberlere inanmaktır. Kur'an-ı Kerim'de tüm peygamberlerin insanları aynı dine çağırdıklarına dair şu ayet bulunur: "Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız diyenler ve bunlar arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu? İşte gerçekten inkâr edenler bunlardır..." (Nisâ suresi, 150-151. ayetler.)

¹⁸Kıyâme suresi, 36. ayet.

İnsanın başıboş bırakılmaması; onun için kurallar konması, ona bazı görev ve sorumlulukların yüklenmesi anlamına gelir. Allah, insanların görev ve sorumluluklarını içlerinden peygamberler görevlendirerek bildirmiştir.

Peygamber, "Haber taşıyan, haberci" anlamında Farsça kökenli bir kelimedir. Arapçadaki karşılığı rasul veya nebîdir.

Kur'an-ı Kerim'de, "Biz hiçbir toplumu, onlara peygamber göndermeden sorumlu tutmayız."¹⁹ denilerek toplumların sorumlu olması için önceden peygamberlerle uyarıldıkları söylenir. Bizler peygamberlere iman ederiz. Bunun anlamı;

- Allah'ın bizi uyarmak için elçiler görevlendirdiğine,
- O elçilerle emir ve yasaklarını bildirdiğine,
- Peygamberlerin Allah'tan mesajlar aldığına,
- Peygamberlerle gelen mesajların doğru olduğuna,
- Tüm peygamberlerin Allah'tan aynı inanç esaslarını bildirdiğine inanırız, demektir.

Allah bizden gönderdiği tüm peygamberlerin Allah'ın elçisi olduğuna inanmamızı ister. Aralarında ayırım yapılmaması gerektiğini Kur'an-ı Kerim şöyle ifade eder: "Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. 'Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır.' dediler."²⁰

Peygamberlerin kişisel özelliklerinin yanı sıra bazı ortak özellikleri de vardır. Bu özellikler peygamberlerin inandırıcı ve güvenilir olması için onlara özel olarak verilmiştir.

Düşünelim

"İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy. De ki: Ben buna (peygamberlik görevime) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu (Kur'an) âlemler için ancak bir öğüttür." (En'âm suresi 90. ayet.)

Peygamberlerin çağrılarına karşılık bir ücret istemiyor olmaları onlara inanma konusunda insanlar üzerinde nasıl bir etki yapabilir? Düşününüz.

19 İsrâ suresi, 15. ayet.

20 Bakara suresi, 285. ayet.

Peygamberlerin ortak özellikleri şöyle sıralanabilir:

1-Sıdk: Onlar, insanların en doğru, en dürüst olanlarıdır. Asla yalan söylemezler.

2-Emanet: Güvenilir olan, emanete önem veren şahsiyetlerdir. Peygamberimize bu sıfatı sebebiyle "Emin" ismi verilmiştir.

3-Tebliğ: Allah'tan aldıkları vahyi insanlara aynen iletirler.

4-Fetnet: Akıllı, zeki, anlayış sahibi, kıvrak ve keskin zekâlıdırlar.

5-İsmet: Hiçbir zaman günah işlemezler. Allah onları korur. Yani masumdurlar. Ancak insan oldukları için bazı küçük hatalar işlemeleri mümkündür.

Peygamberlerin bu ortak özellikleri yanında onların da insan oldukları unutulmamalıdır. Onlar da diğer insanlar gibi doğar, büyür, yaşlanır ve ölürlür. İnsan olmalarının gerektirdiği yeme, içme, uyuma gibi özellikleri vardır.

Kavram

Mucize: "Aciz bırakan, güçsüz kılan, karşı konulmaz, harika olay ve iş" anlamlarına gelir. Diğer bir anlamı da Allah tarafından seçilen kimselerin, peygamber olduğunu kanıtlamak için ortaya koydukları olağandışı olaylardır. İnsanlar asla benzerini meydana getiremezler. Peygamberler de mucizelerini kendi istedikleri zaman gösteremezler. Mucizeler Allah'ın belirlediği zaman ve şartlarda gerçekleşir.

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin isimleri şöyledir:

1-Âdem (a.s.)	2-İdris (a.s.)	3-Nûh (a.s.)	4-Hûd (a.s.)
5-Salih (a.s.)	6-Lût (a.s.)	7-İbrahim (a.s.)	8-İsmail (a.s.)
9-İshak (a.s.)	10-Yakup (a.s.)	11-Yusuf (a.s.)	12-Şuayp (a.s.)
13- Musa (a.s.)	14- Harun (a.s.)	15- Davut (a.s.)	16-Süleyman (a.s.)
17- Eyyüp (a.s.)	18- Zülkifl (a.s.)	19- Yunus (a.s.)	20- İlyas (a.s.)
21- Elyesâ (a.s.)	22-Zekeriya (a.s.)	23-Yahya (a.s.)	24-İsa (a.s.)
25- Hz. Muhammed (s.a.)			

Kur'an-ı Kerim'de adı geçenler dışında çok sayıda peygamber görevlendirilmiştir. Allah Hz. Âdem'den bu yana her topluma peygamber gönderdiğini söylemiştir. Hz. Muhammed (s.a.) bu peygamberlerin sonuncusudur ve tüm insanlığa kıyamete kadar geçerli kurullarla birlikte gelmiştir. Bu kurullar Allah tarafından korunduğu için bozulmayacaktır. Bu yüzden yeni bir peygamber gelmesine ihtiyaç olmayacaktır.

Düşünelim

Hiz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Benimle benden önceki diğer peygamberler şuna benzeriz: Birisi mükemmel ve güzel bir ev yapmış, sadece köşelerinin birinde bir kerpiç yeri boş bırakmış. Halk evi hayran hayran dolaşmaya başlar ve (o eksikliği görüp) 'Bu eksik kerpiç konulmayacak mı?' der. İşte ben bu kerpiçim, ben peygamberlerin sonuncusuyum." (Buhari, Menakıb 18; Müslim, Fedail, 21)

Yukarıdaki hadiste anlatılan eve bir isim verseydiniz ne ismi verirdiniz? Düşününüz.

5. AHİRET GÜNÜNE İMAN

Ne dersiniz?

Ahret ve kıyamet kavramları ne anlama gelir?

Bir gün adamın biri elinde çürümüş, dokunsanız âdeta dağılacak kadar kurumuş bir kemikle Hiz. Peygamber'in yanına geldi. Amacı alay etmek olan bu adam, kemiği ufalayıp insanın öldükten sonra nasıl diriltileceğini sormak istiyordu. Dediği gibi de yaptı. Kemiği ufaladı ve Peygamberimize dönüp herkesin duyacağı yüksek bir sesle sordu: "Ey Muhammed! Yani biz öldükten sonra böyle yok olunca da mı Allah bizi tekrar diriltecek?" Peygamberimiz en samimi ifadeyle dedi ki: "Allah elbette bunu diriltir. Sonra can verdiğinde seni de diriltir, ilk defa nasıl yarattıysa öyle."²¹ Biz bu örnekte olduğu gibi herkesin bir gün yeniden diriltileceğine, Allah'ın huzurunda hesap verileceğine inanırız. Kısaca bu inanca ahiret inancı denir.

Ahret inancı İslam'ın temel inanç esaslarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette diğer iman esasları ile birlikte ifade edilir.

²¹ İbn Hişâm, Sıratü'n-Nebeviyye, C. 1, s. 361-362.

TEMEL AYET

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de kurtuluşa ulaşan kimseleri tanıtırken onların ahirete de iman eden insanlar olduklarını şöyle belirtir: "O kimseler namazı kılarlar, zekâtı verirler; onlar ahirete de kesin olarak iman ederler." (Lokman suresi 4. ayet.)

Ahiretin var olduğu ve dünyada yapılanların hesabının verileceği gerçeği tüm peygamberlerin ortak mesajıdır. Hz. Muhammed'den önceki peygamberler de kendi toplumlarına bu ilkeyi anlatmışlardı. Müslümanlıktan önceki dönemlerde yaşayan Yahudi ve Hristiyanlar da ahiretin var olduğuna inanmak durumundaydılar.

Dünya hayatı geçicidir. Doğar, büyür ve ölürüz. Ölüm bir yok oluş değil farklı bir dünyaya açılan kapıdır. Ahiret hayatı ebedidir. Dünya hayatı geçicidir. Kur'an-ı Kerim'de dünya ve ahiret hayatı şöyle karşılaştırılır: "Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi!"²²

Bireyler dünyada bazen haksızlığa uğrayabilir, her zaman haklarını alamayabilirler. Oysa Allah "Adil"dir, adalet sahibidir. Dünyada alınamayan her hak, ahirette sahibine mutlaka verilecektir. Hakkını almamış hiç kimse kalmayacaktır. Bu düşünce, ahiretin varlığına inanmanın sağladığı bir güveni de beraberinde getirir.

Ahirete iman davranışlarımıza etki eder. Öldükten sonra hesap vereceğimize inandığımız için dünyada iyilik yapar, kötülüklerden kaçınırız. Örneğin yoksullara yardım etmek sevap kazandıran bir davranıştır. Ahirete inanan kişi yoksullara yardım etmeye özen gösterir. Yetimlere kötü davranmak ise günahdır. Hesaba çekileceğine inanan kişi yetimlere kötü davranmamalıdır.²³ O hâlde ahiret hayatı için bu dünyada hazırlık yapmalıyız. İyiliklerimizi çoğaltmalı, kötülüklerden kaçınmalıyız. Bir hadisinde Hz. Peygamber kendisine sorulan bir soruya cevap olarak "Akıllı insanın ölümden sonraki hayat için hazırlık yapan kişi" olduğunu söylemiştir.²⁴

Kıyametin kopuşu "sûr" denilen bir alete üflenmesi ile gerçekleşir. Sûra üfleme işi Allah'ın görevlendirdiği İsrail adındaki melek tarafından yapılır. İsrail sûra ikinci defa üfleyince tüm insanlar yeniden diriltilir²⁵ ve Allah'ın huzuruna çağılır. Yeniden dirilmeye "Ba's", Allah'ın huzurunda toplanmaya "Haşr" ismi verilir. "Mahşer yeri" adı verilen yerde toplanan insanlar haksızlığa uğratılmadan dünya yaşamlarının karşılığını alırlar. Sırat köprüsü kurulur ve "Amel Defterleri" kendilerine sunulur. "Mizan" adı verilen tartılarda sevaplar ve günahlar tartılır. Sevapları daha çok olanlar cennete girmeye hak kazanırlar.

22 Ankebut suresi, 64. ayet.

23 Mâun suresi, 1-3. ayetler.

24 İbn Mâce, Zühd, 31.

25 Yasin suresi, 77-79. ayetler.

Biz ahirete inanırız, özetle bunun anlamı;

- Ahiretin var olduğuna,
- Ahirette hesaba çekileceğimize,
- Ahirette kimsenin haksızlığa uğramayacağına,
- Ahirette mutlu olmak için dünyada iyi şeyler yapmamız gerektiğine inanırız, demektir.

Düşünelim

"Kim zerre kadar iyilik yapmışsa karşılığını görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa o da karşılığını görür?" (Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.)

Yukarıdaki ayeti yorumlayınız.

6. KADERE İMAN

Ne dersiniz?

"Muhakkak ki, Biz her şeyi bir kader ile (belirlenmiş bir ölçüye göre) yarattık." (Kamer suresi, 49. ayet.)

Yukarıdaki ayette "kader" hangi anlamda kullanılmıştır?

Yüce Allah'ın en güzel isimlerinden biri "Alîm"dir. Allah, geçmiş ve gelecekte olan her şeyi bilir. Gizli ve açık olan, insanlar tarafından görünen ve görünmeyen, küçük veya büyük her şeyi en ince ayrıntılarıyla bilen yalnızca Allah'tır. Kadere iman eden kişi aynı zamanda geçmişte olan, şu anda olmaya devam eden ve gelecekte olacak her şeyin Allah'ın bilgisi dâhilinde olduğuna inanmış demektir. Bu anlamda kader, Allah'ın sınırsız bilgisiyle her şeyi bilmesi, takdir etmesi ve bir ölçüye göre yaratmasıdır.

Allah'ın her şeyi bilmesi ve yaratması onun kullarına hiçbir hak ve özgürlük tanımadığı anlamına gelmez. İnsanlar bir iş yapmak istediklerinde Allah, onları kendi istediği şekilde davranmaya zorlamaz. Eğer zorlasaydı elbette tüm insanlar melekler gibi hiçbir kötülük yapmazlardı. Oysa Allah insanları dünya yaşamlarında özgür bırakmıştır. İnsanlar bu nedenle ahiret hayatında, dünyada yaptıklarından sorumlu tutulmuşlardır.

İnsanoğlu Allah'ın verdiği irade yani seçme hürriyetini kullanır. Ancak bu özgürlük sınırsız değildir. Allah, insana sınırlı bir seçme özgürlüğü tanımıştır. Özgür olmadığı durumlarda insanı sorumlu tutmamıştır. Örneğin hangi millettten olduğu, cinsiyeti, ten rengi gibi kendi elinde olmayan konularda insanlar hesaba çekilmezler. Ancak seçim yapabildikleri durumlarda sorumludurlar.

Hayrı ve şerri yaratan Allah'tır. Allah, insanların her alanda hayrı tercih etmelerini, şerden kaçınmalarını ister. Ancak insanı bu seçiminde serbest bırakmıştır. İnsan şer olan bir şeyi yapmak istediğinde de onu yaratan Allah'tır. İnsanın isteği doğrultusunda Allah'ın kötü olan bir şeyi yaratması, insanın dünyada irade sahibi olduğunu gösterir.

İnsan seçme hakkına sahip olduğu konulardaki ihmal ve hatalarından ders almalıdır. Bu tür durumlarda teslimiyetçi bir kader anlayışı İslam inancına göre doğru değildir. Örneğin gerekli tedbirleri almamış olan bir iş yeri sahibi çıkması muhtemel bir yangında "Kader böyleymiş" diyemez. Ya da uykusuz yola çıkan, bakımsız bir araçla yola çıkan kişi bir kaza yaptığında Allah'ı sorumlu tutamaz. Aksine Allah onları sorumlu tutacaktır. Allah insanlardan seçme hakkına sahip oldukları durumlarda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelerini istemiştir. Hz. Muhammed (s.a.), devesini bağlamadan ortaya salıveren bir kimseye önce tedbir sonra tevekkül anlamında "Deveni bağla."²⁶ demiştir.

Hz. Ömer'in halifeliği zamanında orduyla Şam'a bir sefer düzenlenir. Hz. Ömer ve Müslümanların ordusu Şam'a yaklaştıklarında önceden orada bulunan Ebu Ubeyde adındaki komutan Halife Ömer'i karşılar ve Şam'da veba salgını olduğunu söyler. Hz. Ömer Şam'a girip girmeme konusunda güvendiği kimselerle toplantı yapar. Sonuçta Şam'a girilmemesine karar verilir. Ebu Ubeyde bu karar üzerine Hz. Ömer'e şöyle bir soru sorar: "Allah'ın takdirinden mi kaçıyoruz?" Hz. Ömer tedbir almanın da kaderin bir parçası olduğuna işaret ederek "Hayır, bu Allah'ın takdiri ise Şam'a girmemek de Allah'ın takdiridir" der. Tartışmaya sonradan katılan Abdurrahman b. Avf Hz. Peygamber'in söylediği bir hadisi hatırlatır: "Bu (bulaşıcı veba) hastalığının bir yerde çıktığını duyduğunuzda oraya gitmeyin. Hastalık sizin bulunduğunuz yerde ortaya çıkarsa ondan kaçmak için sakın o yerden ayrılmayın." Böylece Hz. Ömer iki durumdan hangisini tercih edeceklerini de Allah'ın bildiğini ancak bu konuda serbest olduklarını göstermiş ve bunun da kader olduğunu ifade etmiştir.²⁷

26 Tirmizi, Kıyamet, 60

27 Buhari, Tıb 30; Müslim, Selam 98

Kavram

Kaderle belirlenen iş ve olayların zamanı geldiğinde Allah tarafından yaratılmasına "kaza" denir.

Özetle kader inancı,
Allah'ın her şeyi bildiğine (İlim),
Allah'ın her şeyi ölçülü yarattığına (Kudret),
Allah'ın hayır ve şer olan her şeyi yaratan, var eden olduğuna (Tekvin),
Allah'ın iradesinin sınırsız olduğuna (İrade),
İnsana sınırlı bir özgürlük verildiğine,
Allah'ın, yarattığı şeylerin bir kısmını insanın isteği doğrultusunda yarattığına,
İradesi doğrultusunda meydana gelenlerden insanın sorumlu olduğuna inanmaktır.

Değerlendirme Çalışmaları

1. Allah'ın bizden inanmamızı istediği esaslar nelerdir?

2. Yaptığımız işleri yazan meleklerle inanmanın davranışlarımız üzerindeki etkileri nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

3. Allah insanlara niçin Peygamber ve kitaplar göndermiştir?

4. Aşağıda boş bırakılan yerleri karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

Kur'an-ı Kerim

Allah'ın

Ahiretin

İsrafil

İslam dini inanç esasları içinde ilk olarak bir olduğuna inanmamızı ister.'in var olduğuna inanmak dünyada doğru davranışlar göstermemize yardımcı olur. Allah'ın kıyamette sur denilen boruyu üfleme görevlendirildiği meleğin adı'dir. Allah'ın insanlara gönderdiği son ilahi kitap Hz. Muhammed'e gönderilen'tır. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. I- Yeme içme gibi insanlarda olan özellikleri yoktur.

II- Nurdan yaratılmışlardır.

III- Gözle görülmezler.

Yukarıdaki özellikleri verilen varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Melekler
- b) İnsanlar
- c) Şeytan
- d) Bitkiler

6. Allah ilahi emirlerini bildirmeye ilgili hangi meleği görevlendirmiştir?

- a) Kiramen Katibin.
- b) Münker Nekir.
- c) Cebrail.
- d) Mikail.

7. Dünyada yaptığımız işlerin yazıldığına inanmamız bizi davranışlarımızda dikkatli olmaya yöneltir.

Bu ifade aşağıdaki inanç esaslarından hangisi ile ilgilidir?

- a) Meleklerle iman
- b) Peygamberlere iman
- c) İlahi kitaplara iman
- d) Kadere iman

4. ÜNİTE

İSLAM'IN BEŞ TEMELİ

Hazırlık Çalışmaları

1. İslam'da hangi ibadetlerin olduğu konusunda araştırma yapınız.
2. Şehadet, İlah, vahdaniyet, salât kelimelerinin anlamlarını sözlükten öğreniniz.
3. Namaz ile ilgili kullanılan başlıca kavramlar nelerdir? Araştırınız.
4. Çevrenizde hacca gitmiş olan biriyle röportaj yapınız.

1. KELİME-İ ŞEHADET

Ne dersiniz?

Şahitlik, bir olayın gerçek olduğuna şahitlik etmek, o olayın doğruluğunu kabul etmektir. İslam dini bizden öncelikle hangi konuya tanıklık etmemizi, neyi doğrulamamızı bekler?

Kelime-i şehadet, İslam'a girişin temel şartı olan cümledir. Müslüman olmak isteyen kişi öncelikle bu cümlelerin içerdiği anlamı bilmeli ve ona iman etmelidir. Dil ile söylemesi ise inandığı esasları sözle ifade etmesidir.

Kelime-i şehadet "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûluhu" şeklinde söylenir. Bu cümle ile İslam dini kısaca özetlenebilir. Çünkü onu diğer dinlerden ayıran en temel iki özellik bu cümleyle söylenmiş olur. Bu iki özellik şöyledir:

- Allah tektir. Allah'tan başka ilah yoktur.
- Hz. Muhammed (s.a.) Allah'ın hem kulu hem de peygamberidir.

Kavram

Vahdaniyet; Yüce Allah'ın varlığı, özelliklerinde tek olması, yaratma ve ilahlıkta ortağının bulunmamasıdır. Allah birdir ve bu tek olma aynı zamanda onun eşsiz ve benzersiz olması, hiçbir şeyin ona denk olmamasıdır.

İlah; kendisine ibadet edilen, tapınılan varlık demektir.

İslam dinini araştıran bir kişi, bir kitapta anlamını bilmeden kelime-i şehadeti okusa Müslüman olmuş sayılmaz. Ancak kelime-i şehadetin içerdiği inanç esasını kabul ederse Müslümandır. O andan itibaren Müslüman olmanın tüm gereklerini yerine getirmekle sorumludur.

TEMEL AYETLER

Kelime-i şehadet'in birinci bölümü Allah'ın tek ilah olduğudur ve Kur'an-ı Kerim'de 150'den fazla ayette bu konuya vurgu yapılmıştır. Şu ayetler bu konuda örnektir:

"Sizin ilahınız bir tek ilahdır. Ondan başka ilah yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir." (Bakara suresi, 163. ayet.)

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. Diridir, kayyumdur (her şeyi görüp gözeten, varlıkları ayakta tutan)." (Al-i İmrân suresi, 2. ayet.)

"İşte sizin Rabb'iniz Allah. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise ona kulluk edin..." (Enam suresi, 102. ayet.)

İslam dini Allah'ın bir olduğunu kabul etmeye dayanır. Allah'ın sıfatlarından biri "Vahdaniyet"tir. Kelime-i şehadetin birinci bölümü olan "Allah'tan başka ilah yoktur" ilkesine kalpten inanan kişi, Allah'ın birliğini belirtir.

TEMEL HADİS

İslam'a davet için yapılacak çağrı kelime-i şehadettir. Hz. Muaz'ın anlattığı şu olay bu duruma en güzel örneklerden biridir: "Resulullah beni Yemen'e gönderdi. Gitmeden önce bana şu tembihte bulundu; "Gerçekten sen Kitap Ehli olan (Hristiyan ve Yahudilerden oluşan) bir topluma gidiyorsun. Onları Allah'tan başka ilah olmadığına, benim de Allah'ın Resülü olduğuma şehadete davet et..." (Müslim, İman, 29.)

Allah gerek kendisi hakkında bildiklerimizi, gerekse bilmemiz-inanmamız gereken diğer iman esaslarını Peygamberimizi elçi yaparak bize öğretmiştir. Bu yüzden Müslüman olma-ya istekli bir insanın öncelikle Hz. Muhammed (s.a.)'in sözlerinin doğru olduğuna inanması gerekir.

TEMEL AYET

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğu şöyle belirtilir: "Muhammed, Allah'ın Resulüdür..." (Fetih suresi, 29. ayet.)

İslam'ı diğer dinlerden ayıran özelliklerin başında Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu kabul etmek gelir. Ancak İslam inancına göre diğer peygamberler de bizim peygamberimizdir temelde tüm peygamberlerle gönderilen dinin esasları aynıdır.

Düşünelim

"Kim Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik ederse Allah ona cehennemi haram kılacaktır." (Müslim, İman, 46.)

Yukarıdaki hadise göre cenneti kazanmak isteyen bir kişi öncelikle neleri doğrulamalıdır?

2. NAMAZ

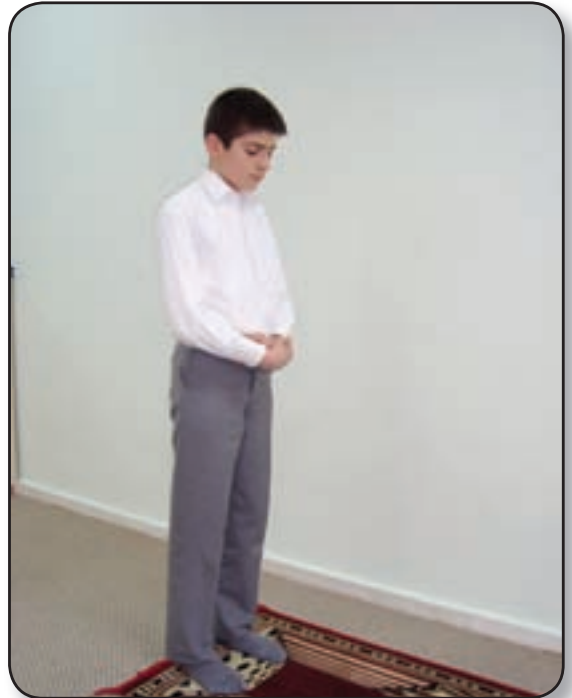

Ne dersiniz?

"Kıyamet günü, kulun ilk hesaba çekileceği şey, farz namazlardır." (Tirmizî, Salât, 188.)
Yukarıdaki hadise göre namaz ibadetinin önemi hakkında neler söylersiniz?

Her Müslümanın yerine getirmesi gereken görevlerin başında namaz gelir. Namaz, sözlük anlamı olarak dua etmek, hayır duada bulunmaktır. Namaz kelimesi dilimize Farsçadan geçmiştir. Bu kelimenin Arapçası "salât"tır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de bu şekilde kullanılır.

Namaz, Peygamberimizin söylediğine göre İslam dininin direğidir ve eşsiz bir ibadettir.¹ Namaz hayatımızı bütünüyle kuşatır. Günde beş vakit namaz, haftada bir cuma namazı, yılda iki defa kılınan bayram namazı ve yılda bir ay boyunca kılınan teravih namazı gibi çeşitleri vardır. Ayrıca vefat eden kimsenin ardından dua anlamında kılınan cenaze namazı vardır.

¹ Tirmizî, İman, 8.

TEMEL HADİS

“Her işin başı İslam, onun direği ise namazdır.” (Tirmizî, İman, 8.)

Hz. Muhammed (s.a.)’den önceki peygamberlerin hayatlarında da namaz ibadeti vardı. Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Zekeriyya gibi diğer peygamberlerin de namazı kendi toplumlarına emrettikleri ve kıldıklarını Kur’an-ı Kerim’de çeşitli ayetlerden öğreniyoruz.²

Namaz ibadeti, Müslümanlar için İslâm’ın ilk yıllarında farz oldu. Önceleri sabah ve akşam iki rekât olarak kılınırdı. Sonraları günde beş vakit kılınması emredilmiştir. Bu emir Hz. Peygamber’in Allah’ın huzuruna yükseldiği Miraç Gecesi’nde verilmiştir.³

Namaz ibadeti önemlidir. Allah’a saygımızın bir ifadesidir. Ona olan şükürümüzü göstermek için namaz kılarsınız. Kur’an-ı Kerim’de Allah’a karşı saygılı olan takva sahiplerinin en belirgin özellikleri arasında, gereği gibi namaz kılmak da sayılır.⁴

Yüce Allah, günün belli vakitlerini kendisine ayırmamızı ve onu özel olarak anmamızı şöyle emreder: “Rabb’ini, içinden yalvararak ve ondan korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah ve akşam an. Sakın gafillerden olma!”⁵ Namaz, Yüce Rabb’imizi anmanın en güzel şekillerinden biridir.

Namaz kılmak Müslümanların temel görevidir. Şartlarını taşıdığımız andan itibaren namaz kılmakla yükümlü oluruz. Namaz kılmayı bilerek ve özürsüz terk etmemeliyiz. Namazı bilerek terk etmesi Müslümana yakışmayan bir davranıştır. Peygamber Efendimiz namazı bilerek terk etmenin büyük günah olduğunu ve insanı dinden soğutacağını belirtir.

Namaz, insanı her türlü kötülükten alıkoyacaktır. Allah, namazın insanı kötülüklerden uzak tutacağını Kur’an-ı Kerim’de şöyle açıklar: “(Resulüm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızca davranmaktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette ibadetlerin en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”⁶

2 Meryem suresi, 54-55. ayetler; Âl-i İmrân suresi, 39, 43. ayetler; Bakara suresi, 125. ayet.

3 Buhârî, Salât, 1; Müslim, İman 263; Tirmizî, Salât 45.

4 Bakara suresi, 3. ayet.

5 Arâf suresi, 205. ayet.

6 Ankebût suresi 45. ayet.

Namaz önemli bir ibadettir. Bu nedenle herhangi bir özür bulunmaksızın namazın kazaya bırakılması günahdır ve hiçbir kaza namazı, vaktinde kılınan namaza sevap açısından denk değildir. Namazları mümkün olduğunca vaktinde kılmak gerekir. Namazı unutma, uyuya kalma veya ihmal nedeniyle zamanında kılamayan kimse, onu mutlaka daha sonra kılmalıdır.⁷ Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Sizden biri, uyku veya gaflet sebebiyle bir vakit namazını kılmazsa hatırladığında onu kılsın. Çünkü Allah Teâlâ “Beni zikretmek için namaz kıl!” buyurmuştur.”⁸ Konu ile ilgili diğer bir hadis de şöyledir: “Bir kimse bir namazı unutursa hatırladığı zaman onu kılsın...”⁹ Ayrıca namazı özürsüz kazaya bırakmanın karşılığında tevbe etmek ve bağışlanma dilemek de gerekir.

TEMEL HADİS

Resulullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Kulun kıyamet gününde ilk hesaba çekileceği amel (iş, ibadet) namazıdır... Eğer namazı iyi çıkarsa kurtulur ve umduğuna (cennete) kavuşur. Sonra sırayla diğer amel-lerinden de aynı şekilde hesaba çekilir.” (Tirmizi, Salât, 188.)

Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetinde, Allah’a imandan hemen sonra namaz kılmak emredilir. Allah’a inanan insanların temel özelliklerinden biri de namaz kılmalarıdır. Allah, Müslüman olan kimsenin namaz kılması gerektiğini Kur’an-ı Kerim’de şöyle açıklar: “İman eden kullarıma söyle, namazı gereği gibi yerine getirsinler.”¹⁰ Müminlerin özelliğini anlatan bir başka ayette de “Onlar, kitaba sınıksız sarılırlar, namazı dosdoğru kılarlar, biz iyiliğe çalışanların mükâfatını boşa vermeyiz.”¹¹ buyrulur.

7 Ebû Davud, Salât, 11; Nesâî, Mevâkît, 53.

8 Müslim, Mesâcid, 316.

9 Buhârî, Mevâkît, 37.

10 İbrahim suresi, 31. ayet.

11 Araf suresi, 170. ayet.

"Tevhit"ten sonra Allah'a, namazdan daha sevimli gelen bir ibadet yoktur. Peygamberimiz de insanları İslam'a bu sırayla çağırırdı. O (s.a.), Müslüman olmak isteyen kişiyi önce Allah'ın var ve bir olduğunu kabul etmeye çağırır, ardından da hemen namaz kılması gerektiğini söylerdi. Üstelik o kişiye namaz ibadetinin, seçtiği dinin işareti, temel esası olduğunu belirtirdi. Nitekim bu konuda görevlendirdiği elçilerine de aynı tavsiyede bulunmuştur. Şu olay bu konuda en güzel örneklerden biridir: "Hz. Muaz anlatıyor: Resulullah beni Yemen'e gönderdi. Gitmeden önce bana şu tembihte bulundu: Gerçekten sen Ehl-i Kitap olan bir topluma gidiyorsun. Onları Allah'tan başka ilah olmadığını, benim de Allah'ın Resulü olduğumu kabul etmeye davet et. Eğer buna itaat ederlerse kendilerine bildir ki Allah onlara her gün ve gecede beş vakit namaz farz kılmıştır..."¹²

TEMEL HADİSLER

"Müslüman / mümin bir kul abdest aldığı zaman yüzünü yıkar. Gözüyle işlediği günahlar suyun son damlasıyla yüzünden dökülür. Ellerini yıkar. Elleriyle işlediği günahlar, suyun son damlasıyla ellerinden dökülür. Ayaklarını yıkar. Ayaklarıyla işlediği günahlar, suyun son damlasıyla çıkar gider. Kul, sonunda günahlarından temizlenmiş olarak namazdan çıkar." (Müslim, Tahâret, 32.)

Bir gün Peygamberimize "Amellerin en değerlisi hangisidir?" diye soruldu. Resulullah (s.a.); "Vak-tinde kılınan namazdır." dedi. "Sonra hangisidir?" diye soruldu. "Anne ve babaya iyi davranmaktır." buyurdu... (Müslim, İman, 137. hadis.)

Namazın farz olması için kişinin;

1. Müslüman olması,
2. Ergenlik çağına girmiş olması,
3. Akıl sağlığının yerinde olması gerekir.

Namazın on iki farzı vardır. Bunlardan altısı namaza başlamadan önce yerine gelmesi gereken şartlar-dır. Diğer altısı, namazda iken yapılması gerekli rükünlerdir.

12 Buhari, Zekât, 1-2; Müslim, İman, 29; Ebu Davud, Zekât, 5.

Namazın Dışındaki Şartları

1- Hadesten Tahâret (Manevi Temizlik): Manevi kirlerden temizlenmedir. Abdest veya boy abdesti alarak, su olmadığı durumlarda teyemmüm yapılarak gerçekleştirilir.

2- Necâsetten Tahâret (Maddi Temizlik): Namazdan önce bedende, elbisede ve namaz kılınacak yerde bulunan pisliği temizlemektir.

3- Setr-i Avret (Örtünmek): Avret, sözlükte örtülüp gizlenmesi gereken yer anlamına gelir. İslam dinine göre beden, örtülmesi farz olan bölümlerine "avret yeri" denir. Namaz kılmak isteyen kişi örtünmelidir. Erkekler bedeninin diz kapağı ile göbek arasını örtmelidir. Kadınlar ise el, yüz ve ayaklar dışında kalan tüm bedenini örtmelidir.

4- İstikbâl-i Kible (Kibleye Yönelmek): Namazda kibleye yönelmek yani namazı Kâbe'ye yönelerek kılmaktır. Kâbe Mekke şehrinde, Kâbe'nin diğer bir ismi Mescid-i Haram'dır. Mescid-i Haram'dan başka yöne doğru kılınacak hiçbir namaz geçerli değildir.¹³ Hac esnasında Kâbe'yi gören kişi bizzat ona yönelmelidir. Dünyanın herhangi bir yerinde namaza durmak isteyenlerin Kâbe tarafına yönelmesi gerekir. Kiblenin ne taraf olduğunu kestiremeyen kimse, soracağı birisini de bulamazsa, çevre şartlarına göre kibleyi belirlemeye çalışır. Kişi namaz esnasında yanlış tarafa yöneldiğini anlarsa hemen doğru tarafa döner ve namazını tamamlar. Yeniden kılması gerekmez.

5- Vakit: Farz namazlar ile bunların sünnetleri, vitir namazı, teravih ve bayram namazları için vakit şartı vardır. Ayette şöyle buyrulur: "Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli olarak farz kılınmıştır."¹⁴

6- Niyet: Niyet; yönelmek, azim ve kararlılık göstermektir. Kalbin bir iş hakkında netleşmesi ve onu yapmaya karar vermesidir. Namazda niyet ise Allah için samimiyetle namaz kılmayı dilemek ve kılınacak namaz için harekete geçmektir.

Niyet, kalp ile yapılır. Ancak dil ile söylenmesi de uygundur. Niyet namazın hemen öncesinde yapılır ve ardından başlangıç tekbiriyle namaza geçilir. Örnek olarak sabah namazının farzı için niyet ederken "Niyet ettim Allah rızası için sabah namazının farzına, denir. Bu niyet içinde "sabah namazının farzına" ifadesi örnek olarak söylenmiştir. Kişi hangi namazı kılıyorsa o namaza niyet eder.

Namaz imama uyularak kılınıyorsa "uydum hazır olan imama" ifadesi niyetin sonuna eklenir.

¹³ Bakara suresi, 144. ayet.

¹⁴ Nisâ suresi, 103. ayet.

Namazın İçindeki Şartlar (Rükünler)

1- İftitah (Başlangıç) Tekbiri: Kişinin ayakta, kendisinin duyabileceği bir sesle "Allahu Ekber" diyerek namaza başlamasıdır. Bu tekbirle namaza başlanmış olur. Artık namazın dışında hiçbir Şeyle ilgilenilmez. Namaz dışında yapılması yasak olmayan bazı davranışlar artık yasaktır. Örneğin bir Şeyler yiyip içmek namazda mümkün değildir. Peygamberimiz namaza başlanacağı zaman tekbir getirilmesi gerektiğini Şöyle belirtir: "Namaza kalktığınız zaman tekbir getirin."¹⁵

2- Kıyam (Ayakta Durma): Gücü yetenin namazı ayakta kılmasıdır. Ancak namaz kılan kişi hasta ise, hastalığı ayakta durmasına izin vermiyorsa oturduğu yerden namaz kılar, rükû ve secdeyi gücü ölçüsünde yapar. Oturmaya da gücü yoksa ve hastalığı sırt üstü yatmasını gerektiriyorsa namazı o hâlde kılar. Bu Şekilde başını öne eğerek yaptığı işaretlerle kıldığı namaza "ima ile namaz kılma" denilir.

3- Kıraat: Namazda Kur'an'dan bir miktar okumak farzdır. Bu farz örneğin Fâtiha suresinin okunmasıyla yerine getirilmiş olur.

Kıraatin farz oluşu Kur'an-ı Kerim'de bir ayette Şöyle belirtilir: "Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun!"¹⁶ Yine Peygamber Efendimiz bir hadisinde namazda bir miktar da olsa Kur'an okunması gerektiğine Şöyle dikkat çekmiştir. "Kıraatsiz namaz olmaz."¹⁷

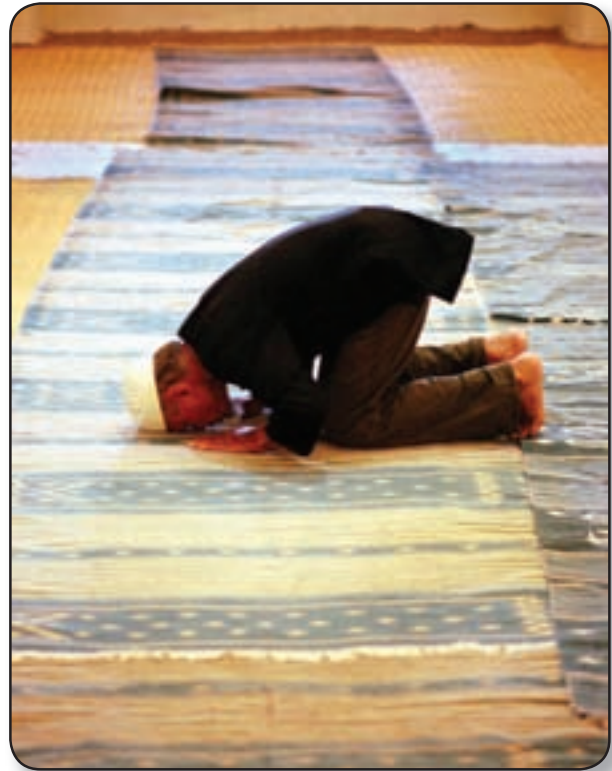
Kavram

Mekruh: Kötü, irkin ve sevilmeyen anlamlarına gelir. Yapılmaması hakkında Allah'ın kesin bir emri veya açıklama bulunmayan ancak yapılması İslam'da hoş görülmeyen işlerdir.

İmama uyan kimsenin ayrıca kendi başına Kur'an okuması gerekmez. Çünkü Kur'an okununca susmak ve dinlemek gerekir.¹⁸

4- Rukû: Namazda ayaktayken "Allahu Ekber" deyip eğilmeye denir. Rukûda baş ve sırt düz tutularak, eller diz kapaklarına konulur. Yalnız baş değil sırt kısmı da eğilerek baş ve sırtın yere paralel olması ile yapılır. Kur'an-ı Kerim'de rukû ile ilgili Şöyle bir ayet bulunur: "Ey iman edenler! Rukû edin ve secde yapın!"¹⁹

Rukûda üç defa "Sübhane rabbiye'l-azîm" deriz. Şu anlama gelir: "Őanı yüce olan Rabbimiz her türlü eksiklikten uzaktır."

15 Buhârî, Ezan, 95; Müslim, Salât, 45.

16 Müzzemmil suresi, 20. ayet.

17 Müslim, Salât, 42; Ebû Davud, Salât, 132.

18 A'râf suresi, 204. ayet.

19 Hacc suresi, 77. ayet.

Rukûdan doğrulurken "Semiallâhü limen hamideh" deriz. Böylece anlam olarak şöyle demiş oluruz: "Allah, kendisini öveni (hamd edeni) işitir."

Secdeye gitmeden önce son olarak "Rabbenâ leke'l-hamd" cümlesini söyleriz. Bunun da anlamı şöyledir: "Rabbimiz! Her türlü övgü (hamd) sanadır." Cemaatle kılınan namazlarda "Semiallâhü limen hamideh" cümlesini imam söylerken biz de cevap olarak "Rabbenâ leke'l-hamd" ifadesini söyleriz. İki cümlenin anlamı birlikte düşünüldüğünde ortaya güzel bir tablo çıkar. Bunları söylemek sünnettir.

5-Secde: Sözlükte itaat, teslimiyet ve tevazu içinde eğilmek, yere kapanmak anlamlarına gelir. Secde yapılırken alın, yüz, burun, eller, ayaklar ve dizler yere konulur. Bedenin yedi bölümünün yere değmesi²⁰ ile yapılan secde tam ve mükemmel olmalıdır. Bu organlar, iki el, iki ayak, iki diz ve yüzdür.

Secdede üç defa "Sübhâne rabbiye'l-a'lâ" sözü söylenir. "En yüce olan Rabbimiz, bütün eksikliklerden uzaktır" anlamındadır.

TEMEL HADİS

Secde namazın çok önemli bir bölümüdür. Allah'a gösterilen saygı, tevazu ve onu yüceltmenin en mükemmel ifadesidir. Peygamber Efendimiz bir sözünde bu konuya şöyle dikkat çeker: "Kulun, Rabbine en yakın olduğu zaman, secdeye vardığı andır. Öyleyse secdede çokça dua ediniz..." (Müslim, Salât, 215.)

6- Kâde-i Ahire (Son oturuş): Namazın sonunda selam vermeden önce bir miktar oturmaktır. Oturmanın süresi Tahiyat duası kadardır. İki rekâtlı namazlarda ikinci, dört rekâtlı namazlarda dördüncü rekâttan sonraki oturuşlar son oturuştur. Bu oturuş terk edildiğinde namaz yeniden kılınmalıdır.

Namazda son oturuş; farz, vacip, sünnet veya nafîle namazların hepsinde farzdır. Tahiyat duasını okuyup tamamlamak vaciptir. Salavat dualarını okumak ise sünnettir. Namaz çeşitleri başlıca şöyledir:

- Farz namazlar: Beş vakit namaz, farz-ı ayndır yani herkesin bizzat yapması gereken farzdır. Erkekler için cuma namazı böyledir. Cenaze namazı ise farz-ı kifâyedir. Toplumda bir kısım insan tarafından yapılması yeterlidir.

- Vacip Namazlar: Farz olmasa da kılınması gerekli namazlardır. Vitir ve bayram namazları bu namazlara örnektir.

- Sünnet ve müstehap namazlar: Peygamberimizin kılmayı alışkanlık edindiği, farz ve vacip olmayan diğer namazlardır. Gün içinde farz namazlardan önce ve sonra kılınan namazlar, teravîh namazı, teheccüd (gece kılınan namaz) ve kuşluk namazı bu çeşit namaza örnek olarak söylenebilir. Ayrıca nafîle olan başka namazlar da vardır.

²⁰Buhârî, Ezan, 133, 134, 137.

Düşünelim

Bir gün Hz. Peygamber namazla ilgili şöyle bir soru sordu: "Söyleyin bakalım, birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve o kişi günde beş defa bu nehirde yıkansa vücudunda kirden eser kalır mı?" Arkadaşları, "Hayır, onun üzerinde hiçbir şey kalmaz." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle devam etti: "İşte beş vakit namaz buna benzer. Allah onunla günahları yok eder." (Buhari, Mevâkît, 6)

Yukarıdaki hadiste namazın hangi özelliğine vurgu yapılmıştır? Düşününüz.

3. ZEKÂT

Ne dersiniz?

Zekâtla ilgili neler biliyorsunuz?

Zekât İslam'ın temel ibadetlerinden biridir. Kelime olarak bereket, temizlik, çoğalma ve artma gibi anlamlara gelir. Akıllı, ergin ve dinen zengin sayılan Müslümanların, mallarından belirli bir miktarı, yılda bir kez muhtaçlara vermesidir.

İslam dinine göre zekâtı verilmeyen mal, bereketini kaybeder. Zekâtı verilen az mal ise bereketlenir. Çünkü böylelikle ondaki fakir, yetim hakkı ödenmiş olur. Bunu ifade eden ayetlerden biri şudur: "Müminlerin mallarından zekât al ki onunla kendilerini temizleyip mallarını bereketlendiresin."²¹

Zekât hicretten sonra 2. yılda ramazan orucu ve fitreden hemen sonra farz kılınmıştır. Kur'an'da yirmi sekizi namazla birlikte olmak üzere toplam otuz iki yerde zekât verilmesi emri bulunmaktadır. Bu durum, namaz ile zekât arasında sıkı bir ilişkinin varlığını gösterir.

Zekât, namaz ve oruç ibadetleri gibi diğer peygamberlerin de milletlerine emrettiği bir ibadettir. Örneğin Hz. İsmail'in kendi toplumuna zekâtı emrettiği Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır: "O, ailesine (toplumuna) namazı ve zekâtı emrederdi."²²

21 Tevbe suresi, 103. ayet.

22 Meryem suresi, 55. ayet.

Bir kimsenin zekât vermekle yükümlü olması için Müslüman, akıl sağlığı yerinde, ergenlik çağına erişmiş ve hür olması gerekir. Borcundan ve temel ihtiyaçlarından fazla nisap miktarı mala sahip olması gerekir. Nisap; zekât, fitre ve kurban gibi ibadetler için konulan bir zenginlik ölçüsüdür. Ayrıca nisap miktarı mala sahip olan kimsenin zekâtla mükellef olması için bu malın kazanç veya yarar sağlayan bir mal olması ve üstünden bir yıl geçmesi gerekir. Buna göre kişinin oturduğu ev, bindiği araç, kullandığı araç-gereçler, ev eşyaları gibi temel gereksinimleri zekât vermede zenginlik sınırını belirleyen nisap miktarının hesaplanmasına dâhil edilmez. Ancak bu sayılanların ortalama seviyede olması ve kazanç sağlamaması gerekir.

Kavram

Nisap: Zekât, fitre, kurban gibi ibadetler için konulan bir zenginlik ölçüsüdür. Nisaba, zengin olmanın asgari sınırı veya asgari zenginlik ölçüsü de denilebilir.

Kur'an-ı Kerim zekâtın kimlere verileceğini şöyle sıralar: "Zekât, ancak fakirlerin, yoksulların, zekât toplaması için görevlendirilmiş kişilerin, kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlerin (müellefe-i kulübün), kölelerin, borçluların, Allah yolunda her türlü çaba gösterenlerin ve yolcuların hakkıdır. Bu, Allah tarafından farz kılınmıştır."²³

Yukarıdaki grupların dışında kalan mescit, yol, köprü, çeşme vs. yapımı için zekât verilemez. Yine kişi, babasına, annesine ve onların ebeveynine; oğluna, kızına ve torunlarına zekât veremez. Çünkü zaten onlara bakmak zorundadır. Eşler de birbirine zekât veremez.

Zekâtı verilmesi gereken altın, 80,18 gramdan fazla olmalıdır. Gümüşün nisabı ise 560 gramdır. Temel ihtiyaçların dışında bu kadar altına, gümüşe veya o değerinde paraya sahip olan kimse, bunların kırkta birini (yüzde iki buçüğünü) zekât olarak vermekle yükümlüdür. Nisap miktarında olan ticaret mallarının üzerinden bir yıl geçen ve satın alınırken ticarete niyet edilen malların zekâtı verilir. Koyun ve keçiler 40'ı, sığır ve mandalar ise 30'u aştığında zekât verilir.

Düşünelim

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve sizin için topraktan çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye lâyıktır." (Bakara suresi, 267. ayet)

Yukarıdaki ayete göre zekât verirken neye dikkat edilmelidir? Düşününüz.

23 Tevbe suresi, 60. ayet.

4. ORUÇ

Ne dersiniz?

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Yalanı, onunla iş yapmayı bırakmayan kimsenin (oruç tutmak için) yeme-içmesini bırakmasına, Allah'ın ihtiyacı yoktur." (Buhari, Savm, 8.)

Yukarıdaki hadise göre oruç tutan insanın nelere dikkat etmesi gerekir?

İslam'ın beş temel şartından biri, mükellef olanların, ramazan ayı boyunca oruç tutmalarıdır. Oruç, hicretin 2. yılında farz kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresinde oruç tutmayı emreden şu ayetler bulunur:

"Ey iman edenler! Oruç, (tarihte) sizden önce yaşamış toplumlara farz kılındığı gibi, size de sayılı günlerde farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.

Sizden her kim, hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder. (Yaşlılık veya iyileşmesi umulmayan bir hastalık nedeniyle) oruç tutmaya güçleri yetmeyenlerin bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir. Kim de gönülden (fidyeyi artırıp) hayır yaparsa bu, onun için daha iyidir. Eğer bilerseniz (güçlüklere rağmen) oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır.

Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğru ile yanlışın birbirinden ayıracak bir açıklama olan Kur'an'ın, kendisinde indirildiği aydır. Öyle ise sizden kim ramazan ayına ulaşırsa onda oruç tutsun..."²⁴

Bu ayetlerden ilki, orucun hem bize hem de önceki peygamberlerin halklarına farz olduğunu belirtmiştir. Son ayet ise farz orucun, ramazan ayında olduğunu, aynı zamanda ramazan ayının Kur'an'ın indirildiği ay olduğunu haber vermiştir.

Oruç, kul ile Allah arasında özel bir yere sahip, mükâfatı çok olan bir ibadettir. Hz. Peygamber bir hadisinde Rabb'imizin oruç ibadetine ne kadar değer verdiğini şöyle ifade etmiştir:

"Kutlu ve yüce olan Allah şöyle buyuruyor: Oruç benim içindir yani benim rızamı kazanmak için tutulur. Ve onun mükâfatını da fazlasıyla ben vereceğim, oruçlu kimsenin sevinçli iki zamanı vardır: Önce iftar açarken sevinir. Ancak asıl sevinç Allah'a kavuştuğunda mükâfat alırken olacaktır..."²⁵

Farz olan oruç her yıl ramazan ayında tutulur. Kadir Gecesi, ramazan ayının içinde bulunur. Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gece olan Kadir Gecesi bizim için çok değerlidir. O gece Kur'an-ı Kerim'in indirilişi anısına namazlar kılınır, Kur'an-ı Kerim okunur, dualar edilir ve salavatlar getirilir. O geceyi güzel değerlendirmeliyiz çünkü Kur'an-ı Kerim'de Kadir Gecesi'nin bin aydan daha değerli olduğu belirtilir.²⁶

Oruç tutunuz
Sıhhat bulunuz
Hadis

24 Bakara suresi, 183-185. ayetler.

25 Nesai, Sıyâm, 42.

26 Kadir suresi, 3. ayet.

Oruç tutmak kişi ve toplum açısından yararlıdır. Bu yararlardan bazıları şöyledir:

• Oruç insana sabırlı olma alışkanlığı kazandırır. Yılın diğer zamanlarında imkânı dâhilinde her isteğini yapmaya çalışan insanlar, ramazanda imkânı olduğu hâlde yemez, içmez, hoşlandığı işleri terk ederler. Böylece insanın iradesi güçlenir.

• Oruç, insana yoksulların hâlini hissetme, onlara karşı daha şefkatli olma hissini kazandırır.

• Ramazan orucu nedeniyle belli bir düzende yeme ve içme vücudu dinlendirir.

• Oruç ibadeti kişiye sevap kazandırır. Hz. Peygamber hakkıyla oruç tutan kişinin geçmiş günahlarının bağışlanacağını söylemiştir.²⁷ Yine tuttuğumuz oruç bize Allah'ın sevgisini kazandırır.

• Oruç ibadeti kişiyi kötülöklere karşı korur. Oruçlu kişi her tür kötü düşünce ve davranıştan uzak durmaya gayret eder. Hz. Muhammed (s.a.) bu şekilde tutulan orucun kişiyi kötülöklere koruyacağına şu sözle dikkat çekmiştir: "Oruç savaşın tehlikelerinden koruyan bir kalkan gibi sizi koruyan bir kalkandır..."²⁸

TEMEL HADİS

Orucun ne kadar sevap olduğuna ilişkin şöyle bir hadis bulunmaktadır:

Resulullah (s.a.) Ebu Umâme adlı sahabeye şöyle buyurdu: "Oruç tutmaya devam et çünkü sevap yönünden onun bir benzeri yoktur." (Nesai, Sıyâm, 42.)

Farz olan ramazan orucuna, niyet edilerek başlanır. Kişi oruç tutma niyetiyle sahur yemeği yemişse sözle niyet ettiğini beyan etmesine gerek kalmaz. Kişi ramazan ayında ertesi günkü oruç için sahur yapmamış ve niyet etmemişse bile yine de o orucu tutmak zorundadır.

Oruç, tan yerinin ağarmasıyla başlar. Gün batımına kadar devam eder. Gün içerisinde hiçbir şey yemeyiz, içmeyiz. Ancak oruç sadece yemeyi içmeyi bırakmak anlamına gelmez. Kişinin her türlü kötü davranış ve arzudan uzak durması gerekir.

Düşünelim

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah ramazan ayında oruç tutmayı size farz kıldı, ben de size ramazan gecelerini namaz veya başka ibadetle geçirmenizi sünnet olarak bırakıyorum. Allah'a inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ramazan ayında gündüzleri oruç tutup gecelerini namaz veya başka ibadetle geçiren kişi, dünyaya henüz gelmiş gibi günahlarından arınmış olur." (İbn Mace, İkametü's-Salavat, 173.)

27 Buhari, Savm, 6.

28 Nesai, Sıyâm, 43.

5. HAC

Ne dersiniz?

Sizce her yıl hac mevsiminde Mekke'ye kaç farklı milletten, kaç değişik ülkeden insanlar gelmektedir? Bu kadar farklı topluluğu aynı amaç etrafında toplayan ne olabilir?

Hac ibadeti İslam'ın beş temel esasından biridir. İmkânı olan ve şartlarını taşıyan her Müslüman, ömründe en az bir defa bu görevi yerine getirmelidir. Hac ibadeti İslam'da, Mekke'de bulunan Kâbe'yi ve civarındaki kutsal olan özel yerleri, belirlenmiş vakti içinde, usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve bununla ilgili diğer görevleri yerine getirmektir.²⁹

Hac ibadetinin farz kılınışıyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şu ayet bulunur: "Yoluna gücü yetenlerin o evi (Kâbe'yi) haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır."³⁰

Hac, dünya Müslümanlarının bir araya geldiği büyük bir toplantıya benzer. Aynı amaç doğrultusunda aynı ibadeti yapmak üzere bir araya gelen Müslümanlar aynı güzel duyguları paylaşırlar.

Hac hem mal hem de bedenle yapılan bir ibadettir. Bu yüzden hac yapmak zorunda olan kişiler hem zenginlik açısından hem de bedenlen bazı şartları taşımak zorundadırlar. Hac şu şartların oluşması durumunda Müslümanlar üzerine farzdır:

1. Müslüman olmak
2. Ergenlik çağında bulunmak ve akıl sağlığı yerinde olmak
3. Hür olmak
4. Sağlık açısından hac yapmaya elverişli olmak
5. Gerekli maddi güce sahip olmak: Bunun anlamı İslam dini açısından zengin olmaktır. Kişinin ayrıca hac süresince ailesinin temel giderlerini karşılamış olması gerekir.
6. Hacca gidilecek yolların güvenli olması. Hac esnasında bulaşıcı hastalık, terör gibi güvenliği tehdit edecek bir durum bulunmaması da bu şartın kapsamına girer.

²⁹Diyanet, Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 210.

³⁰Âl-i İmran suresi 97. ayet

Hac, Kurban Bayramı'nın arife günü ile bayramın ilk üç günü içinde yerine getirilir. Zamanı kaçırılmışsa hac için ertesi yılı beklemek gerekir.

Hac niyet edilerek ve ihrama girilerek başlar. İhram, haccın dışında helal olan bazı iş ve davranışların hac sırasında yasak olmasıdır. Hacılar bu yasaklara "ihram elbisesi" adı verilen özel bir giysiyi giyerek başlar. Harem bölgesi adı verilen kutsal topraklara her yıl dünyanın farklı ülkelerinden Müslümanlar gelir. Kutsal toprakların sınırını "mikât" adı verilen yerler belirler. Farklı yönlerden gelen Müslümanlar için ayrı mikat yerleri bulunur. Hacca niyetlenmiş olan bu Müslümanlar kutsal toprakların sınırını geçmeden ihram elbisesini giymiş olmalıdır. Yani ihram elbisesi en son "mikât yerleri" adı verilen bu bölgelerden geçmeden giyilmiş olmalıdır. İhram, erkekler için iki parçadan oluşan bir elbise, hanımlar için örtünmeye uygun giyilmiş sade bir elbisedir. İhrama girmek haccın farzlarındadır.

Haccın diğer bir farzı da Arafat'ta vakfe yapmaktır. Vakfe; durmak, beklemek demektir. Kurban Bayramı'nın arife günü, öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın birinci günü şafak sökünceye kadar Arafat Dağı'nda kısa bir süre de olsa durmaktır. Vakfe haccın farzlarındadır.

Bayramın ilk üç gününde farz olan "ziyaret tavafı" yapılır. Tavaf, sözlükte ziyaret etmek, bir şeyin etrafını dolaşmak anlamlarına gelir. Kâbe'nin etrafında bir kez dolaşmaya "şavt" denir. Kâbe'yi yedi defa dolaşmakla bir tavaf tamamlanmış olur. Tavafa, Kâbe'nin Hacerü'l-Esved köşesinden ve Kâbe sola alınarak başlanır. Her şavt başında Hacerü'l-Esved selamlanır. Hacerü'l-Esved siyah taş demektir. Kâbe'nin doğu köşesinde bulunan esmer, parlak bir taştır. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail tarafından Kâbe inşa edilirken Ebu Kubey's dağından getirilmiştir. Kâbe'nin doğu köşesine, tavafa başlangıç işareti olarak konulmuştur. Peygamberimiz değer verdiği için bu taş, Müslümanlar tarafından da değerli kabul edilir.

Ziyaret tavafının ardından kurban kesilip saç tıraşı yapılarak ihramdan çıkılır. Müslüman bu şekilde haccını tamamlamış olur.

Kutsal yerlerin ziyaret edilmesi ile ilgili diğer bir ibadet ise umredir. Umre; belli bir vakti olmadan kişinin ihrama girerek tavaf ve sa'y yapması, sonrasında tıraş olup ihramdan çıkmasıdır. Umre yapmak sünnettir. Umre hac zamanının dışında yapılabileceği gibi hac zamanı da yapılabilir.

Düşünelim

“Hac ibadeti; Hz. İbrahim, eşi Hz. Hacer ve oğulları Hz. İsmail’in Allah’a teslimiyetlerini ifade etmek için yaptığı işlerin anılmasıdır.”

Hz. İbrahim’in hayat hikâyesini öğrenerek hac ile ilgili yukarıda yapılan tanımın ne anlama geldiğini düşününüz.

Hac sırasında farz olmadığı hâlde yapılan bazı uygulamalar da vardır. Bunlar Safa-Merve tepeleri arasında sa’y etmek ve zemzem suyundan içmek, Müzdelife denilen yerde vakfe yapmak, Mina’da şeytan taşlamak ve kurban kesmektir.

Hacca gidenler Mekke ve Medine’de bulunan diğer önemli yerleri de gezerler. Medine’de Peygamberimizin mescidini (Mescid-i Nebi) ve mezarını ziyaret ederler.

Değerlendirme Çalışmaları

1. İslam'a girişte niçin Kelime-i Şehadet getirilir? Kelime-i Şehadet'in anlamını da düşünerek açıklayınız
2. Ahiret gününe inanmanın davranışlarımız üzerine olan etkisi nelerdir? Örmeklerle açıklayınız.
3. Meleklerle inanan bir insan onların hangi özelliklerinin olduğunu kabul etmiş olur? Kısaca açıklayınız.
4. Aşağıda boş bırakılan yerleri karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

kalkana

ilah

kırkta birini

secde

Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka yoktur.

..... namaz kılarken kişinin baş, eller, diz kapaklar ve ayaklarını yere koymasıştır.

Oruç tutmak kişiyi kötülöklere karşı korumalıdır. Hz. Muhammed bir hadisinde orucu benzetmiştir.

Zekât ibadeti zenginlerin altın, gümüş ve para gibi mal varlıklarından fakirlere vermesiyle olur. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. Aşağıdakilerden hangisi İslam dinine göre kişinin ibadetlerle yükümlü olması için gerekli özelliklerden biri değildir?
 - a) Akıl sahibi olması
 - b) Gençlik çağına girmiş olması
 - c) Yaşlı olması
 - d) Müslüman olması
6. Aşağıdakilerden hangisi haccın farzlarından biri değildir?
 - a) Safa Merve tepeleri arasında sa'y yapması.
 - b) Kâbe'nin etrafında ziyaret tavafı yapması.
 - c) İhrama girmek.
 - d) Arafat tepesinde vakfe yapmak.
7. Hz. Muhammed kulların kıyamette hesap verecekleri ilk ibadetin namaz olduğunu ifade etmiştir. Bu sözöyle namazın hangi yönüne dikkat çekmiştir?
 - a) Çocukların namaz kılmayı öğrenmeleri gerektiğine
 - b) Namazın önemli bir ibadet olduğuna
 - c) Namazın vaktinde kılınması gerektiğine
 - d) Niyet etmeden namaz kılınamayacağına

5. ÜNİTE

İSLAM'A GÖRE İYİLİK

Hazırlık Çalışmaları

1. Kötü olarak değerlendirilen alışkanlıklara örnekler bulunuz.
2. Hangi özellikleri taşıyan insanlara güvenileceği ile ilgili düşüncelerinizi deftere yazınız.
3. Birr, maruf, ihsan, merhamet, iffet, adalet ve emanet kelimelerinin anlamlarını sözlükten bulunuz.
4. İyilik yapmakla ilgili atasözleri araştırıp defterinize yazınız.

1. İSLAM İNSANIN İYİLİĞİNİ AMAÇLAR

Ne dersiniz?

Kışın ıssız bir yolda, buz gibi bir havada içinde bulunduğunuz araç arıza yapmış olsun.

1. Bu durumda bir başka araç hiç durmadan yanınızdan geçip gitse ne hissedersiniz?
2. Ya da içindekiler size yardım etmek istediler. Sizi de alıp en yakın yerleşim yerine ulaştırdılar. Siz de emeklerinin karşılığını ödemek istediğinizde bunu karşılıksız yaptıklarını söyleseler ne hissedersiniz?

İslam dini insanların iyiliğini amaçlar. Koyduğu kurallar, emirler ve yasakladığı işlerin amacı hep aynıdır. O amaç insanların mutlu ve huzurlu yaşamalarıdır. Örnek vermek gerekirse abdest alan kişi hem bu dünyada temiz bir yaşam sürer hem de Hz. Muhammed (s.a.)'in bir sözünde belirttiği gibi tek tek abdest azalarından dökülen her damlayla günahları bağışlanır.¹

İslam dininin yasakları da insanların kötülüğe uğramalarını engellemeye yöneliktir. Allah bir konuda bir yasak koymuşsa ona uymamız gerekir. Uymadığımız zaman hem kendimiz hem de başkaları bundan zarar görebilir, zor durumda kalabilirler. Örneğin Allah içki içmeyi yasaklamıştır. Çünkü içki akıl ve beden sağlığını bozar. Aileleri parçalar, huzursuzluğa neden olur. Toplumda onarılmaz yaralar açabilir. İçkinin neden olduğu aile dağılmaları, sönen yaşamlar, trafik kazaları göz önüne alınırsa içkinin neden yasaklandığı daha iyi anlaşılabilir.

Kur'an-ı Kerim'de iyilik kavramının karşılığı olarak bazı değişik ifadeler kullanılmıştır. "Birr", "ihsan" ve "maruf" bu kavramlardan bazılarıdır. Her bir kavram iyiliğin değişik bir yönüne işaret eder.

"Birr" kavramı sözlükte "iyilik, doğruluk, itaat, hayır" anlamlarına gelir. "Daha geniş bir anlatımla bu kavram; iman, doğruluk, güzel ahlak, salih amel, hayır, iyilik, ihsan, Kur'an ve sünnete uyma, farzları yerine getirme ve yasakları terk etme gibi insana sevap kazandıran ve kişiyi Allah'ın rızasına götüren her türlü hayırlı iş ve davranışın genel adıdır. Peygamberimiz bir anlamı da iyilik olan "birr" ifadesinin güzel ahlak olduğunu söylemiştir.²

1 Müslim, Taharet, 32.

2 Müslim, Birr, 14.

Allah Kur'an-ı Kerim'de "(Allah'ın size verdiği) mallarınızı devamlı Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik yapma konusunda ısrarcı olun. Çünkü Allah sürekli iyilik yapanları sever."³ buyurur. Allah'ın sevdiğini söylediği özellik "ihsan"dır. O, insanların böyle olmasını ister. "İyilik etme, iyi davranma, karşılık beklemeden yardım etme, ikramda bulunma"⁴ anlamlarına gelen "ihsan" ifadesi iyilikte sürekliliği ve ısrarcı olmayı da içerir. Kötülüğe karşılık iyilik veya sıkıntılı anlarda da yapılmaya devam edilen iyilik ihsandır.

TEMEL AYET

Her cuma namazında, hutbe sonunda imam tarafından okunan bir ayetin Türkçe anlamı şöyledir: "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor. (Nahl suresi 90. ayet.) Bu ayette iyilik yapma anlamında kullanılan ifade "ihsan"dır.

Hz. Muhammed (s.a.) Müslümanların; üstlendikleri her iş ve görevi şartlarına, kurallarına ve tekniğine uygun olarak estetik, sağlam, güzel, kaliteli, en iyi ve en mükemmel şekilde yapmalarını ister. O (s.a.), bu isteğini şu hadisle ifade eder: "Allah her şeye karşı ihsanı (iyi davranmayı) farz kılmıştır..."⁵

"Maruf"; sözlükte; herkes tarafından bilinen ve kabul gören, tanınan, iyilik, iyi muamele ve İslam'ın hoş gördüğü her şeydir. Bu anlama göre "maruf"; İslam'ın genel prensipleri doğrultusunda yapılması ve söylenmesi gereken her söz ve iş. "Emr-i bi'l maruf, nehyi ani'l münker" yani İslam'a göre hoş görülen şeyleri yapmayı emretmek, kötü ve çirkin kabul edilen işleri engellemeye çalışmak İslam'ın temel prensiplerindedir.

İslam dininin tavsiye ettiği güzel davranışlar evrenseldir. Her çağ ve toplumda kabul görülecek türden iyiliklerdir. Muhtaçlara yardım etmek, güzel söz söylemek gibi davranışlar herkes tarafından doğru bulunan işlerdir. Allah'ın cennetle müjdelediği insanın özellikleri içinde "maruf" olan (herkes tarafından kabul görmüş) işleri yapmak⁶ da bulunur.

3 Bakara suresi, 195. ayet.

4 TDK Türkçe Sözlük

5 Müslim, Sayd, 57.

6 Tevbe suresi, 112. ayet.

TEMEL AYET

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların temel görevini şöyle ifade eder: "Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız..." (Al-i İmran suresi, 110. ayet.)

İslam'a göre sürekli iyilik yapılmalı, iyilik yapılmasına ortak olunmalıdır, iyilikle ilgili organizasyonlara katılmalıdır. İyilik emredilmeli ve iyiliğin önünde olan engeller ortaklaşa çabayla kaldırılmalıdır.

Özetle İslam dini tüm insanların iyiliğini ister. Bunun için;

- İnsanların yararına olan güzel işlerin yapılmasını emreder.
- İnsanlara zarar veren çirkin işlerden kaçınılmasını ister.
- Tüm insanların Allah'ın gönderdiği kurallara bağlı kalmalarını tavsiye eder.
- İnsanların birbirlerine hayır dua etmelerini ve birbirlerinin yararına çalışmalarını ister.

Düşünelim

"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa kendilerine "Of!" bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle." (İsrâ suresi, 23. ayet.)

Yukarıdaki ayetin anlamı hakkında konuşunuz.

2. İYİ İNSANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Ne dersiniz?

Çevrenizde "ne kadar iyi bir insan" ya da "ondan iyisi yok bu dünyada" gibi sözler duymuşsunuzdur. Bu sözler kimler için söylenir? Kendisine bu sözlerin yakıştırıldığı insanlar neler yapmış olabilir?

İyi insan olmanın temelinde sevgi vardır. İyi bir insan olmanın en temel özelliği, başkalarını sadece Allah rızası için ve çıkarı olmadan sevmek, kendini onların yerine koyarak davranmaktır. Başkalarını seven insan, iyi bir insan olmanın şartlarını kolayca yerine getirir.

TEMEL HADİS

Kur'an-ı Kerim'de iyi insan olmanın temel şartının Allah'tan korkarak ve ona saygı duyarak yaşamak olduğu şöyle belirtilir: "...Ama iyi davranış, takva sahibi (Allah'a karşı gelmekten sakınan) insanın davranışdır..." (Bakara suresi, 189. ayet.)

İslam'a göre iyi bir insanın özelliklerinden birinin, ahirete inanmak olduğunu söylemek gerekir. Çünkü iyilik yapmamızın bir nedeni de ahirete olan inancımızdır. Yaptığımız iyilikler sayesinde sevap kazanırız, Allah'ın sevgisini, rızasını kazanırız. Allah'ın bizi ahirette mükâfatlandıracağına inanırız.

Yüce Allah Kur'an'da "din gününü" yani ahireti inkâr edenlerin bir özelliğinin de yetimi itip kakma, yoksula yardım etmeme olduğunu söylemiştir.⁷ Bu ayetlere göre ahirete inanmayan insan, yetimi itip kakma örneğinde olduğu gibi kötü davranışlarda bulunabilir. İyiliklerden uzak durabilir.

İslam dini iyi bir insan olmamız için bizlerden;

- Doğru sözlü ve güvenilir olmamızı,
- Adaletli ve merhametli olmamızı,
- İffetli olmamızı ve utanma duygusuyla hareket etmemizi,
- Yardımsever ve cömert olmamızı bekler.

Düşünelim

Hz. Peygamber bazı zamanlar şöyle derdi: "Rabb'imiz, bize dünyada iyilik ver! Ahirette de iyilik ver! Bizi ateş azabından koru"(Müslim, Zikir ve Dua, Tevbe ve İstiğfar, 27.)

Yukarıdaki gibi dua eden birisi nasıl bir insan olmayı dilemiş olabilir? Allah'tan hangi özellikleri kendisine vermesini istemiştir? Düşününüz.

⁷ Mâûn suresi, 1-3. ayetler.

2.1. Doğru Sözlü ve Güvenilir Olmak

Ne dersiniz?

Peygamberimizin arkadaşlarından Süfyan b. Abdullah bir gün şöyle söyledi: 'Ey Allah'ın Resulü, bana İslam hakkında öyle bir bilgi ver ki bana yetsin ve senden İslam hakkında başka bir şey sormaya ihtiyaç hissetmeyeyim' dedim. Şu cevabı verdi:

"Allah'a inandım de, sonra bu doğrultuda hareket et!" (Müslim, İman, 62.)

Süfyan'ın peygamberimizden aldığı cevap hangi insanların özelliği olabilir?

İyi bir insan olmanın temel özelliklerinden en önemlisi, doğru sözlü ve güvenilir olmaktır. Bunlar birbirini tamamlayan iki özelliktir. Doğru sözlü olmayan kişi aynı zamanda güvenilir insan da değildir. Yüce Allah bizlerden öncelikle kendisine karşı saygılı davranmamızı ister. Ardından da saygımızın bir gereği olarak doğru sözlü insanlar olmamızı emreder.⁸

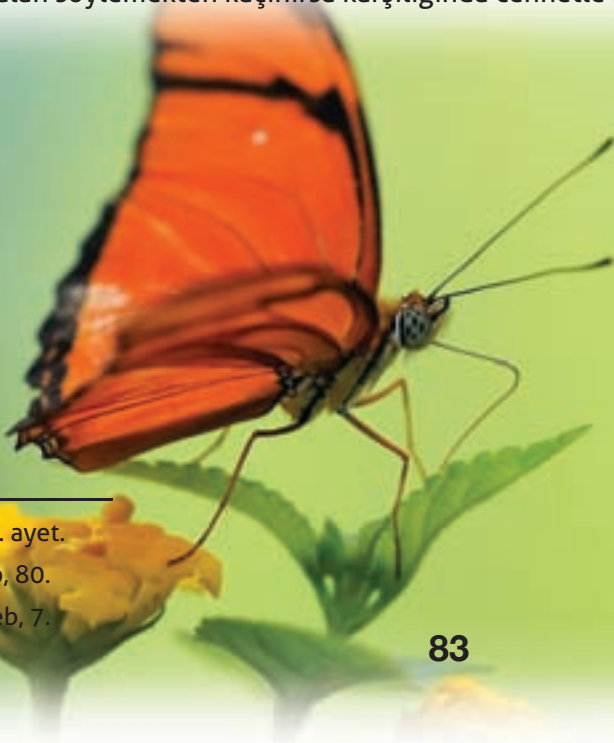
Hiçbir insan kendisine yalan söylenmesini, başkaları tarafından aldatılmayı hoş karşılamaz. Örneğin yalan üzerine kurulu bir alışverişten zararlı çıkan kişi, kendisini aldatan hakkında hoş düşüncelere sahip olmayacaktır. İyi bir insan olmak, öncelikle doğruyu söylemekle mümkündür. O hâlde başkalarına yalan söylememeli, onları aldatmamalıyız. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Yalandan sakınınız! Çünkü yalan kötülüğe, kötülük ise cehenneme götürür. Gerçekten insan çokça yalan söylediği zaman Allah katında en yalancı (kimse diye) yazılır. Doğruluktan ayrılmayınız. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Gerçekten insan her zaman doğru söylese Allah katında en doğru (insan diye) yazılır."⁹

Yalanın masumu ve zararsızı yoktur. Görünüşte hiçbir zararı yok gibi görünse bile bu şekilde söylenen bir yalan en azından söyleyen kişiyi yalana alıştıracaktır. Hz. Muhammed (s.a.) şaka bile olsa yalan söylenmemesini¹⁰ isterken insanların yalan söylemeye bu yolla alışmalarını hoş karşılamamıştır. Kişi, şaka amaçlı da olsa yalan söylemekten kaçınırsa karşılığında cennetle müjdelendiği.

8 Ahzab suresi, 70. ayet.

9 Ebu Davud, Edeb, 80.

10 Ebu Davud, Edeb, 7.

Bazen insana doğruları söylemek zor gelebilir. Ancak kişi yine de doğru sözlü olmaktan çekinmemelidir. Doğru sözlü olmak iyi insanın özelliğidir ve kişi zorda kalacak da olsa doğruyu söylemelidir. Çünkü Allah Kur'an-ı Kerim'de doğruların yardımcısının kendisi olduğunu belirtir.¹¹

TEMEL AYET

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki, Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır." (Ahzab suresi, 70-71. ayetler.)

Yukarıdaki ayetler bize hangi mesajları veriyor?

İyi bir insan olmanın bir diğer gereği de güvenilir olmaktır. Güvenilir olmak için öncelikle doğru sözlü olmamız gerekir. Yalan söyleyen insanlara karşı kimse güven duymaz.

Güvenilir olmayan kötü niyetli kişilerin özellikleri Hz. Muhammed (s.a.)'in bir hadisinde şöyle sıralanır: "İkiyüzlülüğün belirtisi dördtür: Kendine bir şey emanet edilince ihanet eder, konuştuğunda yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, biriyle tartışırken aşırıya gider (nerede duracağını bilmez)."¹²

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen iyi insanlardan biri de Hz. Lokman'dır. Sağlam karakterli ve hayatı boyunca iyi özellikleri kendinde barındırmış bir kişi olan Hz. Lokman'a "Bu değerini hangi özelliklerine borçlusun?" denildiğinde o şöyle cevap vermiştir: "Doğru konuşmak, emaneti yerine getirmek ve gereksiz işleri terk etmek."¹³

Özetle Müslüman özü-sözü doğru, içi dışı bir olan ve kendisine güvenilen, başkalarına zarar vereceği düşünülmeyen kişi olmalıdır. Hz. Muhammed (s.a.) en ideal Müslümanın elinden ve dilinden başkalarına zarar gelmeyen kişi olduğunu ifade etmiştir.¹⁴

11 Fussilet suresi, 30. ayet.

12 Müslim, İman, 106.

13 İman, Malik, Kelam, 7.

14 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 186.

2.2. Adaletli ve Merhametli Olmak

Ne dersiniz?

Adalet kavramından ne anlıyorsunuz?

Yöneticilik zor ve sorumluluk gerektiren bir iştir. Ancak adaletli olunursa bu sorumluluğun üstesinden gelinebilir. Adaletli olmak, küçük yaşlarda öğrenilmesi gereken bir ilkedir. Örneğin sınıfta adaletli davranan bir sınıf başkanı herkes tarafından sevilir itirazlar az olur, sınıfta hoşnutsuzluklar yaşanmaz. İyi bir yönetici yönettiği insanlar arasında ayırım yapmaz, herkesin hakkı ne ise onu verir. İyi yönetici adaletli olmalıdır. Adaletli yönetici bu özelliğinden dolayı Allah tarafından ayrıca ödüllendirilecektir.¹⁵

TEMEL AYET

Kur'an-ı Kerim'de kişinin kendi ve yakınları aleyhine de olsa adaletten sapmaması gerektiği şöyle açıklanır: "Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, bükür (doğru şahitlik etmez), yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisa suresi, 135. ayet.)

Anne-babalar da çocukları arasında adaletli davranmalı ve küçük yaşlarda bu duyguyu onlara aşılamalıdır. Hz. Muhammed (s.a.) çocukları arasında ayırım yapan tanıdıklarını adaletli olmaları konusunda sık sık uyarırdı. Peygamberimiz döneminde şöyle bir olay yaşanmıştır:

O dönemlerde yaşamış olan Nu'man b. Beşir anlatıyor: "Babam servetinin bir kısmını bana bağışladı. Bunun üzerine annem 'Ben bu işe razı değilim, Allah'ın Resulü bunu onaylarsa başka.' diye itiraz etti. Babam, servetinin bir kısmını oğluna bağışladığını söylemek ve Efendimizin onayını almak üzere yanına gitti. Allah'ın Resulü ona, "Bunu bütün çocuklarına yaptın mı?" diye sordu. Babam, "Hayır," diye cevapladı. Efendimiz, "Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında adalet gösterin!" buyurdu. Bunun üzerine babam döndü ve o bağışladığı malı geri aldı."¹⁶

15 Buhari, Ezan, 36.

16 Müslim, Hibe, 13.

Hız Muhammed (s.a.) çocukları arasında ayırım yapmazdı, adaletliydi. Bu özelliğini bilen herkes onun kararlarına razı olurdu. İnsanlar haklarının yenmeyeceğini bildikleri için bir anlaşmazlığa düştükleri zaman onu hakem tayin ederlerdi. Çünkü o, doğru bildiğini kimseden korkmadan söyler, insanlar arasında adaletle hükmederdi.

Merhamet edenlerin en merhametlisi Allah'tır.¹⁷ Allah, kullarından da birbirlerine karşı merhamet etmelerini ister. Merhametli olmakla ilgili birçok ayet ve hadis bulunmaktadır. Onlardan biri şöyledir: "Büyüğümüzün hakkını tanımayan ve küçüğümüze merhamet etmeyen bizden değildir."¹⁸

TEMEL HADİS

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet etmeye ve birbirlerine şefkat göstermeye tek bir beden gibidir. O bedenin bir organı (bir mümin) acı çektiği zaman, bedenin diğer organları (müminler) da uykusuz kalıp acı çekerler." (Müslim, Birr ve Sıla, 66.)

Yukarıdaki hadis bize ne anlatmaktadır?

İyi bir insan olma yolunda en güzel örnek Hz. Muhammed'dir. Arkadaşları onun, tanıdıkları en merhametli ve affedici insan olduğunu söylerlerdi. Efendimiz de yaşadığı sürece onların bu düşüncelerini destekleyici pek çok söz ve davranışta bulunmuştur. Onlardan biri şöyledir:

Bir gün arkadaşlarından birisi Hz. Peygamberi torunu Hasan'ı öperken görünce şaşırarak: "Benim on çocuğum var, daha onlardan birini öpmedim." demiş. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz şöyle bir uyarıda bulunmuştur: "Şüphesiz ki merhamet etmeyene merhamet olunmaz."¹⁹

Merhamet sadece insanlara gösterilmemelidir. İyi bir insan tüm canlılara karşı merhametli olmalıdır. Diğer canlılar her ne kadar bizim hizmetimiz için yaratılmış olsalar da onlar bize Allah'ın emanetleridir. Bu yüzden onlara zarar verecek davranışlar gösterilmemelidir. Onlara güzel davranmak iyi bir insan olmanın gereğidir. Böyle davranan kişi sevap kazanır. Tıpkı şu örnekte olduğu gibi:

Peygamber Efendimiz şöyle bir olay anlatmıştır: "Eskiden birisi yolda yürürken birden susadığını hissetti. Hemen bir kuyuya indi ve suyundan içti. Tam kuyudan ayrılmıyordu ki bir köpekle karşılaştı. Hayvancağız susuzluktan dilini çıkarmış, soluyor, nemli toprağı yalıyordu. Yolcu (kendi kendine): 'Bu köpek de benim gibi çok susamış.' dedi ve kuyuya indi. Yanında suyu taşıyacağı bir kap olmadığı için ayakkabısını su ile doldurdu. Sonra (kuyudan çıkarmak için) ayakkabıyı ağzı ile tuttu. Dışarı çıktı ve suyu köpeğe içirdi. Allah da bu yaptığından dolayı o kulunu övdü ve onun günahlarını bağışladı." Peygamberimizin arkadaşları sordular: "Ey Allah'ın Elçisi! Hayvanlara su vermede bize sevap var mıdır?" Resulullah "Evet" dedi. "Her canlıya (su verilerek) yardım edilmesinde sevap vardır." buyurdu.²⁰

17 Tirmizi, Salat, 348.

18 Buhari, Edebü'l-Müfred, 130.

19 Müslim, Fedail, 65.

20 Buhari, Musakat, 9.

2.3. İffetli Olmak

Ne dersiniz?

Hicretten sonra Medineli Müslümanlardan bazı kişiler Resulullah'tan (bir şeyler) istediler. O da onlara verdi. Sonra tekrar istediler yine verdi. Yanındaki tükenince "Yanımdaki malı sizden asla gizlemem. Ancak kim iffetli olmak isterse Allah onu iffetli yapar. Kim de elindeki ile yetinirse Allah onu zengin yapar. Sabretmeye gayret edene Allah sabır ihsan eder. Hiç bir kimseye sabırdan daha geniş bir ihsanda bulunulmamıştır." buyurdu. (Ebu Davud, Zekat, 28.)

Yukarıdaki hadiste iffetli olmak hangi anlamda kullanılmıştır?

Müslüman haramlardan uzak duran, helal ve temiz olan iş ve davranışlar yapmaya çalışan kişidir. Allah'ın kendini başıboş bırakmadığını bilir, dünyanın geçici olduğunu aklından çıkarmaz. Yaptıklarından sorumlu olduğuna ve ahirette yaptıklarından hesaba çekileceğine inanır. Bu özellikleriyle Allah katında "salih" (iyi) insanlar arasında bulunmaya hak kazanır.

İffetli olmak, söz ve davranışlarda haram ve çirkin işlerden uzak durmaya çalışmaktır. İffetli kişi ayrıca şüpheli gördüğü ve kendisinin de rahatsızlık duyduğu işleri yapmamaya çalışır. Örneğin topluluk içinde yüksek sesle konuşmaz, bağırıp çağırılmaz, başkasının ardından ileri geri konuşmamaya önem verir.

TEMEL HADİS

Hz. Muhammed (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Siz bana altı şeyi garanti edin, ben de size cennete girmeyi garanti edeyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin. Söz verdiğinizde sözünüzü yerine getirin. Size bir şey emanet edildiğinde emanete dikkat edin. Allah'ın yasakladığı günahlardan uzak durarak iffetinizi koruyun. Harama bakmaktan sakının. Ve elinizi haram işlerden çekin." (Ahmed b. Hanbel, 5, 323.)

İslam'dan önceki dönem "Cahiliye Dönemi" diye isimlendirilir. Bu dönemin genel özelliklerinden biri de insanların her türlü çirkin işi rahatça ve pişmanlık duymadan yapmalarıydı. Mekke'de yaşanan bu kötü duruma Hz. Muhammed (s.a.)'in gönderilmesiyle son verildi. Çünkü Hz. Peygamber insanlardan önceki yaşam tarzlarını bir kenara bırakıp iffetli bir yaşam sürmelerini istemişti. İslam'ı tercih eden insanlar Hz. Muhammed (s.a.)'in bu isteğine kadınlara değer vererek, ailenin kutsallığına inanarak, içki kumar gibi kötü alışkanlıklardan uzaklaşarak olumlu cevap verdiler. Kadın erkek herkes iffetli yaşamaya özen gösterir olmuştu. Çünkü Kur'an-ı Kerim, iffetli bir yaşam sürülmesi ve haramlardan kaçınılması konusunda kadın erkek ayrımı yapmaz. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın mükâfatlandıracağı ve günahlarını bağışlayacağı söylediği insanların özellikleri sayılır. Bu insanların hangi şartları taşıdığı sayılırken bu şartlar hem kadınlar hem de erkekler için şöyle sıralanır: "Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, Allah'a itaat eden erkekler ve kadınlar, doğru yolu tercih eden erkekler ve kadınlar, sabreden erkekler ve kadınlar, alçak gönüllü erkekler ve alçak gönüllü kadınlar, sadaka veren erkekler ve kadınlar, oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."²¹

Düşünelim

Hz. Peygamber bazı zamanlar şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Ben senden hidayet, takva, iffet ve (gönül) zenginlik dilerim." (Müslim, Zikir ve Dua ve Tevbe ve İstiğfar, 72.)

Yukarıdaki hadis üzerinde konuşunuz.

21 Ahzâb suresi 35. ayet

2.4. Yardımsever ve Cömert Olmak

Ne dersiniz?

Üniversite sınavına hazırlanan iki liseli genç gecenin bir yarısı otobüs beklemektedir. Evlerine gitmek için bekledikleri sefer günün son seferidir ve sabaha kadar başka bir otobüs seferi yoktur. Az sonra uzaktan otobüsün ışıkları görünmüştür ve hava oldukça soğuktur. Biletleri çıkarmak için güç bela, uyuşmuş ellerini ceplerine sokarlar. Durakta bir hareketlilik olur o anda. Kendileri gibi son seferi bekleyen genç bir çift arasında endişeli bir konuşma geçer. Biletleri kalmamış ve o saatte açık bir yer bulmak da mümkün değildir. Kucağında küçük bir bebek tutan adam korkuyla etrafa bakınırken gençlerden Mehmet Naci, elindeki dört öğrenci biletini adama uzatır. Dört yarım bilet iki tam biletin karşılığıdır. Adam rahatlamının verdiği bir yüz ifadesiyle elini cebine atar ve para çıkarır.

Mehmet Naci parayı geri çevirir. Genç baba ısrar eder ancak her ısrarında geri çevrilir. Sonunda Mehmet Naci, "Lütfen siz de böyle zor durumda kalan bir başkasıyla karşılaşırsanız aynısını yapın." der. Hep birlikte otobüse binerler.

(Bu eser için hazırlanmıştır)

Hikâyenin sizde uyandırdığı duygu nedir? Zor durumdaki kişi siz olsaydınız yardım eden hakkında ne düşünürdünüz? Sizce insanlar başkalarına niçin karşılıksız yardım ederler?

İslam dininde paylaşma ve yardımlaşmaya çok önem verilmiştir. Örneğin İslam'ın beş temel esasından biri zekât ibadetidir. Zekâtın dışında her yıl ramazan ayında verilmesi vacip olan fitre de bir yardımlaşma şeklidir. Bunların dışında sadaka ve karşılıksız yapılan her tür yardımı içine alan infak da Müslümanların yardımlaşma biçimleridir.

İyilik sahibi insan her durumda, her şartta başkalarının iyiliğini düşünen kişidir. Kendi içinde bulunduğu şartları ne olursa olsun çevresindekiler ondan hep iyilik görmelidir. Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de, Allah'a saygısı olan insanların her şartta başkalarına iyilik yaptıklarını şöyle açıklar: "O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."²²

22 Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

İyi insan olma isteğinin güçlenmesinde ahiret inancı önemli rol oynar. Ahirete inanan kişi iyi insan olmaya çalışır, öbür dünyada hesap veremeyeceği işleri yapmamaya dikkat eder. Aynı zamanda dünyada başkalarına iyilik etmeye çalışır. Allah kendisine neyi emrettiyse en samimi duygularla o görevi yerine getirmeye çalışır. Kur'an-ı Kerim'de bu konuya şöyle dikkat çekilir: "Rablerinden korkarak titreyenler, Rablerinin ayetlerine inananlar, Rablerine eş koşmayanlar, Rablerine dönecekleri için kalpleri ürpererek vermeleri gerekeni verenler, işte onlar iyi işlerde yarış ederler, o uğurda ileri geçerler."²³

İyilik sahibi insan başkalarına yardım etmeye çalışır. Onun bir önemli özelliği de bu yardımı içten gelecek ve severek yapmasıdır. O, yaptığı yardımın boşa gideceğini asla düşünmez. Bu konuda Peygamberimizin hayatında şöyle bir örnek olay yaşanmıştır:

Bir gün Hz. Peygamber eve gelir, eşine sorar:

"Dünkü koyundan bize ne kaldı?"

Bir gün önce kesilen koyunun çoğu ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Eşi cevap verir:

"Bir but kaldı ey Allah'ın Resülü!"

Gerçekten de evlerinde bir parça et kalmıştı geriye. Çoğu dağıtılmıştı konu komşuya, fakir-fukaraya. Oysa Hz. Peygamber'in düşüncesi farklıydı ve onun cevabı bize gerçekte yapılan yardımların boşa gitmediğini gösterir niteliktedir. Şöyle karşılık verir:

"Hayır, asıl bir butun dışındakiler bize kaldı..."²⁴

23 Müminun suresi, 57-61. ayetler.

24Tirmizi, Kıyamet, 33.

İyi insan, elinden geldiğince başkalarına yardım eder. Eğer yardım etmeye gücü yoksa kendisi de ihtiyaç sahibi ise bunu en güzel şekilde anlatır. Yardım isteyenleri azarlamaz, onlara kötü davranmaz. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur: "Eğer Rabb'inden umduğun bir rahmeti beklerken (darlık dolayısıyla) onlara yüz çevirecek olursan bu durumda onlara yumuşak söz söyle."²⁵ Hz. Muhammed (s.a.) her şeyini başkalarıyla paylaşırdı. Verecek bir şeyi kalmadığında da onlara güler yüzle ve kibarca durumu anlatırdı.

Düşünelim

"Akrabalara, çaresi olmayan yoksullara, yolda kalan muhtaç yolcuya, Allah'ın tanıdığı, belirlediği sorumluluğu yerine getir, onların hakkını ver. Malını layık olmayan yerlerde harcayarak saçıp savurma. Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdır. Şeytan ise Rabb'ine karşı çok nankördür. Eğer Rabb'inden umduğun bir rahmeti beklerken (darlık dolayısıyla) onlara yüz çevirecek olursan bu durumda onlara yumuşak söz söyle. Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın. Doğrusu senin Rabb'in dilediği kimsenin rızkını genişletir ve dilediğine bir ölçüye göre verir. O kullarını gören ve haberdar olandır."

(İsra suresi, 26-30. ayetler.)

Yukarıdaki ayetlere göre iyi insan nasıl davranmalıdır? Düşününüz.

3. İYİLİKTE YARIŞMALI VE YARDIMLAŞMALIYIZ

Ne dersiniz?

"Asr'a yemin olsun! Şüphesiz insan ziyandadır, zarardadır. Ancak iman eden, salih ameller işleyen, birbirlerine hakkı ve sabırlı olmayı tavsiye edenler hariç." (Asr suresi, 1-3. ayetler.)

Birbirine hakkı ve sabrı tavsiye etmek ne demektir?

²⁵ İsra suresi, 28. ayet.

İnsan, hayatı boyunca iyilik yapmaya çalışmalıdır. İyilik konusunda başkalarıyla yarışmalıdır. Bollukta, darlıkta, gençlikte ve yaşlılıkta iyilik yapmak iyi insan olmanın gereğidir. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle söylemiştir: "Mümin, cennete girinceye dek herhangi bir hayırlı işten asla doymaz."²⁶

Kıskançlık İslam dinine göre yasaktır. Peygamberimiz kıskanç değildi ve kimsenin bir başkasını kıskanmasını istemezdi. Ancak şu iki durumda başkalarına imrenmenin, gıpta etmenin doğru olduğunu ifade eder. Ona göre örnek insan;

- Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malı başkalarına dağıtan kimseye,
- Allah'ın kendisine ilim verdiği ve bu ilimle başkalarının doğru yolu bulmasını sağlayan kimseye karşı gıpta duyan insandır. Gıpta etmek kıskançlık olmayıp başkası tarafından yapılan iyiliğin imkân verilerek kendisi tarafından da yapılmasını istemektir. Böylece hayırda yarışılmış olur.²⁷

TEMEL AYET

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "İyilik ve Allah'a saygılı olma üzerine yardımlaşın. Kötülük ve günah işleme üzerine yardımlaşmayın!" (Mâide suresi, 2. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre iyi insan nasıl davranmalıdır? İyilikte yardımlaşmak nasıl olur? Düşününüz.

Hz. Peygamberin arkadaşları iyilikte yarışlardı. Her nerede bir hayır işi olsa sevabını kaçırmak istemezlerdi. Peygamberimiz zamanında Tebük Savaşı için hazırlık yapılmaktaydı. O yıllar kıtlık zamanlardı. Erzak ve mala şiddetle ihtiyaç duyulmaktaydı. Hazırlıklar için herkes elinden gelen yardımı yapmaya başladı. Maddi gücü olan Müslümanlar ordunun ihtiyaçları için varlıklarının bir kısmını bağışladılar. Abdurrahman b. Avf'ın sekiz bin dirhem (gümüş para birimi) değerinde zenginliği vardı. Yarısını evi için ayırdı, yarısını getirdi. Peygamberimiz onun için hayır duada bulundu. Bu yardımların en büyüğü ise Medine'nin en zenginlerinden olan Hz. Osman'dan gelmiştir. Kaynaklarda Hz. Osman'ın hazırlıklar için 300 deve yükü eşya ile 1000 altın para verdiği yazılıdır.²⁸

²⁶Tirmizi, İlim, 19.

²⁷Buhari, İlim, 15.

²⁸Tirmizi, Menakıb, 18.

İyilikte yarışma konusunda Hz. Ömer ile Hz. Ebu Bekir arasında tatlı bir rekabet vardı. Hz. Ömer bu rekabetle ilgili bir anısını şöyle anlatır: "Bir gün Hz. Peygamber herkesin elinden geldiğince sadaka vermesini istedi. O zamanlarda benim maddi durumum iyiydi. İşte Ebu Bekir'i geçebileceğim bir gün varsa işte o bu gündür, dedim. Malımın yarısını gidip Hz. Peygamber'e teslim ettim. Peygamber Efendimiz bana bir soru sordu: "Çoluk çocuğuna ne bıraktın?" Ben de "Getirdiğim kadarını onlar için ayırdım." dedim. Sonra Ebu Bekir de elindekileri getirdi. Peygamberimiz ona da sordu: "Ailene ne bıraktın?" Ebu Bekir şöyle cevapladı: "Allah ve Resulünün sevgisini!" Kendi kendime dedim ki: "Hiçbir iyilikte Ebu Bekir'i asla geçemeyeceğim."²⁹

Peygamber Efendimiz iyilikte yarışılmasını isterdi. Kendisi de elinden geldiğince başkalarına iyilik yapardı. Kendisine bir ihtiyaç için gelenleri elinden geldiğince geri çevirmezdi.

Gerek Kur'an-ı Kerim'de bulunan ayetler gerekse Peygamberimizin hadislerinde Müslüman kişinin cömert ve yardımsever olması gerektiği anlatılır. İyilik sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda herkesin katılımının sağlandığı toplumsal bir iş olmalıdır. İnsanların başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı olduğu toplumlarda birlik ve beraberlik hâkimdir, huzur ve güven esastır.

İyiliklerin toplumun geneline yayılması amacıyla vakıflar, dernekler ve yardım örgütleri kurulmuştur. Büyük çaplı yardım gerektiren ihtiyaçlarda iş birliği yapmak amaca daha uygundur. Kaynaklar daha verimli kullanılabilir. Dünya üzerinde birçok devlete ait bu türden kurumlar bulunur. Ülkemizde de Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi devlete ait kurumların yanında birçok özel kuruluş çalışmalar yapmaktadır. Yardımlaşma amacıyla oluşturulan kurum ve kuruluşlara elimizden gelen desteği göstermek gerekir.

29 Ebu Davud, Zekât, 27.

Düşünelim

Peygamberimiz zamanında Müslüman olanlar Medine'ye gelirlerdi. Böylece Peygamberimizi daha yakından tanır, İslam'ın kurallarını öğrenme fırsatı yakalarlardı. Bir süre sonra memleketlerine döndüklerinde öğrendiklerini çevrelerindekiilere aktarırlardı. Medine'de kaldıkları süre içinde orada bir evleri olmadığı için Medine'nin yerli halkı tarafından misafir edilirdi. Bu amaçla bir adam Medine'ye misafir olarak gelmişti. Peygamberimizin arkadaşlarından biri onu evine götürdü. Yemek için sofraya oturacaklardı. Evin hanımını evde ancak bir kişiye yetecek kadar yiyecek olduğunu söyleyince kocası dedi ki: "Çocukları uyut, kandili de söndür, yemeği de misafirin önüne yaklaştır."

Kadın denileni yaptı. Çocuklarını, aç oldukları hâlde uyuttu, ışığı söndürdü ve yemeği misafirin önüne koydu. Ev sahibi loş ışıkta yer gibi yaparken misafir onların aç olduğundan habersizdi. Karnını doyurduktan sonra herkes uyudu. O evin halkı, çocuklar da dâhil aç olarak sabahladılar. (Tirmizi, Tefsîru'l-Kur'ân, 59.)

Allah da o kimselerin bu davranışını överek haklarında ayet gönderdi: "Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip misafir olarak gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri muhtaç olsalar bile onları önde tutarlar. Kim kendini cimrilikten korumuşsa, işte onlar saadete erenlerdir." (Haşr suresi, 9. ayet.)

Yukarıda anlatılan yardımlaşma örneğinde dikkatinizi çeken ne oldu? Bu metinden nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

4. İYİLİĞİ EMREDİP KÖTÜLÜĞE ENGEL OLMALIYIZ

Ne dersiniz?

Kötülüklerle karşı hiç kimsenin birbirini uyarmadığı bir yerleşim birimi hayal edin. Orada hiçbir iyilik de yapılmıyor olsun. Böyle bir yerde yaşamak ister miydiniz? Niçin?

Allah, temeli iyiliğe dayalı olan iş ve davranışların yapılmasını emretmiş, kötü diye nitelenen işleri yasaklamıştır. Müslüman olan kişilerden bu kurala uymaları beklenir. İslam'a göre Allah'ın yapmamızı emrettiği iyi işler "maruf", kaçınılması gereken kötülükler "münker" diye isimlendirilir.

Bizler çevremizde meydana gelen olaylar karşısında duyarsız kalmamalıyız. İyi işlere destek olmalı, kötülükler karşısında tepki göstermeliyiz. Kur'an-ı Kerim'de iyiliği desteklemek anlamında "emri bil maruf", kötülüğe engel olmaya çalışmak anlamında ise "nehyi anil münker" kavramları kullanılmıştır. Allah bizden iyiliği emreden, kötülüğe engel olan insanlar olmamızı bekler. Bu beklentisini şu ayette açıklamıştır: "Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."³⁰ Bu ayete göre toplum içinde bir kesim insan mutlaka uyarıcı olmalı, iyilikleri desteklemeli, kötülüklerden sakındırmalıdır. İslam kültüründe "emri bil maruf nehyi anil münker ilkesi"; toplumda iyiliğin hâkim olması ve yaygınlaşması; kötülüğün önlenmesi ve azalması amacını güder. Böylece erdemli bir toplum oluşturulup bu toplumun düzen ve huzur içinde yaşaması için zemin hazırlanmış olur.

Her toplumda huzur ve düzeni bozacak davranışlar meydana gelebilir. Hırsızlık, içki, kumar gibi kötü davranış ve işler toplum hayatı içinde sıkça görülebilir. Bu tür durumlarda İslam'ın Müslümanlardan istediği, kötü ve zararlı iş yapan kimseleri güzel bir üslupla uyarmak, yapabiliyorsa kendine ve çevresine zarar vermesine engel olmaya çalışmaktır. Ancak hiçbir ilke zorla uygulanamaz. Bu nedenle kişilerin bir kötülüğü terk etmeleri için ikna olmaları gerekir. İkna sürecinde de kötülüğü yapan kişi incitilmemeye özen gösterilmelidir.

30 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.

Bir kötülükle karşılaştığımızda nasıl davranmamız gerektiği Peygamberimiz tarafından en yalın hâliyle şöyle açıklanmıştır: "Sizden kim bir kötülük görürse (seyirci kalmayıp) onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle ondan nefret etsin. Ancak bu sonuncusu imanın en zayıf hâlidir."³¹ Bu hadise göre bir kötülük karşısında üç türlü davranış şekli bulunur. Bunlar sırasıyla şöyledir:

- Eliyle düzeltmek: Yani kişinin, kötülüğü bizzat kendisinin sonlandırmasıdır. Bu, genelde devlet eliyle ve yetkililerce yapılır. Örneğin çevreyi kirleten kimselerin bunu yapmamaları için önlemler almak ve yaptırımlar uygulamak devletin görevidir. Ya da trafikte başkalarının hayatlarını tehlikeye atarcasına araç kullanan kimseye müdahale etme işi emniyet güçlerinin görevidir. Herkes kendince ve istediği gibi yaptırım uygulayamaz. Yaptırım uygulamak için yetki sahibi olmak gerekir. Ancak kişinin kendine ait olan yerlerde yapılan kötülükleri engellemeye hakkı vardır ve bu eliyle düzeltme kapsamına girer.

- Diliyle düzeltmek: Kişinin karşılaştığı bir kötülüğü engellemeye gücü olmadığı zaman bunu yapabilecek olan kişi ve kurumlara haber vermesidir. Örneğin mahallemizde kış aylarında yakacak ihtiyacı olan ancak geliri olmayan aileler var ve bizim onlara yardım etmeye gücümüz yetmiyorsa bunu yapabilecek maddi gücü olan kişi veya kurumlara haber vermeliyiz. Sonuç olarak iyilik konusunda yardımlaşma veya bir kötülüğe engel olma tüm topluma ait bir sorumluluktur. Arkadaşlarımızı, küçüklerimizi yaptıkları bir kötülük karşısında uyarmamız da bu tür bir düzeltme olabilir.

- Kalbiyle nefret etmek: Bazı kötülükler karşısında hiçbir düzeltme imkânımız olmayabilir. Örneğin çok uzak bir belde meydana gelmiş bir kötülüğü televizyondan izlemişsek ve düzeltmek için elimizden hiçbir iş gelmiyorsa o zaman kalbimizle o kötülükten nefret ederiz. Hiç olmazsa o kötülüğe karşı umursamaz bir tavrımızın olmadığını kalbimizle göstermiş oluruz.

TEMEL AYET

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların, insanlık için doğru yolu hatırlatıcı olması gerektiğini söyler. İyilik ve kötülük konusundaki görevimizi şöyle açıklar: "Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız." (Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.)

31 Müslim, İman, 78.

Haksızlık ve kötülükler karşısında tepkisiz kalmak içinde olduğumuz topluma zarar verir. Dolayısıyla kendimize de zarar verir. Hz. Peygamber bir hadisinde birlikte yaşayan kimseleri aynı geminin yolcuları diye nitelemiş ve alt katta su almak için delik açmak isteyen kimsenin, durdurulmazsa gemiyi batıracağını söylemiştir.³² Bunun gibi bir toplum içinde haksızlık ve kötülük yapanlar uyarılmazsa toplum yok olacak ve orası yaşanmaz hâle gelecektir. Bu yüzden insanlar kendileriyle doğrudan ilgili olmasa bile yapılan bir kötülük karşısında tepkisiz kalma hakkına sahip değildir.

Düşünelim

Toplumda iyilikleri çoğaltmak ve kötülükleri azaltmak için topluca neler yapılıyor? Bu konuda yapılabileceklerle ilgili yeni fikirler neler olabilir? Düşününüz.

Değerlendirme Çalışmaları

1. İslam dininin insanların iyiliği için koyduğu kurallara örnekler veriniz.
2. İyi bir insanda bulunması gereken özellikler nelerdir?
3. Doğru sözlü ve güvenilir olmanın kişinin hayatında sağlayacağı yararlar nelerdir?
4. Aşağıda boş bırakılan yerleri karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

Adaletli

Allah

sadaka

nehy-i ani'l münker

Merhamet edenlerin en merhametlisi'tır.

Zekât ve İslam'ın emrettiği yardımlaşma yollarından bazılarıdır.

İslam dinine göre kötülüğe engel olmaya çalışmak "....." diye ifade edilmiştir.

Anne-babalar da çocukları arasında davranmalı ve küçük yaşlarda bu duyguyu onlara aşılmalıdır.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. Aşağıdakilerden hangisi İslam'da kötülükler karşısında yapılmaması gereken bir davranıştır?

- a) Kötülük karşısında kayıtsız kalmak
- b) Kişinin düzeltmeye gücü varsa kötülüğe engel olması
- c) Kendi düzeltmeyen başkasından yardım istemesi
- d) Kötülüğü engellemeye imkanı yoksa ortak olmaması

6. Aşağıdaki davranışlardan hangisi toplumda iyiliğin yaygınlaşmasını sağlayan işlerden değildir?

- a) Yapılan iyi işlere destek olmak
- b) Başkasının iyiliğini düşünmek
- c) Yapılan iyiliği görmezden gelmek
- d) İyiliklerin övülmesi ve teşvik edilmesi

7. Aşağıdaki durumlardan hangisi Hz. Muhammed'in merhametli olma konusunda gösterdiği örnek davranışlardandır?

- a) Çocuklarını sevmeyen birisini uyarması
- b) Her konuda doğru sözlü olması
- c) İsteyeceğini yalnız Allah'tan istemesi
- d) Kendisine verilen emanetleri koruması

6. ÜNİTE

İSLAM'A GÖRE SORUMLULUKLARIMIZ

Hazırlık Çalışmaları

- 1. Mükellef sözcüğünün tanımını ilmihâllerden araştırınız.*
- 2. İnsanın sorumlulukları ile ilgili büyüklerinle söyleşi yapınız.*
- 3. Akrabalarımıza karşı ne gibi sorumluluklarımız olduğu konusundaki düşüncelerinizi deftere yazınız.*

1. SORUMLULUK BİLİNCİ

Ne dersiniz?

Annelerimiz baş tacımızdır. Bizimle ilgilenirler, ihtiyaç anımızda hemen yardımımıza koşarlar. Bebeklik ve çocukluk dönemlerimizde tek başımıza yaşamımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Anneler dünyaya getirdikleri çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmeselerdi sizce bunun sonucu ne olurdu?

Hepimizin toplum içinde farklı rolleri vardır. Ailemiz içinde anne-babamızın çocuğu, dedemizin torunu, okulda öğrenci, iş yerinde çalışan ya da işveren olabiliriz. Her durumda yapmamız gereken farklı görevlerimiz vardır.

Toplumda da farklı meslekler vardır. Her bir meslek toplumun farklı bir ihtiyacını giderir. Doktorlar sağlık alanında, öğretmenler eğitim, polisler de güvenlik alanında görev yüklenmişlerdir. Hepimiz üzerimize düşen görevleri eksiksiz yaparsak toplumumuzun sağlıklı ve huzurlu yaşamasına katkıda bulunmuş oluruz.

Birbirimize karşı yapmamız gereken görevlerimizin yanında, Allah'a karşı da bazı sorumluluklarımız vardır. İslam dini sorumluluk yüklenmiş olan insanlara "mükellef" adını vermiştir. Yani insanoğlu Allah tarafından kendisine teklif edilen kulluk görevlerini kabul etmiş olduğu için mükelleftir. Kur'an-ı Kerim'de insanın yüklendiği sorumlulukların ağırlığına şöyle dikkat çekilmiştir: "Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. ..."¹ Ancak mükellef olmak için birkaç özellik taşımak gerekir. Bunların başında akıl gelir. İnsanoğlu kendisine verilen akıl ve irade (seçme hürriyeti) nedeniyle sorumludur.

Kişinin mükellef sayılması için ergenlik çağına girmiş olması da gerekir. Çünkü bebekler ve çocuklar henüz yaptıklarından sorumlu olmayacakları bir çağıdadır. Akıl gelişimleri sorumluluk almaya uygun çağa gelince mükellef sayılırlar. Peygamberimiz mükellef sayılmayan üç grup insanı şöyle sıralamıştır: "Üç kişiden kalem (sorumluluk) kaldırılmıştır (yaptıklarından hesaba çekilmezler); uyanıncaya kadar uyuyan, genç oluncaya yani akli erinceye kadar çocuk ve akli dengesi bozuk olanlar."²

1 Ahzab suresi, 72. ayet.

2 Tirmizi, Hudud, 1.

TEMEL HADİS

Hz. Peygamber bir hadisinde, Müslümanın sorumluluklarına şöyle dikkat çekmiştir: "Müminin, mümin üzerinde altı hakkı vardır: Hasta olduğunda onu ziyaret eder. Öldüğünde cenazesinde bulunur. Davet ettiğinde davetine karşılık verir. Karşılaştığında ona selam verir. Aksırdığında yerhamükâllah (Allah sana merhamet etsin.) der. Yanında da olsa uzakta da olsa iyiliğini ister." (Nesai, Cenaiz, 52.)

Hepimizin Allah'a, Peygamberimize, kendimize, ailemize, akrabalarımıza, komşularımıza, topluma, çevre ve doğaya karşı sorumluluklarımız bulunur. Sorumluluklarımızın neler olduğu Allah tarafından bize bildirilmiş ve Peygamberimiz tarafından da nasıl yerine getireceğimiz örnek olarak gösterilmiştir. Biz de dünyadan ayrılıncaya kadar aklımız erdiği sürece her bir sorumluluğumuzun farkında olmalı ve hesabını veremeyeceğimiz işler yapmamalıyız.

Düşünelim

Sizce sorumluluklarını sürekli ihmal eden biri, ne tür sıkıntılarla karşılaşır? Düşününüz.

2. ALLAH'A KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Allah'a karşı sorumluluğumuzun başında öncelikle onu sevmek ve ona saygı duymak gelir. Sevgi ve saygının birlikte hissedilmesi kısaca "takva" ile de ifade edilebilir. Rabb'imize olan sevgi ve saygımızdan ötürü onun bizden beklediği işleri yapmaya istekli oluruz. Kur'an-ı Kerim'de takva sahibi insanlardan bahsedilir. Allah'a karşı duydukları sevgi kaynaklı saygıları olan bu insanlar gayba inanırlar, namazı kılarlar ve zekâtı verirler. Yalnız Allah tarafından bilinen, insanların Allah'ın yardımı olmadan öğrenemeyecekleri konulara (gayba) inanmak Allah'a olan sevginin eseridir. Bu durum aynı zamanda Allah'a güvenildiği anlamına gelir.

Allah'ın var ve bir olduğuna inanmak en temel sorumluluğumuzdur. Rabb'imiz bizden, önce kendisinin var olduğuna meleklerle inanmamızı ister. İnsanlardan peygamberler gönderdiğini ve bu peygamberlere ilahî mesajlar verildiğini kabul etmemizi buyurur. Her şeyi bir ölçüye göre yarattığını söyler. En sonunda kendi huzuruna çıkacağımızı ve hesap vereceğimizi anlatır. İman konusunda üzerimize düşen görev şöyle bir ayetle açıklanmıştır: "Ey inananlar! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba inanmakta ısrarcı olun. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü reddederse şüphesiz derin bir sapıklığa düşmüştür."³ Hz. Peygamber'in bir hadisine göre de Allah'ın kulları üzerinde uymalarını istediği hakkı, kendisine ortak koşmamalarıdır.⁴

Allah'a karşı diğer bir sorumluluğumuz ise ibadet etmektir. Onun kulları olarak onun için namaz kılmalı, oruç tutmalı, zekât vermeli ve şartlarını taşıyorsak hac görevini yerine getirmeliyiz. İbadetlerin hayatımızda önemli bir yeri vardır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de yaratılış amacımızın kulluk olduğunu şöyle açıklar: "Ben ... ve insanları yalnız bana kulluk etsinler diye yarattım."⁵ Kulluk etmek Allah'a karşı ibadet görevlerini yerine getirmekle olur.

Bir diğer sorumluluğumuz güzel ahlak sahibi olmak, dünyada buna göre davranmaktır. Allah bizim kötü ve çirkin işlerden uzak durmamızı ister. İyi ve güzel işler konusunda yardımlaşmamızı emreder. O güzel işler yapmamızdan razı olmuş, çirkin işler yaptığımızda ise tevbe fırsatları sunmuştur. Yaptığımız bir kötülükten hemen vazgeçip ardından bir iyilik yaparak tevbe etmeliyiz. Tevbe etmek de üzerimizdeki sorumluluk çeşitlerinden biridir.

Sahip olduğumuz her şeyi bize Allah vermiştir. Alıp verdiğimiz nefes, yiyecekler, içtiğimiz bir yudum su hep onun nimetidir. O bizlere bu nimetleri verip karşılığında teşekkür etmemiz gerektiğini belirtir. Verdiği bu nimetlere karşılık şükretmek de sorumluluklarımızdandır. Allah'a olan şükürümüzü sözlerimizle, davranışlarımızla ve ona karşı duyduğumuz içten sevgimizle gösteririz. Dualarımızda onu sevdiğimizi söyler, namazlarda şükür için secdeye kapanırız. Onun bize verdiği nimetlere razı olur, aç gözlülük yapmayız.

3 Nisa suresi, 136. ayet.

4 Müslim, İman, 48.

5 Zâriyât suresi, 56. ayet.

Allah'a karşı görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. O bize türlü nimetler verdiği gibi bu nimetleri kısıabilir de. Bolluk içinde yaşarken şükretmek nasıl sorumluluğumuz ise darlıkta sabretmek de öyledir. Hz. Peygamber Allah'a inanan insanın iki durumda da nasıl bir tavır sergilemesi gerektiğini şöyle ifade eder: "Müminin hâline şaşarım, çünkü onun işleri hep hayırdır. Bu da yalnız ona özgüdür. Çünkü o, sevindirici bir şeyle karşılaşınca şükreder, bu kendisi için hayır olur. Zararlı ve üzücü bir şeyle karşılaşınca sabreder, bu da kendisi için bir hayır olur."⁶ İki durumda da bizlere düşen görev doğru seçim yapmaktır.

Allah'ın bize uymamız için gönderdiği emir ve yasaklar vardır. Bu emir ve yasakların neler olduğu Kur'an-ı Kerim'de açıklanmıştır. O, doğru yolu bulalım diye bize Kur'an-ı Kerim'i gönderdi. O hâlde bizim üzerimize düşen görev Kur'an-ı Kerim'i okuyup anlamaya çalışmak, içindeki ayetlerin bize hangi mesajları verdiğini öğrenmektir. Ancak kişinin sadece kendisinin okuması ve anlaması sorumluluklarını tamamen yerine getirdiği anlamına gelmez. Sorumluluk sahibi olan bir Müslüman başkalarının da Kur'an-ı Kerim'le doğru yolu bulmalarını ister. Bunun için örnek olmaya çalışır.

Düşünelim

"Ey iman eden kullarım! Şüphesiz ki benim yeryüzüm geniştir. O hâlde, ancak bana kulluk edin." (Ankebut suresi, 56. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre Allah'a karşı en temel sorumluluğumuz nedir? Düşününüz.

3. PEYGAMBERİMİZE KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

"Ey inananlar, Allah'a ve Peygamberine itaat edin, Kur'an'ı dinlediğiniz hâlde ondan yüz çevirmeyin." (Enfal suresi, 20. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre Hz. Peygamber'le ilgili yapmamız gereken nedir?

Hz. Muhammed (s.a.) tüm insanlığa yol gösterici olarak gönderilmiştir. İslam'a girmek için kelime-i şehadet getirilir. Bu cümlenin içinde Allah'a imandan sonra hemen Peygamberimizin adı geçer. Hz. Muhammed (s.a.)'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanmak, ona karşı sorumlu olduğumuz ilk konudur. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de Allah'a itaatın emredildiği ayetlerde Peygamberimize uymak da açıkça emredilmiştir. Hz. Peygamber'e uymanın kaynağı Allah'ı sevmektir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle bir ayet bulunmaktadır: "(Resulüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı

⁶Müslim, Zühd, 64.

bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁷ Hz. Peygamber de kendisine uyulması gerektiğini şu sözlerle belirtmiştir: “Kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur; kim bana baş kaldırırsa Allah’a baş kaldırmış olur...”⁸

Peygamberimize uymak, onun yaşadığı gibi yaşamaya çalışmaktır. Allah onu bize örnek olsun diye göndermiştir. İbadetlerimizde, inancımızda, nasıl bir ahlaka sahip olmamız gerektiği konusunda hep o bizlere örnek olmuştur. Çeşitli ibadetlerle ilgili “Benim bu ibadeti nasıl yaptığımı görüyorsanız siz de aynısını yapınız.” derdi. Örneğin namaz ibadetini Müslümanlar ondan öğrenmişler, yapılışı ile ilgili anlamadıklarını ona sormuşlardır.

Kur’an-ı Kerim’de iman, ibadet, ahlak ve İslam’a ait hükümler yer alır. Ancak Kur’an-ı Kerim ibadetler konusunda ayrıntılı açıklamalarda bulunmaz. İbadetlerin nasıl yapılacağı ile ilgili ayrıntıları Peygamberimizin sünnetinden öğreniriz. Örneğin Kur’an-ı Kerim’de Allah imkânı yetenlerin ömründe bir defa hac yapmalarını istemiş ancak hacın nasıl yapılacağı ile ilgili ayrıntıları açıklamamıştır. Ancak Hz. Muhammed hac görevini yapmak isteyenlerin onu örnek alması gerektiğini şöyle ifade etmiştir: “Hac ibadeti için yapmanız gerekenleri benden öğreniniz.”⁹

Peygamberimizi örnek almak isteyen biri öncelikle onu tanımalıdır. Onu tanımadan, hayatını öğrenmeden onu örnek almak mümkün değildir. Hz. Peygamber’i örnek almak aynı zamanda bir iman prensibidir. Çünkü Kur’an-ı Kerim’de ancak Allah’a ve ahiret gününe inananların Allah Resulünün yaşam tarzını örnek aldıkları ifade edilir.¹⁰

7 Âl-i İmran suresi, 31. ayet.

8 Buhari, Cihad, 109; Müslim, İmaret, 32.

9 Buhari, Hacc, 32.

10 Ahzab suresi, 21. ayet.

Hz. Peygamber'in yaşam tarzını örnek almak için sözlerini bilmeye de ihtiyaç vardır. Bunun için Hz. Muhammed (s.a.)'e ait olan sözler okunmalı, anlamları öğrenilmelidir. Hz. Peygamber kendisine karşı sorumluluklarımızdan birisini şöyle anlatır: "Kim benim unutulmuş bir sünnetimi (hatırlatıp yayarak ve yaşayarak) diriltirse ve insanların onunla amel etmelerine vesile olursa o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltmeden onların sevapları kadar kendisi de sevap alır..."¹¹ Bu hadiste de açıklandığı gibi Hz. Peygamber'in unutulmuş ve artık uygulanmayan bir davranışını yeniden uygulanır hâle getirmek onu olan vefa borcumuzdur. Bunu da ancak onun sözlerini yaşantımızda uygulayarak yapabiliriz.

Hz. Peygamberin ismi her anıldığında salavat getirmeyi kendimize bir görev biliriz.

Düşünelim

Bazı sahabeler Hz. Aişe'ye sordu: "Peygamberimizin ahlakı nasıldı?" O şöyle cevap verdi: "Onun ahlakı Kur'an'dı." (Müslim, Salatü'l-Müsafirin, 139.)

Yukarıdaki hadise göre Kur'an-ı Kerim'e uymak isteyen bir Müslümanın yapması gereken sizce nedir?

4. KENDİMİZE KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

Hz. Muhammed (s.a.) kişinin kendi değerini azaltacak davranışlardan kaçınmasını tavsiye etmiştir. O şöyle buyurmuştur: "Kendinize beddua etmeyiniz... (Zira bu durum) dileklerin kabul edildiği zamana denk gelir de Allah bedduanızı kabul ediverir." (Müslim, Zühd, 74.)

Kişinin kendi değerini düşürecek davranışlardan kaçınması ne demektir?

Bizler Allah'ın yarattığı en değerli varlıklarız. Yeryüzü ve içindekiler bizim için yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, "Şüphesiz biz insanı en güzel şekilde yarattık." ifadesi kullanılmaktadır. Ancak en değerli varlık olan insan bu değerini iyi bilmeli ve ona göre davranmalıdır. İnsanın kendine karşı en büyük görevi kendi değerinin farkında olmak ve bu değeri korumaktır.

¹¹ İbn Mace, Mukaddime, 15.

İnsan kendi yüce ve üstün niteliğini, değerini korumak için Allah'a inanmalı ve yalnız ona kulluk etmelidir. Aksi hâlde en değerli varlık olan insan değerini kaybetmiş olur. Çünkü Allah'tan başka bir varlığa inanarak kendinden daha az değerli bir varlığa kulluk etmiş olacak, bu da onun değerini azaltacaktır.

TEMEL AYET

Kendimize karşı en büyük sorumluluğumuz Allah katında değerli olmaya çalışmaktır. Çünkü insanın kendine yapabileceği en büyük iyilik güzel iş ve davranışları çok yaparak Allah'a olan sevgi ve saygısını (takva) ispatlamak ve cennete girmektir. Kur'an-ı Kerim, takvalı olmayı en şerefli olmayla eş değerde tutmuştur: "...Şüphesiz ki Allah'ın katında sizin en üstünüz, en takvalı olanınızdır. Muhakkak ki Allah (soy, nesep ve mevkinizi) çok iyi bilendir..." (Hucurat suresi, 13. ayet.)

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özellik, akıllı bir varlık olmasıdır. Ancak akıl tek başına insanı diğer varlıklardan daha değerli yapmaz. Çünkü kişi aklını kötü yolda kullanırsa zor durumda kalır. Bu nedenle insan, aklını iyi yolda kullanmalıdır. Akıl kendisine verilen en güzel nimetlerden biri olduğunu bilmeli ve onu kendisine vereni hiç unutmamalıdır.

İnsanoğlu olarak bir ömrümüz vardır. Doğar, büyür, yaşlanır ve ölürüz. Dünyada kaldığımız süre içinde güzel ve doğru işler yapmak için kendimizi güzel yetiştirmeliyiz. Yaşantımızda yapacağımız işler bizi cennete götürmeli, kendimizi bu uğurda çalışmaya yönleltmeliyiz. Kendini güzel yetiştirmek isteyen kişi yararlı bilgiler edinmelidir. Kitap okuyup kendini geliştirmelidir. Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmeli, meal-tefsir gibi kaynaklardan okuduğu ayetlerin anlamlarını öğrenmelidir. Ayrıca Hz. Peygamber'in hayatını okumalı ve onu daha yakından tanımaya çalışmalıdır. İbadetlerini yapmaya önem vermelidir. Hz. Peygamber genç yaşlarda ibadet etmeyi alışkanlık hâline getirmiş Müslümanların değerli olduğunu ifade etmiştir. O kıyamette rahat ve huzurlu bir gölgelikte cennete girmeyi bekleyecek olan yedi grup insandan birinin de "Rabbine kullukla/ibadetle yetişen gençler"¹² olduğunu söylemiştir.

Zamanımızı iyi değerlendirmeli, güzel ve yararlı işler yapmaya çalışmalıyız. Güzel hobi ve alışkanlıklar edinmeli, kötü ve zararlı işlerden uzak durmalıyız. Ayrıca vaktimizi de boşa geçirmemeliyiz. Toplum içinde yapmaya çekindiğimiz kötü davranışları tek başımızayken de yapmamalıyız. Kimse görmese de Allah'ın bizi gördüğünü unutmamalıyız.

12 Buhari, Ezan, 36.

İnsanın kendine ait güzel prensipleri olmalıdır. Düzenli bir hayat sürmeli, başkalarından beklediği saygı ve huzuru önce kendisine göstermelidir. İbadetlerini yerine getirmeli, Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçınmalıdır. Hem beden hem de akıl sağlığını bozacak, aynı zamanda aile ilişkilerini zedeleyecek, diğer kötülöklere zemin hazırlayacak olan içki, kumar gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durmalıdır. Bedeninin kendisine verilen bir emanet olduğunu unutmamalı ve ona zarar verecek işler yapmamalıdır.

Düşünelim

Siz kendinize karşı sorumluluklarınızı yerine getiriyor musunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. ANNEMİZE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

Bir sahabe Hz. Peygambere bir soru sorar: "Ey Allah'ın Resulü! Dünyada birine iyilik yapmayı düşünsem bunu en çok kim hak eder?" Peygamberimiz o sahabenin dört kere ve ısrarla sorduğu bu soruya cevap olarak ilk üç seferinde "Annen." demiştir. Sonuncusunda "Baban." buyurmuştur. (Buhari, Edeb, 2.)

Sizce yukarıdaki hadisten anne-baba haklarıyla ilgili nasıl bir mesaj çıkarılabilir?

İslam dini ana-baba haklarına çok önem verir. Onlar bizi büyük bir özveri ile yetiştiren insanlardır. Biz daha dünyaya gelmeden annemiz bizim için sıkıntı çekmeye başlar. Aylarca karnında bizi taşır. Biz doğduktan sonra yine aylarca üzerimize titrer. Şefkatiyle kucaklar, hastalığımızda uykusuz kalır, düştüğümüzde onun da canı yanar.

Kur'an-ı Kerim'de annemizin bizim için yaptıkları ile ilgili şöyle bir ayet bulunur: "Biz o insana anne-babasına güzel davranmayı tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle karnında taşıdı ve zahmetle doğurdu... Nihayet olgunluk çağına ulaşır kırk yaşına girdiği zaman 'Ey Rabb'im, beni öyle yönlendir ki bana ve aneme-babama verdiğin nimetine şükredeyim ve hoşnut olacağın iyi bir iş yapayım. Soyumdan gelenleri de benim için iyi kimseler eyle... der."¹³ Anneler ve babalar için en güzel hediye, çocuklarının hayırlı bir evlat olmasıdır.

Önceleri anne babalarına daha çok muhtaç olan çocuklar ilerleyen yıllarda büyürler. İhtiyaçları gün geçtikçe azalır. Artık kendi kendilerine yeten bireyler olurlar. Öte yandan anne-babalar zamanla ihtiyarlar. Önceleri rahatlıkla yapabildikleri bazı işleri göremez olurlar. Artık onlara destek olma sırası çocuklara gelmiştir. Bu durumda çocuklar anne-babalarına yardımcı ve destek olmalıdırlar. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şu tavsiyede bulunulur: "Onlar ihtiyarken ikisine de merhametle tevazu kanatlarını indir ve şöyle de: Ey Rabb'im! Onların beni küçükten terbiye edip yetiştirdikleri gibi, sen de kendilerine merhamet et!"¹⁴

TEMEL AYET

"Rabb'in sadece kendisine ibadet etmenize ve anne-babanıza da en iyi şekilde davranmanıza hükmetti. Eğer onlardan biri veya her ikisi yaşlanmış olarak yanınızda bulunuyorsa sakın varlıklarından veya onlara hizmetten bıkkınlıkla kendilerine 'Öf!' diyecek ölçüde bile kötü söz söyleme! Onları azarlama ve daima onlara karşı tatlı dilli ve gönül alıcı ol!" (İsrâ suresi, 23. ayet.)

Bizler anne-babalarımıza karşı saygıda kusur etmemeliyiz. Onlara adlarıyla hitap etmek, konuşurken sözlerini kesmek, kızmak, bağırarak, susturmak ve isteklerine karşı duyarsız kalmak gibi olumsuz davranışlardan kaçınmalıyız. Ancak saygılı olmak; onların yanında hiç konuşmamak, fikirlerini ortaya koymamak demek değildir. Burada saygıdan kastedilen, fikrini ortaya koyarken kişinin konuşma ve davranış tarzına dikkat etmesidir.

13 Ahkâf suresi, 15. ayet.

14 İsrâ suresi 24. ayet.

Düşünelim

Bir adam şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resulü! Annem babam hayatta olmasa bile onlara karşı yapabileceğim bir iyilik var mıdır?"

Hız. Peygamber "Evet, onlara dua etmek, onların (günahlarının) bağışlanmasını Allah'tan dilemek, verdikleri sözleri (vasiyetleri) yerine getirmek, anne-babanın akrabalarına karşı sıla-i rahimde bulunmak, anne-babanın dostlarına ikram etmek." buyurdu. (Ebu Davud, Edeb, 129; İbnu Mace, Edeb, 2.)

Hadise göre anne babamıza karşı ne tür görevlerimiz olabilir?

Hız. Peygamber, insanın vefat ettikten sonra dünyadan alacağı bir sevap kalmadığını söyler. Ancak üç durumda kişi dünyadan ayrılmış olsa bile sevap kazanmaya devam eder. Üç durumdan biri, anne babasının arkasından hayır duası eden iyi bir evlattır.¹⁵ Bu kimse her dua edişinde veya iyilik yapışında anne-babası da sevap kazanır. Çünkü onun güzel davranışlar yapması için gerekli terbiyeyi onlar vermiştir. İnsanın güzel davranışlar sergilemesi başarıdır ve bu başarıya emek harcamış ebeveynler de sevaptan nasiplerini alırlar. Yaşarken veya vefatlarından sonra onlar için hayır duada bulunmak güzel davranışlardır.

Hız. Muhammed (s.a.) bir babanın evladına bırakabileceği en güzel mirasın "onu güzel terbiye etmesi"¹⁶ olduğunu söylemiştir. Onların bize verdiği terbiyeye göre hareket etmemiz onları çok sevindirir.

6. AKRABALARIMIZA KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

Akrabalarına karşı sorumluluk bilincine sahip bir insan hangi davranışları sergiler?

¹⁵ Müslim, Vasiyyet, 14; Tirmizi, Ahkam, 36.

¹⁶ Tirmizi, Birr, 1952.

Ailemizden sonra en yakınlarımız olan akrabalarımıza karşı da bazı görevlerimiz bulunur. Akrabalarımıza karşı en temel sorumluluğumuz, onlarla iyi ilişkiler içinde olmak ve ilgimizi kesmemektir. Hz. Peygamber akrabalarıyla görüşmeyen, onlardan ilgisini tamamen çekenler için şöyle söylemiştir: "Akrabayla ilgisini kesen cennete giremez."¹⁷

İslam dini akrabalarla olan ilişkiye "sıla-i rahim" demiştir. Sıla-i rahim akrabalık bağına sağlam tutmak gibi anlamlara gelir. Sıla-i rahim tek taraflı olmaz. Akrabalar karşılıklı olarak birbirlerini gözetmeli, ilişkilerini devam ettirmelidir. Örneğin iki akrabadan biri her bayramda ziyarete gidip tek taraflı olarak sürekli arıyorsa bu doğru değildir. Ancak yine de akrabayı gözetmenin doğrusu, gelmeyene de gitmektir. Bu konuda şöyle bir olay anlatılır: Bir adam Peygamberimize der ki: "Ya Resulallah! Benim akrabalarım var, ben onları ziyaret ediyorum, onlar benimle ilişkiyi kesiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben onlara anlayışlı ve yumuşak davranıyorum, onlar bana kaba ve cahilce davranıyorlar." Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurur: "Eğer dediğin gibiyse sen böyle davrandıkça Allah'ın yardımı seninledir."¹⁸

Akrabalarımızla ilgili üzerimize düşen bir diğer görev de düğün, bayram, nişan, sünnet gibi mutlu olunan günlerde onların sevinçlerini paylaşmaktır. Onların üzüntülerini paylaşmak da akrabalarımıza karşı sorumluluklarımız arasındadır.

TEMEL HADİS

Bazen yardım ettiğiniz amcanız ya da halanız şöyle bir dua etmiş olabilir: "Allah razı olsun, hayırlı uzun ömürler versin." Elbette bu duanın içten yapıldığına inanırız. Belki de bu dualar nedeniyle aşağıdaki hadiste anlatılan şu mükâfatlar alınabilir. Allah bize dünya ve ahirette hayır, iyilikler verebilir: "Bir kimse rızkının çoğalmasını ve ömrünün uzamasını isterse akrabasını kollayıp gözetсин." (Buhari Edeb 12; Müslim, Birr, 20.)

Akrabalar her alanda birbirini desteklemelidir. Birbirlerini kıskanmamalı, arkalarından konuşmamalı ve kötülememelidirler. Birisi diğerinin başarısı ile sevinmeli, kötü bir şeyle karşılaştığı zaman birlikte çözüm aranmalıdır. Bunların dışında diğer insanlar arasında olduğu gibi akrabalar arasında da bazı görevler bulunur. Evine yemeğe davet etmek, zaman zaman aramak, hastalandığında ziyaret etmek, vefat ettiğinde cenazesine katılmak bunlardan bazılarıdır.

17 Buhari, Edep, 11, Müslim, Birr, 18.

18 Müslim, Birr, 22.

Düşünelim

Hz. Peygamber "Teyze anne yarısıdır." buyurdu. (Tirmizi, Birr, 6.)

Teyzelerimize ve diğer akrabalarımıza nasıl davranmamız gerekir? Yukarıdaki hadisi de dikkate alarak tartışınız.

7. KOMŞULARIMIZA KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

Sizce "Ev alma, komşu al." sözüyle ne kastediliyor olabilir?

Komşular birbirleriyle iyi geçinmeli, birbirleri hakkında iyi şeyler düşünmeli, birlikte mutlu olmayı hedeflemelidirler. Zaman zaman birbirlerine hediye göndermeleri, karşılaştıklarında güler yüzle selamlaşmaları, yardıma çağırdıklarında hemen gitmeleri iyi komşuluğun gereğidir.

Komşularımızla aynı yerde birlikte yaşar, devamlı karşılaşır, yaşadığımız mekânları paylarız. Onlar zorda kaldığımızda imdadımıza koşar, biz yokken evimize göz kulak olur, bizimle yardımlaşır. İyi bir komşu, birlikte yaşadığı insanlara mutluluk ve huzur verir.

Günümüzde büyük binalarda yaşıyoruz. Şehir hayatının getirdiği imkânlarla birlikte bazı değerlerimiz değişmektedir. Aynı apartman içindeki komşulukla, bahçeli evlerden oluşan mahallelerde olan komşuluk farklıdır. Yeri geldiğinde asansörde karşılaşan insanların hiç konuşmadığı, karşılaştıklarında selam vermedikleri olur. Oysa aynı apartmanda altlı üstlü yaşayan insanlar da birbirinin komşusudur. Birbirlerini tanımaları ve dayanışma içinde olmaları gerekmektedir.

TEMEL HADİS

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Cebrail bana komşuluk hakkının önemini o kadar tavsiye etti ki neredeyse komşuyu komşuya mirasçı yapacak sandım." (Müslim, Birr ve Sıla, 141.)

Hız Muhammed (s.a.) komşuların birbirlerine güvenmesi gerektiğini söyler. Bunun da imanın bir gereği olduğunu açıklar. Bir gün arkadaşlarına hitaben üç defa "Vallahi iman etmiş olmaz." dedikten sonra kendisine sorulan "Kim ey Allah'ın Resulü?" sorusuna şu şekilde cevap vermiştir: "Komşusunun, kötülüklerinden güven içinde olmadığı kişi."¹⁹

Herkesin maddi durumu, konumu, toplumsal statüsü aynı değildir. Komşular arasında da durum böyledir. Farklı zenginliklerde, farklı mesleklerde olan komşular arasında ayrışma olmamalıdır. İnsanlar imkânlarından dolayı küçük görülmemelidir. Çünkü bu durum komşular arası düşmanlık ve çekememezliğe neden olur. Hız Muhammed (s.a.) komşular arasında sevginin artması, öfkenin yok olması için hediyeleşmesini tavsiye etmiştir. Ancak komşunun komşuya verdiği hediye küçük bile olsa küçümsenmemeli, hediyeyi veren incitilmemelidir.

Düşünelim

Sizce toplumda komşuluk haklarına gereken önem veriliyor mu? Bu konudaki gözlemleriniz nelerdir?

Hız Peygamber komşular arası hediyeleşme ile ilgili şunları söylemiştir: "Birbirinize hediye verin, çünkü hediye kalpteki düşmanlığı, kını giderir."²⁰ Hız Peygamberin ailesi komşularıyla iyi geçinir, onlara hediye verirdi. Kendilerine en yakın kapısı olandan başlayarak daha uzak evlere de hediye verme işi sürerdi. Hız Peygamberin Ebu Zer adlı sahabeye verdiği şu tavsiye dikkat çekicidir: "Ey Ebu Zer! Çorba pişirdiğin vakit suyunu çok koy ve komşularını gözet!"²¹

Komşular arasındaki sorumluluklardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Mutlu günlerinde sevincine, kederli günlerinde üzüntüsüne ortak olmak,
- Borç veya ödünç bir para veya mal isteyince vermek,
- Hastalanınca ziyaretine gitmek,
- Maddi sıkıntıda olan komşuya destek olmak,
- Yardım isteyince yardımına koşmak,
- Ölünce cenazesine katılmak,
- Kokusu komşunun evine gidecek bir yemek yapınca ona da bir miktar göndermek,
- İzni olmadan evinin bitişiğine bina dikmemek.

¹⁹Müslim, İman, 73.

²⁰Tirmizi, Velâ, 2130.

²¹Müslim, Birr ve Sıla, 142.

Düşünelim

Komşuların birbirlerini daha iyi tanımaları ve komşular arasında daha sağlam ilişkiler kurulması için neler yapılabilir? Tartışınız.

8. TOPLUMA KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.” (Nahl suresi, 90. ayet.)

Yukarıdaki ayette toplumun huzurunu ilgilendiren hangi ilkeler bulunmaktadır?

Hepimiz toplum içinde yaşıyoruz. Birlikte yaşamamızın gerektirdiği bazı kurallar vardır. Toplumsal kurallar sosyal yaşamda düzen ve huzuru sağlamak için vardır. Bu kurallara uyarak toplumda barış ve huzura katkı sağlamış oluruz.

Topluma karşı sorumluluklarımızın ilki, hak ve adalet ilkesinden ayrılmamaktır. Toplamların varlığını sürdürmesinde adalet önemli bir ilkedir. Bu ilkenin zedelenmesi, herkesin kendi hakkını kendisinin almaya çalışması sonucunu doğurur. O zaman da toplumda çatışma ve kargaşa olur, bundan da toplum zarar görür. Sorumluluk sahibi bir Müslümanın, ne kendisi ne de başka bir tanıdığı için adaletten taviz vermesi doğru olur. Hz. Peygamber kendisine gelerek, suç işlemiş bir Mekkeli kadınla ilgili aracılık yapmak isteyen Üsâme b. Zeyd'e kızmış, o suçu işleyenin kendi kızı da olsa cezasını vereceğini söylemiştir.

Her toplumda kavga ve tartışmalar yaşanabilir. Ancak önemli olan, bunları büyütmemek ve toplumun bölünmesine neden olmamaktır. Peygamberimiz tartışmada aşırıya kaçmanın Müslümana yakışmadığını, bunun ikiyüzlü insanların çirkin bir özelliği olduğunu söyler.²²

²² Müslim, İman, 106.

Günah işlemek başlı başına kötü bir davranıştır. Ancak bazen işlenen bir günah gizli kalmadığı takdirde çok daha zarar verici olur. Örneğin hırsızlığın yaygın olduğu toplumlarda kişilerin can ve mal güvenliği azalır. İnsanlar yaptıkları günahlardan çekinmez ve açıktan yapmaya başlarsa herkes bundan zarar görür. Toplum içinde başkalarına zarar verecek davranışlarda bulunmamalıyız. Örneğin kişinin elindeki kesici, delici bir aleti başka birine doğrultması yanlıştır.²³ Ya da trafikte giderken diğer araçları tehlikeye atacak davranışlar sergilemesi doğru olmaz.

TEMEL HADİS

Hz. Peygamber topluma karşı önemli bir görevin de herkesi ilgilendiren işlere layık olanların gelmesini sağlamak olduğunu söylemiştir. Aksi takdirde toplumun devamlılığında bahsedilemeyecektir. Bu konuda şöyle buyurur: "İşler layık olmayanlara teslim edilince kıyameti bekleyin!" (Buhari, Rikak 35; ilm 2.)

Topluma karşı bir diğer sorumluluğumuz ise insanların iyiliği için çalışmaktır. Bu nedenle herkese iyilik yapmaya çalışmalıyız. İnsanların iyiliği ve faydası için çaba harcamalıyız. Toplum olarak güzel şeyler yapmaya çalışmalı, güzel işler başlatmalıyız. Toplumda var olan kötü ve zararlı işlerin bitirilmesi ya da eksik olan iyi işlerin yapılmaya başlanması için ilk adımı atanlar daha çok sevap kazanırlar.

Muhtaç olanlar da toplumumuzun önemli bir kısmını oluştururlar. Bir arada yaşamının bir gereği olarak zenginler fakirleri korumalı ve kollamalıdır. Bunun için İslam dini zekât ve sadaka gibi ibadetleri emretmiş, böylece fakirleri korumuştur. Bize düşen görev, maddi durumumuz nispetince fakirlere destek olmak ya da bu amaçla kurulmuş kurum ve kuruluşlara yardımda bulunmaktır. Yoksul ve muhtaç durumda olan kimselere düşen ise fakirlikten kurtulmaya çalışmaları ve kendi çalıştıkları kazançlarını yemeleridir.

Düşünelim

"Bir adam yolda yürürken bir diken dalı bularak onu kenara çekti, Allah da onun bu hareketini takdir edip onu bağışladı." (İbn Mace, Edeb, 7; Ebu Davud, Edeb, 159.)

Yukarıdaki hadise göre toplumun iyiliği için başka neler yapılabilir? Düşününüz.

9. ÇEVREYE KARŞI SORUMLULUKLARIMIZ

Ne dersiniz?

Küresel ısınma, ozon tabakasının delinmesi ve buzulların erimesi ifadelerini hiç duydunuz mu? Bunlar ne demektir?

Dünyamız her geçen gün biraz daha yaşıyor. İçinde yaşayanlar olarak onu istediğimiz gibi kullanıyoruz. Ancak yeryüzü her geçen gün güzelliğini biraz daha kaybediyor. Kirlenilen su kaynakları, kesilen ağaçlar, yanan ormanlar, yenilenmek için yüzlerce yıl beklemek zorunda. Hâlbuki Allah yeryüzünü en mükemmel şekilde yaratmıştır. Her şeyi bir ölçüye göre ve olağanüstü bir ahenkle var etmiştir.

İnsan eve ihtiyacı olunca ağaç, demir kullanır. Yiyeceğe ihtiyacı olunca hayvan ve bitkileri tüketir. Ancak yeryüzünün imkânları sınırsız değildir. Bir gün sona erecek olan bu imkânları israf etmemek gerekir. Kaynakların israf edilmemesi gerektiği ile ilgili şu hadis çok dikkat çekicidir: Hz. Peygamber, abdest almakta olan bir sahabenin yanına uğradı ve ona, "Nedir bu israf?" dedi. "Abdestte israf mı olurmuş?" deyince şöyle buyurdu: "Evet. Akarsuyun kenarında bulunsan bile!"²⁴

Günümüzde çevre sorunları denilince ilk olarak akla, doğal kaynakların kirlenmesi ve tüketilmesi gelmektedir. Özellikle kış aylarında yoğunlaşan hava kirliliği kimi yerlerde ciddi boyutlardadır. Başta insan olmak üzere diğer canlı türleri de bu kirlilikten etkilenmekte ve doğal hayat ciddi şekilde tehlike altına girmektedir. Ancak son yıllarda bu konuda oluşmaya başlayan bilinç, insanlığı harekete geçirdi. Bize düşen, bu bilinçle uygun olarak tek bir bireyin yapması gerekenleri yapmaktır. Örneğin daha çok toplu taşıma araçları kullanmak, imkânları israf etmemektir vb.

TEMEL AYET

"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın; belki de (tuttukları kötü yoldan) dönerler." (Rum suresi, 41. ayet.)

²⁴ İbn Mace, Taharet, 425.

Evimiz, evimizin etrafı, bahçemiz, mahallemiz, cadde ve sokaklar, denizler, ovalar, Dünya'mızı kuşatan atmosfer tabakası çevremizi oluşturur. Çevre kirliliğinin önlenmesi önemlidir. Temiz bir çevreye sahip olmak sadece insanlar için değil, tüm canlılar için önemlidir. Çünkü insanoğlu çevre ile iç içedir. Çevremizi iyi korumadığımız zaman hayatımızı sağlıklı bir şekilde devam ettirmemiz zorlaşır. Bundan sadece insanlar değil, diğer canlılar da zarar görür.

Düşünelim

Yakın çevrenizde bulunan olumsuzluklar karşısında tek bir kişi olarak size düşen görevler nelerdir? Çevremize karşı birlikte neler yapılabilir?

Değerlendirme soruları

1. İnsanların temel sorumluluk alanları nelerdir?
2. Sorumluluk sahibi bir insandan ne tür davranışlar beklersiniz? Örneklerle açıklayınız.
3. Kişinin topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesi durumunda kazanacağı yararlar nelerdir?
4. Aşağıda boş bırakılan yerleri karışık verilen kelimeleri kullanarak doldurunuz.

anne babamıza

salavat

kendimize

akrabasıyla

Yapamayacağımız işler için söz vermemek, başkalarına muhtaç olmamak için çalışmak karşı sorumluluklarımızdandır.

Adı anıldığında getirmek de Peygamberimize karşı sorumluluklarımız arasında yer alır.

Hz. Muhammed bir hadisinde ilgisini kesen kimsenin cennete giremeyeceğini söylemiştir.

Hayırlı bir evlat olmak, ihtiyaçlarını gidermek karşı sorumluluklarımızdandır.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. I- Namaz kılmak II- İnanç esaslarını kabul etmek III- Emir ve yasaklarına uymak
Yukarıda sayılanlar kime karşı sorumluluklarımız arasında yer alır?

- a) Peygamberimize
- b) Çevremizde bulunanlara
- c) Evrende bulunan varlıklara
- d) Allah'a

6. Aşağıdaki davranışlardan hangisi komşuların birbirlerine karşı sorumluluklarından değildir?

- a) Borç veya ödünç bir para veya mal isteyince vermek.
- b) Hastalanınca ziyaretine gitmek.
- c) Her sırrını paylaşmak.
- d) Mutlu günlerinde sevincine, kederli günlerinde üzüntüsüne ortak olmak.

7. Topluma karşı sorumluluklarının bilincinde olan bir insan aşağıdakilerden hangisini yapmamalıdır?

- a) Herkese ait olan yerlere zarar vermemelidir.
- b) Bir meslek edinerek toplumun gelişmesine katkı sağlamalıdır.
- c) Toplumun imkanlarını sadece kendisi için kullanmalıdır.
- d) Muhtaçlara yardım etmelidir.

SÖZLÜK

A

Ahd-i Atik: Tevrat.

amel: Yapılan iş, edim, fiil. Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.

amel-i salih: İçten davranış, gösterişsiz eylem, düzgün iş. Dine göre makbul olan işler.

arife günü: Dinî bayramlardan bir önceki gün.

aşevi: Yoksullara parasız yemek yedirilen veya dağıtılan yer, aşhane. Lokanta.

ayin: Dinî tören.

B

ba's: Yeniden dirilme, diriltme.

batıl inanç: Doğüstü olaylara, gizli ve akıl dışı güçlere, kehanetlere bağlı boş inanç.

Budist: Budizm dininden olan kimse.

büyü: Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, efsun, sihir.

C-Ç

cehennem: İnanılması gereken şeylere inanmayan ya da inandığı hâlde, inanmayanların hayatını sürdüren ve günahı affedilmeyen insanların ahiret âleminde cezalandırılacakları yer.

çorak: Toprak damlara çekilen, su geçirmeyenkilli toprak. Verimli olmayan toprak.

D-E-F

ebedî: Sonsuz, ölümsüz.

ebru: Kâğıt süslemeciliğinde kitre, kola vb. yapıştırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine, neft yağı ile sulandırılmış yağlı boya damlatılarak yapılan ve kâğıda geçirilen süs.

ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım, okul.

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın en güzel, en şerefli isimleri.

estetik: Güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu.

ezelî: Başlangıcı olmayan, öncesiz.

fitrat: İnsanın doğuştan sahip olduğu fiziki özellikler. Yaradılış, hilkat.

fitri: Doğuştan.

G

gazi: Müslümanlıkta düşmanla savaşıp sağ olarak geri dönen kimse.

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

gıybet: Çekiştirme, yerme, kötöleme.

görenek: Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet, alışkı.
günah: Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.

H-İ

hafız: Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse.

haham: Yahudi din adamı.

halife: Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.

havari: Hz. İsa'nın öğüt ve inançlarını yayma işiyle görevlendirdiği on iki yardımcısından her biri.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, desise, entrika.

hizp: Kur'an-ı Kerim'in beş sayfalık her bir bölümü.

hurafe: Dine sonradan girmiş yanlış, batıl inanç.

huşu: Alçak gönüllülük. Tanrı'ya boyun eğme, gönlü korku ve saygı ile dolu olma.

hutbe: Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.

İbranice: Tevrat'ın indirildiği Sami dili.

iftira: Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, bühtan.

ihanet: Gerektiğinde yardımda bulunmama, bir kimsenin güvenini yok etme. Evlilikte, sevgide aldatma, sadakatsizlik. Hıyanet, hainlik.

ihsan: İyilik etme, iyi davranma, bağışlama, bağışta bulunma.

ikrar: Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme. Benimseme, onama, kabul, tasdik.

infak: Hak yolunda malını harcama.

inkâr: Yaptığını, söylediğini, tanık olduğunu saklama, gizleme, yadsıma.

inziva: Dış dünyayla bütün bağlarını keserek Allah'la birleşebilmek için insanın kendi içine kapanması. Toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama.

K-L

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

kutsal: Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, mukaddes.

külfet: Zahmet, sıkıntı, zorluk, zorlu iş.

külliyeye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebîl, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü.

lütuf: Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım, ihsan, inayet, atıfet.

M-N

mahrem: Yakın akrabadan olduğu için nikâh düşmeyen kimse. Başkalarına söylenmeyen, gizli.

maḥşer: Kıyamet günü dirilenlerin toplanacakları yer. Büyük kalabalık.

materyal: Gereç. Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.

mescit: Genellikle minaresiz, küçük cami.

mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

mihrap: Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

minber: Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

miras: Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet. Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey.

mucize: Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller. İnsanları hayran bırakan, tabiatüstü sayılan olay.

muhkem: Sağlam, anlamı açık, yoruma gerek olmayan, okunduğunda manası hemen anlaşılır.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

mutasavvıf: Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Allah'a adanmış kimse, sofi.

mutmain: İnanmış, gönlü kanmış, emin olan.

münafık: Dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen.

müşrik: Allah'a ortak koşan kimse.

mütevazı: Alçak gönüllü. Gösterişsiz, iddiasız.

nebi: Kendisine kitap indirilmemiş peygamber.

O-Ö

olağanüstü: Alışılmıştan, benzerlerinden farklı olan; beklenmedik bir zamanda yapılan, önceden tasarlanmamış olan; büyük bir hayranlığa yol açan; harikulade, fevkalade.

örf: Yasalarla belirlenmemiş olan, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek, âdet.

P-R

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

put: Doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne.

Rahîm: Koruyan, acıyan, merhamet eden Allah.

Rahman: Herkese, her canlıya merhamet eden Allah.

reenkarnasyon (tenasüh): Ruh göçü. Ruhların bedenden bedene veya insandan başka varlıklara göç etmesi.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

S-Ş

sahabe: Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, Hz. Muhammed'in arkadaşları.

salavat: Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

sebil: Karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Allah tarafından verileceğine inanılan ödül.

Sıla-i rahim: Anne, baba ve akrabayı ziyaret etme.

sinagog: Yahudilerin ibadet etmek için toplandıkları yer, havra.

sûr: İsrafil'in kıyamet kopmadan önce ve yeniden dirilişi bildirmek üzere üflediği niteliğini bilmediğimiz alet.

şirk: Allah'ın birden çok olduğuna inanma, Allah'a ortak tanıma, eş koşma.

T

tarikât: Aynı dinin içinde birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde birbirinden ayrılan, Allah'a ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri.

tebliğ: İnsanları dine davet etme. Bildirme, haber verme.

tecvit: Kur'an'ın doğru okunmasını sağlayan bilim. Kelimelerin söylenişinde, seslerin çıkışlarına, uzunluk ve kısalıklarına göre okunması.

telkin: Bir duyguyu, bir düşünceyi aşılama. Ölmek üzere olan kişinin yanında Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed'in peygamberliğini hatırlatmak amacıyla yüksek sesle "kelime-i tevhit" okuma.

tesadüf: Yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi. Rastlantı, rast geliş.

tevekkül: Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma.

tezhip: Yazma kitaplarda, sayfaların yıldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama. Süsleme, bezeme.

tilavet: Kur'an'ı güzel ve yüksek sesle, usulünce okuma.

Ü-V-Y-Z

ümmet: Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak, onun ilkeleri etrafında toplanan Müslümanların tümü.

vaaz: Cami, mescit vb. yerlerde vaizlerin yaptığı, genellikle öğüt niteliği taşıyan dinî konuşma. Bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini doğruluğa, iyiliğe götürecek biçimde söz söyleme.

vacip: İslam dinine göre yapılması gerekli olan.

vaftiz: Hıristiyanlıkta yeni doğan çocuğa ilk günahı silmek ve onu Hıristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem.

vasiyet: Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

yörünge: Bir gök cisminin hareketi süresince izlediği yol. Hareketli bir noktanın izlediği veya çizdiği yol, mahrek.

zikir: Anma, söyleme, sözünü etme. Bir tarikata bağlı olanların Allah'ın adını art arda söylemesi.

KAYNAKÇA

- Afzalur Rahman, **Siret Ansiklopedisi** (Çev. Heyet), İnkılap Yayınları, İstanbul, 2003.
- Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Ateş, Süleyman, **Yeni İslam İlmihali**, Kılıç Kitabevi, Ankara, 1979.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, Bilmen Yayınevi, İstanbul, tsz.
- Buhârî, **Sahih-i Buhari ve Tercemesi**, çev. Mehmed Sofuoğlu, Ötüken Yayınları, I-XVII.
- **el-Edebü'l-Müfred**, çev.ve şerh, A. Fikri Yavuz, Sönmez Neşriyat, 1979, I-II.
- Canan, İbrahim, **Hadis Ansiklopedisi** (Kütüb-i Sitte), Feza Gazetecilik, İstanbul, 1995.
- Cilacı, Osman, **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- Darimi, **Sünen**, Madve Yayınları, İstanbul 1994, I-VI.
- Dereli, M.Vehbi, **İlmihal Bilgileri**, Konya, 2007.
- Döndüren, Hamdi, **Delilleriyle İslâm İlmihali**, Erkam Yayınları, İstanbul, 1991.
- Ebu Davud, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Ersoy, Mehmet Âkif, **Safahat**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- Esed, Muhammed, **Kur'an Mesajı**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000.
- Gündüz, Şinasi (Editör) **Yaşayan Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (2. Baskı), İstanbul, 2007.
- İbn Mâce, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Komasyon, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Mealî**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Komasyon, **İlmihâl**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.
- Komasyon, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- Malik bin Enes, **Muvatta**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Müslim, **Sahih**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Nesai, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Tirmizi, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.
- Yazım Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.
- Yıldırım, Suat, **Kur'an-ı Hakim'in Açıklamalı Mealî**, Işık Yayınları, İstanbul, 2004.
- Zuhaylî, Vehbe, **İslam Fıkhı Ansiklopedisi**, I-X, Risale Yayınları, İstanbul, 1994.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/>
- el-Mektebetü'ş-Şâmile, sürüm: 3.47.
- <http://www.hikem.net/arama.asp>